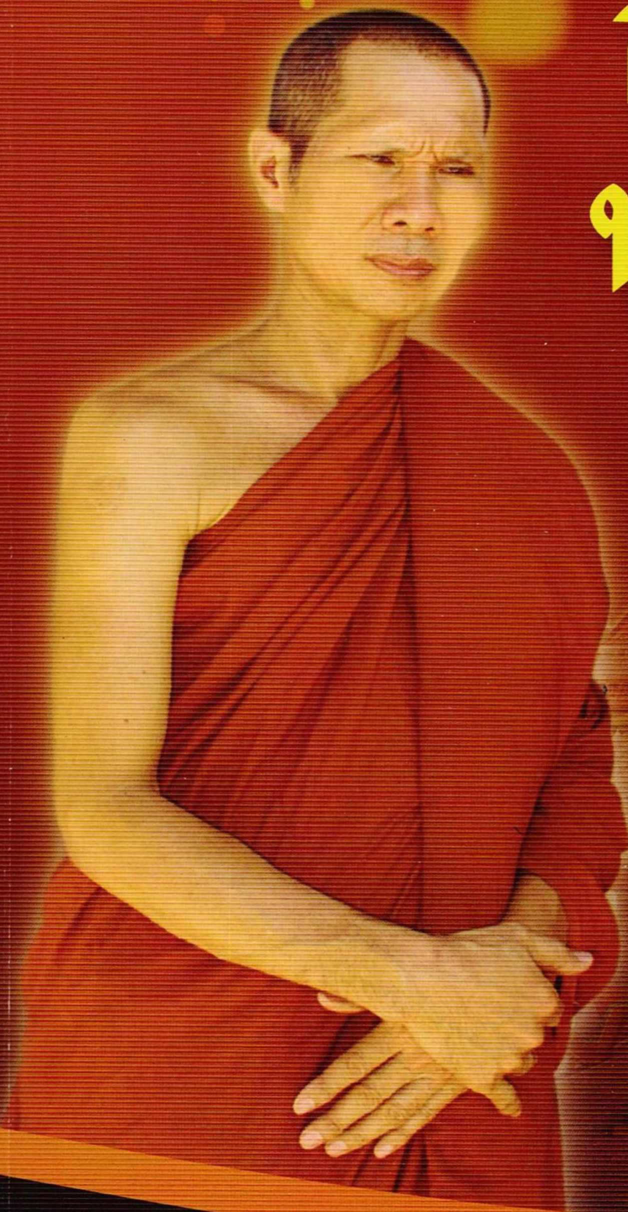
พระธรรมคาถา
ธรรมกถา
นำนิพพาน

ที่ระลึกในงาน ผูกพัทธสีมาฉลองอุโบสถศาลาเจดีย์
วัดป่าสันติธรรม ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

หนังสือที่ระลึก

งานผูกพัทธสีมา ปิดทองตัดหวายฝังลูกนิมิต มหาพุทธาภิเษก
ฉลองอุโบสถศาลาเจดีย์ ๘-๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ณ วัดป่าสันติธรรม เลขที่ ๖๗ บ้านค้อพัฒนา ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ วัดป่าสันติธรรม เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุตมีพระครูพิพัฒน์ปัญญาภรณ์ (ทองสุข สิริปญฺโญ) เจ้าคณะตำบลร่องคำรักษาการเจ้าคณะอำเภอกมลาไสย - ร่องคำ(ธ) เป็นเจ้าอาวาส

แต่เดิมความเป็นมาเป็นสถานที่เก่าแก่โบราณพื้นที่เต็มไปด้วยหินแห่(หินลูกรัง)เป็น โนนสูงชาวบ้านเรียกว่าโคกหินแห่หรือโนนหินแห่(หินลูกรัง) เมื่อขุดพื้นลงไปจะพบ แต่หินแห่ทั้งนั้นและมีไหแตก ไหโบราณวัตถุต่างๆ กระจัดกระจาย อยู่ทั่วไปต่อมามีพระเดินธุดงค์ผ่านไปมาก็แวะมาพักปักกลดอยู่เรื่อยๆ จนต่อมา หลวงปู่เถิง ขันติโก ก็ได้มาสร้างขึ้นเป็นวัดป่าเรื่อยๆมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันก็มีเจ้าอาวาสมาแล้ว ๔ รูป ด้วยกัน เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันจึง ได้มีความเห็นให้สร้างพระอุโบสกขึ้นมาเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑ จนถึงปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๖๑ ก็ได้สำเร็จ เสร็จสิ้นสิ้นงบประมาณกว่า ๕๐ ล้านบาท

ได้รับหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์โฉนดที่ดิน ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๓

ได้รับ หนังสืออนุญาติให้สร้างวัด ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

ได้รับหนังสือประกาศ ตั้งวัดในพุทธศาสนา ๑๓ กุมภาภันธ์ ๒๕๕๗

ได้รับประกาศ พระราชทานวิสุงคามสีมา ๙ กันยายน ๒๕๕๙

ขออำนวยพรอันวิเศษ บรมโลกเชษฐ์เป็นเหตุแห่งพระธรรมาภิศมัยพระสงฆ์ผู้ทรงพระวินัยขอให้เจริญชัยสวัสดีร้อยความสุขพันสดชื่นหมื่นสมหวังแสนพลังล้านความสำเร็จสิริพัฒนมงคลสมบูรณ์พูนผลทุกประการเทอญ

(พระครูพิพัฒน์ปัญญาภรณ์)เจ้าอาวาส

ถ้าบุคคลใดปฏิบัติได้อย่างนี้ คือ

๑.นึกถึงความตายไว้เป็นปกติ

๒.มีความเคารพในพระพุทธเจ้าพระธรรมและพระอริยสงฆ์มั่นคง

๓.มีศีล ๕ บริสุทธิ์

๔.มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ ต้องการพระนิพพานอย่างใดอย่างนี้เรียกว่า พระโสดาบันขั้นสัตตักขัตตุง เป็นอย่างอ่อนเพียงแค่นี้บรรดาท่านพุทธบริษัท ตายจากความเป็นคนก็ไม่ลงอบายภูมิไม่ว่าจะตายชาติไหน ทุกๆชาติจะไม่ลงอบายภูมิทั้งหมดจะเกิดเป็นมนุษย์อีก ๗ ชาติแล้วก็ไปนิพพาน

- ถ้าบุคคลใดมีความเคารพพระพุทธเจ้าก็ดีพระธรรมก็ดีพระอริยสงฆ์ก็ดีนึกถึงความตายเป็นอารมณ์ก็ดีแล้วทรงกรรมบถ ๑๐ ได้ ยังไม่ครบถ้วนนักหมายความว่าได้บ้างไม่ได้บ้างลืมบ้างไม่ลืมบ้าง เผลอไปบ้างไม่ตั้งใจทำลายกรรมบถข้อใดข้อหนึ่งมันเผลอก็เป็นของ ธรรมดาอย่างนี้ท่านเรียกว่าพระโสดาบันขั้นโกลังโกละ คือขั้นที่สองขั้นกลาง ตายจากความเป็นคน และเกิดเป็นคนอีก ๓ ชาติแล้วก็ไป นิพพาน

- ถ้าท่านผู้ใดนึกถึงความตายเป็นอารมณ์เคารพพระไตรสรณคมน์ตามที่กล่าวมาแล้วและทรงกรรมบถ ๑๐ บริสุทธิ์บริบูรณ์ ทุกอย่างไม่พลั้งเผลออย่างนี้ท่านเรียกว่าพระโสดาบันขั้นเอกพิชีเกิดเป็นคนอีกชาติเดียว แล้วก็ไปนิพพาน

ฉะนั้นขอบรรดาท่านพุทธบริษัททั้งหลายยึดอารมณ์พระโสดาบันไว้เป็นเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านบอกว่าองค์พระโสดาบันคืออารมณ์ที่ทรงใจของพระโสดาบันมี ๔ ดังนี้ ๑.เคารพพระพุทธเจ้า ๒.เคารพพระธรรม ๓.เคารพพระอริยสงฆ์ ๔.มีศีล ๕ บริสุทธิ์ สักวันละ ๒ ชั่วโมงทุกวันคุมตัวให้ได้ สักวันละ ๒ ชั่วโมง มันก็ไม่เกิน ๓ เดือน ก็ทรงตัวได้เลยทั้งหมด ค่อยๆบังคับมันอย่าไปบังคับมันแรงนักดังนี้แล

บทไหว้พระสวดมนต์

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อภิวาเทมิ. (กราบ)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมังนะมัสสามิ. (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ. (กราบ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ
วิชชาจะระณะ สัมปันโน สุคะโต
โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ
สัตถาเทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ ฯ

สฺวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม
สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ ฯ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน
ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต
สาวะกะสังโฆ สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ
ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย
อัญชะลีกะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง
โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง
ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง
ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะ สุทารุณันตัง
เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง
ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง
อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

กัตวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา
จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ
สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง
วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง
ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง
ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต
อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐะหัตถัง
พฺรัหมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง
ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา
โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันที
หิต๎วานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ
โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญ ฯ

มะหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรตฺวา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ฯ

ชะยันโต โพธิยา มูเล สักฺยานัง นันทิวัฑฒะโน
เอวัง ตฺวัง วิชะโย โหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล
อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร
อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ ฯ
สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง
สุขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พฺรัหมะจาริสุ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง
ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธี เต ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัต๎วานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ ฯ

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ

(น.ส. ๔-จ.)

กระทรวงมหาดไทย กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย กรมที่ดิน

ตำแหน่งที่ดิน

ระวาง 5741 IV 6098

เลขที่ดิน ๒๑๙

หน้าสำรวจ ๒๖๐๘

ตำบล เหล่าอ้อย

โฉนดที่ดิน ๙๑๑๖

เลขที่ [redacted]

เล่ม ๙๒ หน้า ๑๖

อำเภอ ร่องคำ

จังหวัด กาฬสินธุ์

โฉนดที่ดิน

เป็นหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์

ออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ให้แก่ วัดป่าสันติธรรม สัญชาติ ไทย อยู่บ้านเลขที่ - หมู่ที่ 12

ถนน -

ซอย - ตำบล เหล่าอ้อย อำเภอ ร่องคำ จังหวัด กาฬสินธุ์

ที่ดินแปลงนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๑๕ ไร่ ๒ งาน ๙๑ ตารางวา

(สิบห้าไร่สองงานเก้าสิบเอ็ดตารางวา)

มาตราส่วนในระวาง ๑: ๔๐๐๐ **รูปแผนที่** มาตราส่วน ๑: ๒๐๐๐

น

4ฎ 7241

4ฎ 8646

ทางสาธารณประโยชน์

4ฎ 7909

4ฎ 6718

หมู่บ้านสาธารณประโยชน์

4ฎ 7935

๒๑๙

หมู่บ้านสาธารณประโยชน์

4ฎ 7747

4ฎ 6888

ทางสาธารณประโยชน์

4ฎ 7353

4ฎ 7149

4ฎ 7951

ออก ณ วันที่ สิบแปด เดือน ตุลาคม พุทธศักราช สองพันห้าร้อยห้าสิบสาม

(นายสมศักดิ์ เพียรแสงจันทร์)

เจ้าพนักงานที่ดิน

(ประหยัด พันคุณเบา) ผู้เขียน

นายสมคิด จิตรมั่น ผู้ทาน

ผู้ตรวจ

(พัชรธรณ์ ฐานะ)

๙๒ 592955

(นายนพรัตน์ แสงสุคนธ์) ผู้เขียนแผนที่

(นายอนึกร เพ็งกระเกษ) ผู้ตรวจแผนที่

หัวหน้าการ

(นายโชคธนศักดิ์ รัตนสุภานันท์)

หนังสืออนุญาตให้สร้างวัด

อาศัยความตามข้อ ๓ แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

อนุญาตให้ **นายวิโรจน์ มุขภักดี**

อยู่บ้านเลขที่ **๑๐๙** หมู่ที่ **๑๒** ตำบล **เหล่าอ้อย**

อำเภอ **ร่องคำ** จังหวัด **กาฬสินธุ์**

สร้างวัดขึ้นที่บ้าน **ค้อพัฒนา** หมู่ที่ **๑๒** ตำบล **เหล่าอ้อย**

อำเภอ **ร่องคำ** จังหวัด **กาฬสินธุ์**

ภายในกำหนดตั้งแต่ วันที่ **๒๐** เดือน **มิถุนายน** พ.ศ. **๒๕๕๖**

ถึง วันที่ **๑๙** เดือน **มิถุนายน** พ.ศ. **๒๕๖๑**

วันที่ **๒๐** เดือน **มิถุนายน** พ.ศ. **๒๕๕๖**

(นายนพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เรื่อง ตั้งวัดในพระพุทธศาสนา

ตามที่ **นายวิโรจน์ มุขภักดี** ได้รับอนุญาตให้สร้างวัด ณ บ้าน **ค้อพัฒนา** หมู่ที่ **๑๒** ตำบล **เหล่าอ้อย** อำเภอ **ร่องคำ** จังหวัด **กาฬสินธุ์** นั้น บัดนี้ ผู้รับอนุญาตได้สร้างเสนาสนะขึ้นสมควรเป็นที่พำนักของพระภิกษุได้แล้ว

อาศัยความตามข้อ ๔ แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงประกาศตั้งเป็นวัดขึ้นในพระพุทธศาสนามีนามว่า **"วัดป่าสันติธรรม"** สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ขอให้ **วัดป่าสันติธรรม** สถิตสถาพรตลอดกาลนาน

ประกาศ ณ วันที่ **๑๓** เดือน **กุมภาพันธ์** พ.ศ. **๒๕๕๗**

(นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล)
รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน
นายกรัฐมนตรี

สำเนา

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง พระราชทานวิสุงคามสีมา

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้วัดที่มีชื่อในบัญชีท้ายประกาศนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตามเขตที่กำหนดไว้ในบัญชีนั้น และให้นายอำเภอท้องที่ปักหมายเขตให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้

ประกาศ ณ วันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

วิษณุ เครืองาม

รองนายกรัฐมนตรี

บัญชีรายชื่อวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

งวดที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๙

ที่	วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	กำหนดเขต (เมตร)	
					กว้าง	ยาว
๓๕	ป่าสันติธรรม	เหล่าอ้อย.	ร่องคำ	กาฬสินธุ์	๓๐	๕๐

ประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ ๑๓๓ ตอนพิเศษ ๒๑๐ ง

วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำเนาถูกต้อง

(ลงชื่อ)

(นายชยพล พงษ์สีดา)

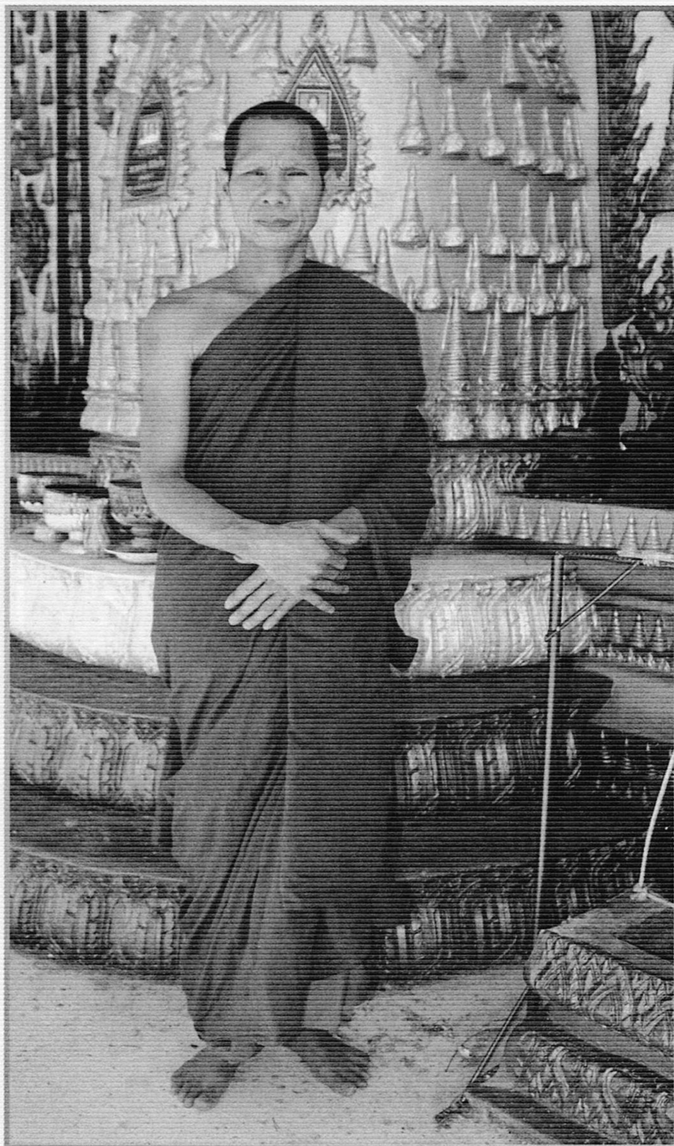
รองผู้อำนวยการ ปฏิบัติราชการแทน

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

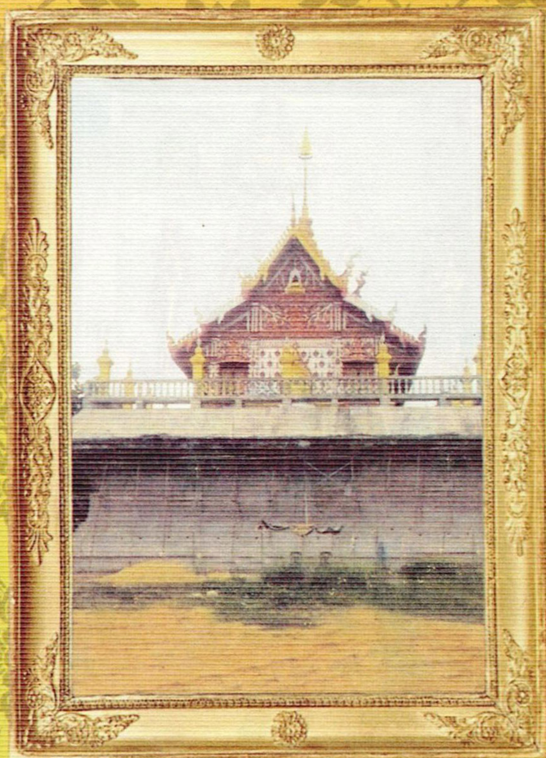

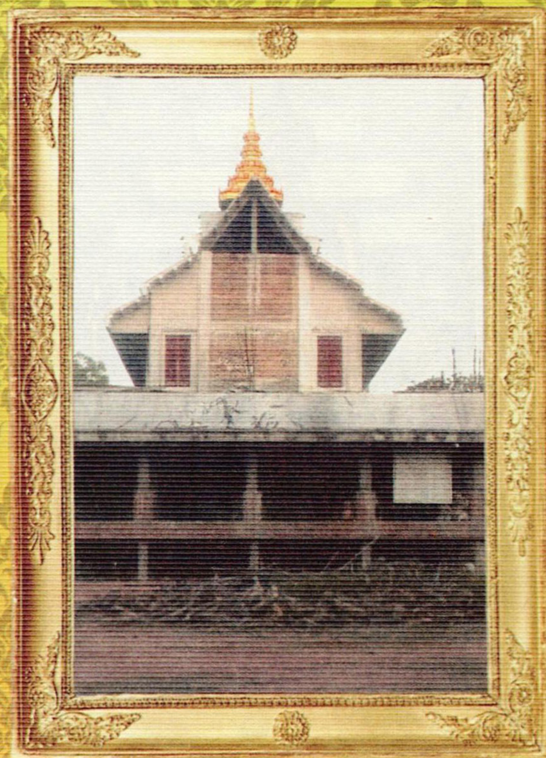
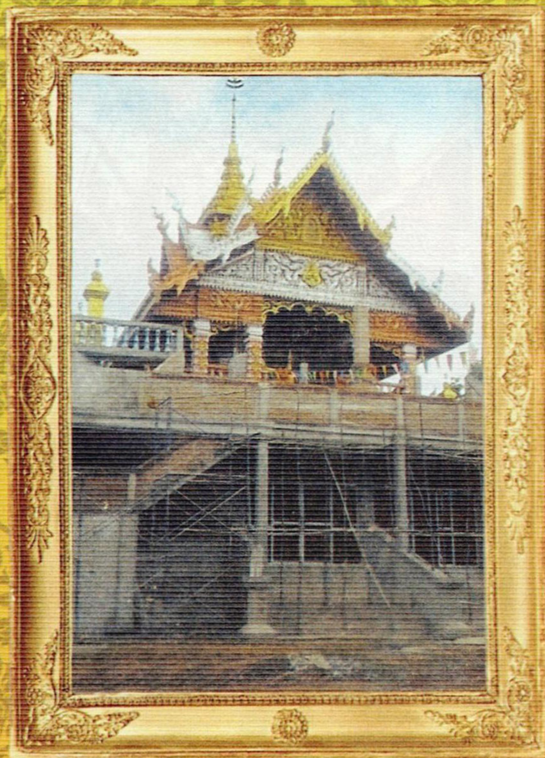
ซุ้ม-ประตู-เข้าด้านหน้าพระอุโบสถ

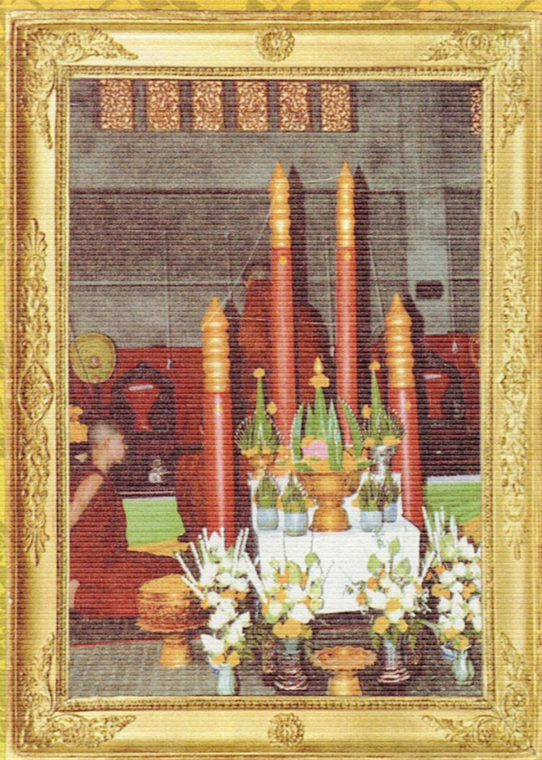
ณ วัดป่าสันติธรรม ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

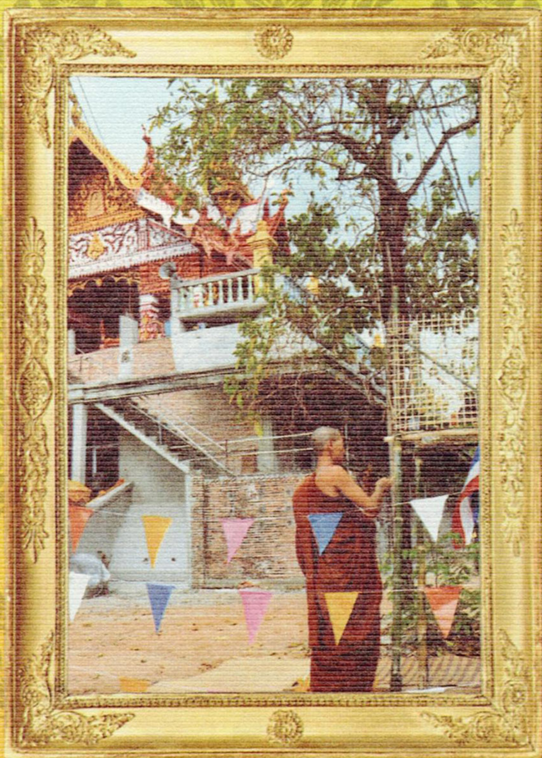
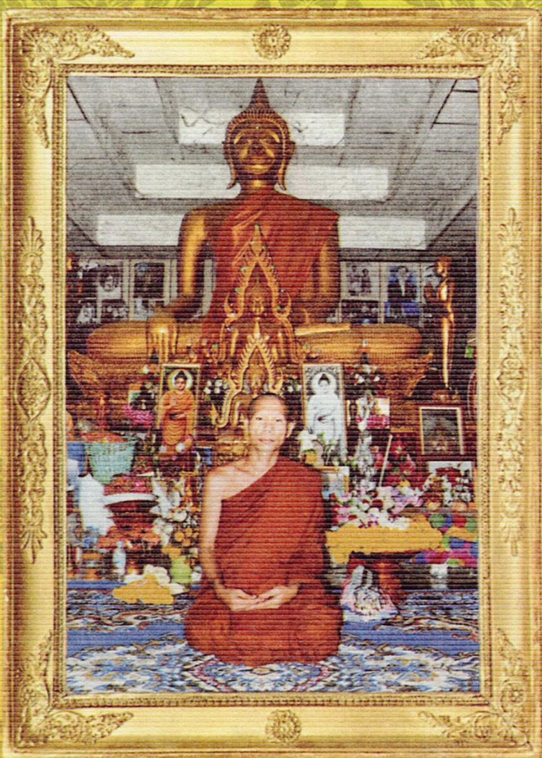

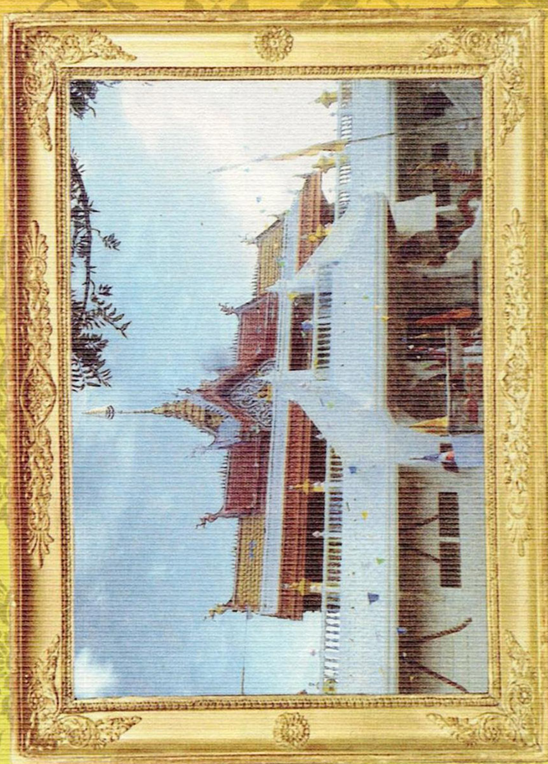
พระเจดีย์ ด้านหลังพระอุโบสถ

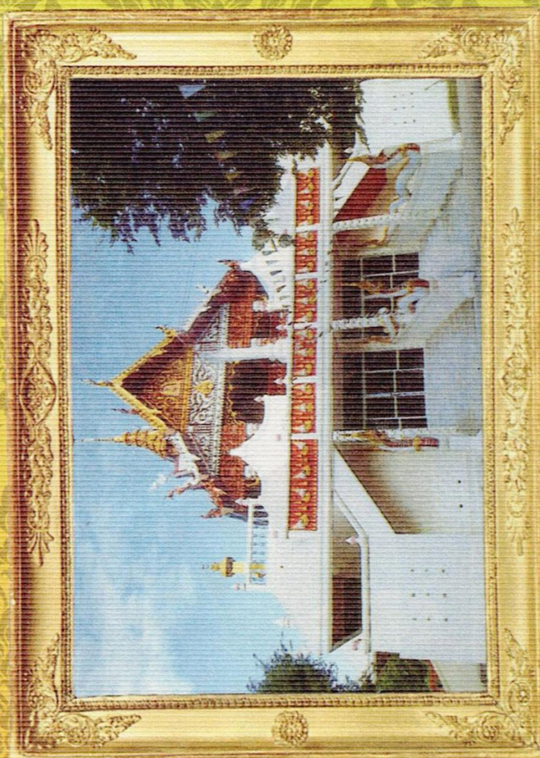

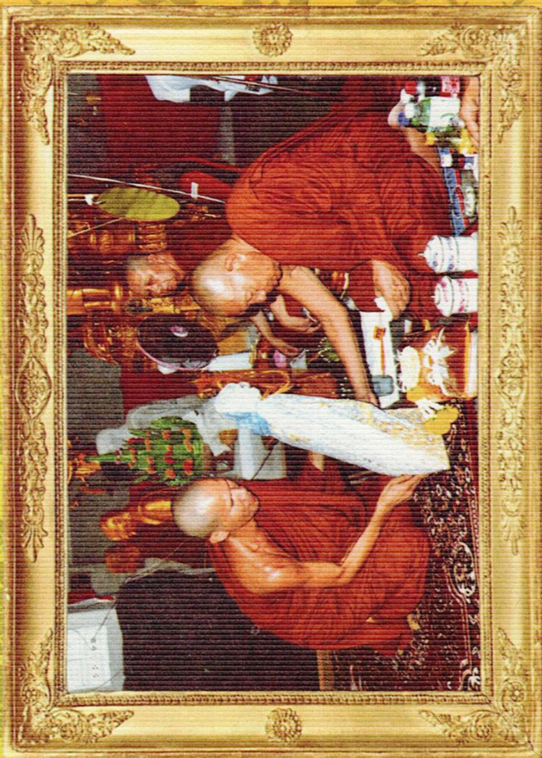

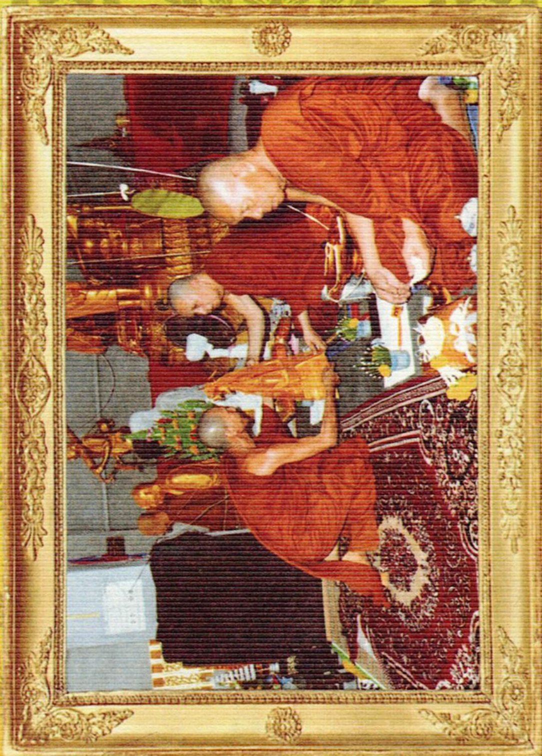

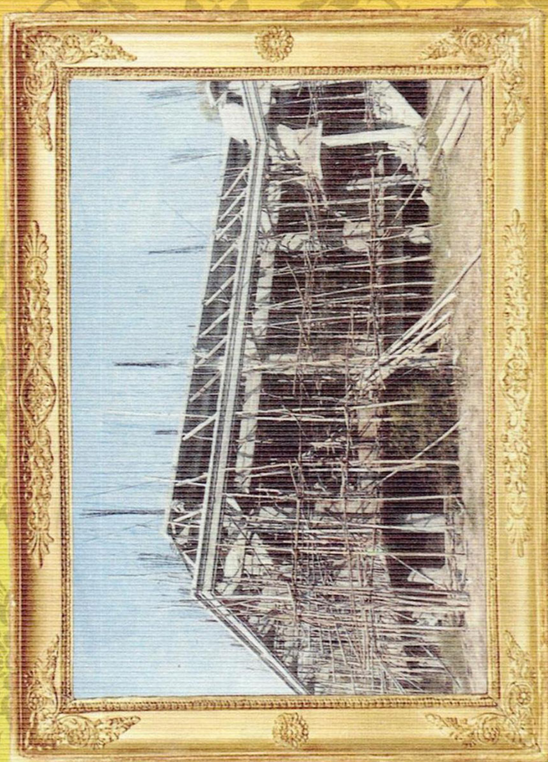

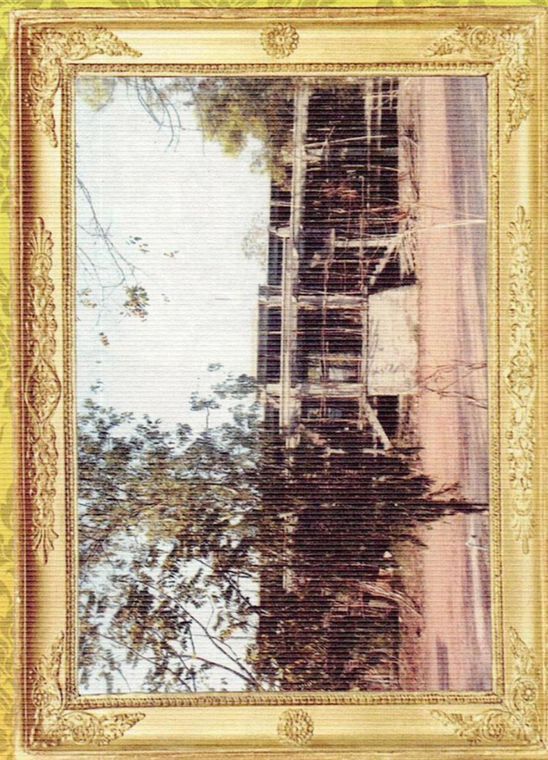
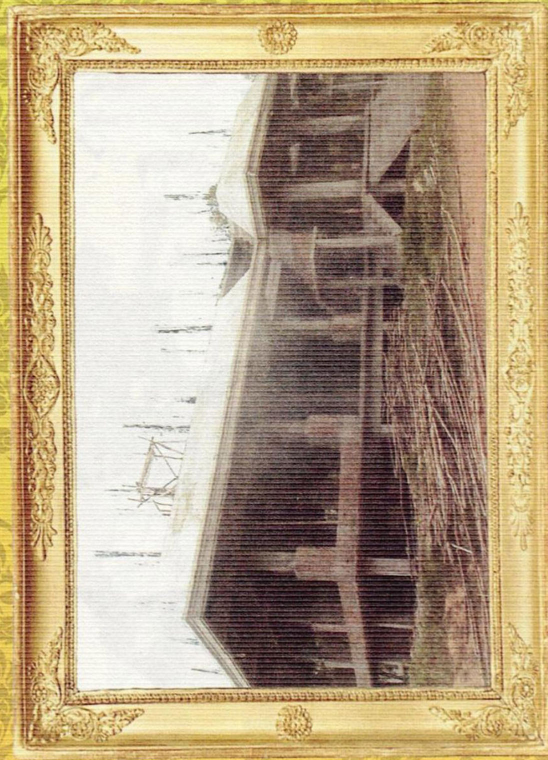

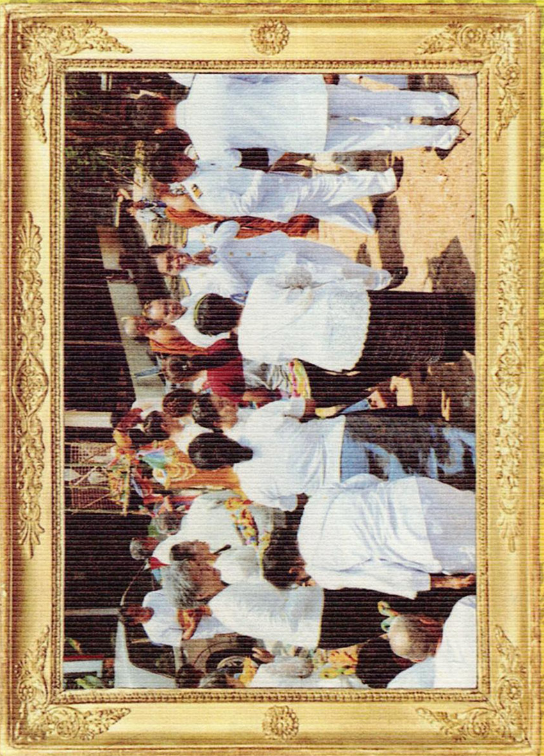
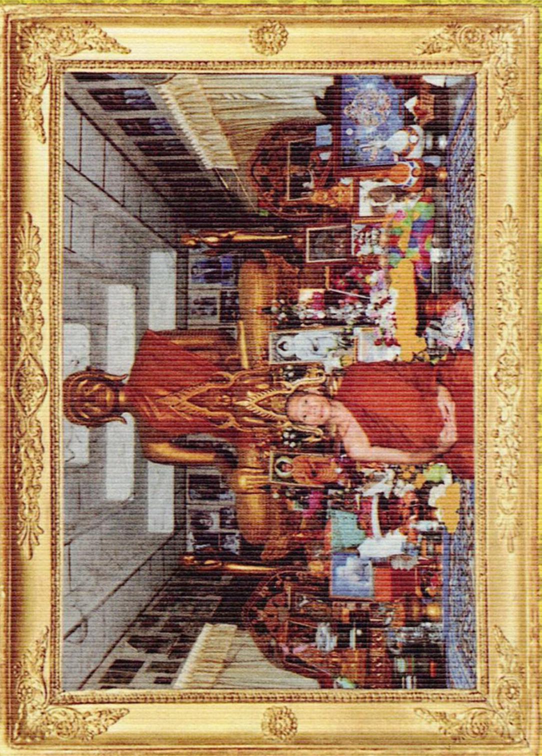

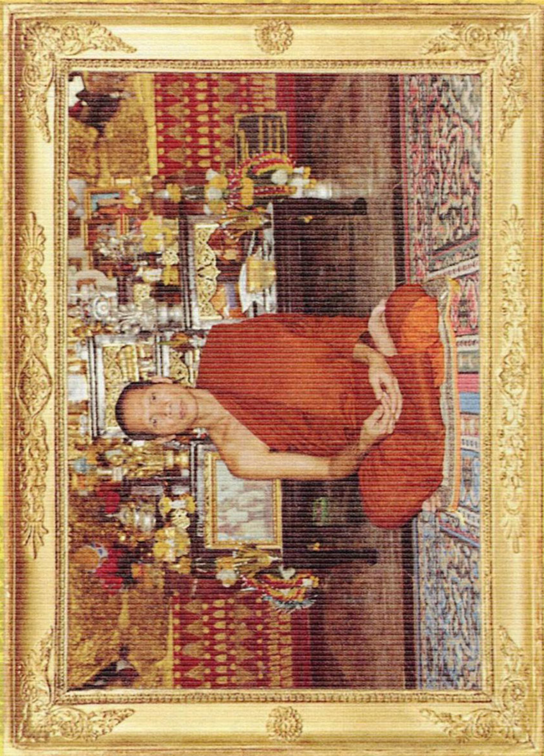

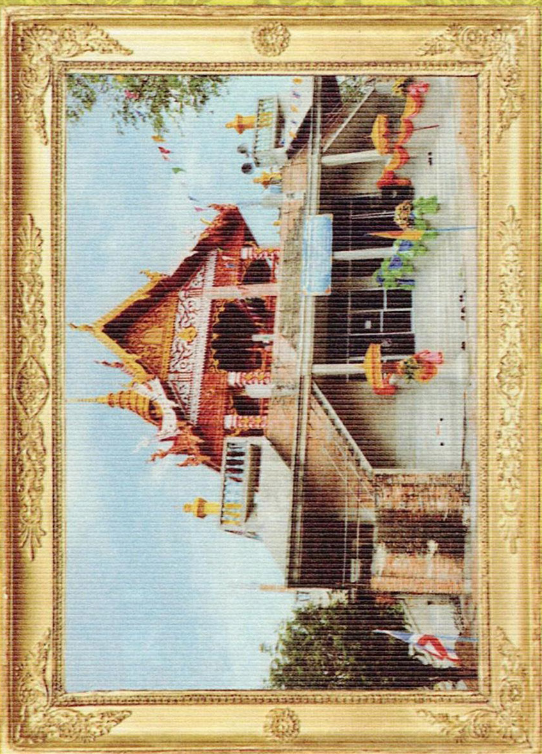

พระพุทธนิพนธคาถาบรรลุธรรม

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา ดังนี้ ซึ่งมีคำแปลว่า ธมฺมา อันว่าธรรมทั้งหลาย มโนปุพฺพงฺคมา มีใจเป็นหัวหน้า มโนเสฏฺฐา มีใจประเสริฐ มโนมยา สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าว่าปุคฺคโล อันว่าเป็นบุคคล มนสา มีใจ ปทุฏฺเฐน อันกิเลสทำให้เสียอยู่แล้ว ภาสติวาพูดอยู่ก็ตาม กโรติ วา ทำอยู่ก็ตาม ทุกขํ อันว่าเป็นทุกข์ อเนวติ ย่อมไปตาม นํปุคฺคลํ ซึ่งบุคคลผู้นั้น ตโตติวิธทุจจริตโต เพราะทุจริตอย่างนั้น วหโต ปทํ อเนฺวนฺตํ จักฺกํ อิว เหมือนกับล้อแห่งเกวียนอันไปตามอยู่ซึ่งรอยเท้าแห่งโคที่ลากไปอยู่ฉะนั้นดังนี้ได้เนื้อความว่า

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจเสียไปแล้ว พูดอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตามทุกข์ย่อมติดตามเขาไปเพราะการกระทำ พูดคิดที่ไม่ดี ๓ อย่างของเขานั้นเป็นต้นเหตุ เหมือนกับล้อแห่งเกวียน ที่กงเกวียน ที่ไปตามรอยเท้าโค ซึ่งลากเกวียนไปอยู่ ฉะนั้น ดังนี้

ในเวลาจบคาถาลง พระภิกษุ ๓ หมื่นองค์ ก็ได้สำเร็จพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา เทศนาย่อมมีประโยชน์ผลแม้แต่แก่ประชุมชนที่มาประชุมกันแล้วในที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงคาถานี้ ดังนี้

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าในการทำกุศลกรรม และ อกุศลกรรมย่อมมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ เพราะกรรมที่บุคคลทำด้วยใจผ่องใสแล้วย่อมไม่ละบุคคลผู้ไปสู่เทวโลกทั้งหลายเหมือนกับเงาตามตัวฉะนั้น ดังนี้ทรงตรัสพระคาถาขึ้นไว้นั้นว่า มโนปุพฺพงฺคมาธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา มนสา เจ ปสนฺเนน ภาสติวา กโรติ วา ตโตนํ สุขฺมเนวติ ฉายาว อนุปายินี

ซึ่งมีคำแปลว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสแล้วพูดก็ตาม ทำก็ตาม สุขย่อมตามเขาไปเพราะเหตุนั้น เหมือนเงาตามตัว ฉะนั้นดังนี้ ในเวลาจบคาถาลงการสำเร็จธรรม ก็ได้มีแก่ ประชุมชนถึง ๘ หมื่น ๔ พันคน มัฏฐกุณฑลีเทพบุตร อทินนปุพพกพราหมณ์ ก็ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล ดังนี้แล

พระบรมศาสดาทรงตรัสว่า เมื่อภิกษุคิดว่าเราถูก คนโน้นด่า ถูกคนโน้นตี ถูกคนโน้นชนะ คนโน้นลักของๆเราไปแล้ว ดังนี้เวรย่อมไม่ระงับไป เมื่อไม่ผูกใจเจ็บไว้อย่างนี้ เวรย่อมระงับไป ครั้นตรัสดังนี้แล้วได้ตรัสพระคาถาว่า อกฺโกจฉิ มํ อวธิมํ อชินิ มํ อหาสิ เม เย จ ตํ อุปนยฺหนฺติ เวรํ เตสํน สมฺมติ อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ อชินิ มํ อหาสิ เม เย จ ตํ นูปนยฺหนฺติ เวรํ เตสูปสมฺมตีติ

บุคคลเหล่าใดผูกใจเจ็บไว้ว่า เขาได้ด่าเราแล้ว ได้ตีเราแล้ว ได้ชนะเราแล้ว ได้นำของเราไปแล้ว เวรของบุคคลเหล่านั้นย่อมไม่ระงับ บุคคลเหล่าใด ไม่ผูกใจเจ็บว่า เขาได้ด่าเราแล้ว ได้ตีเราแล้ว ได้ชนะเราแล้ว ได้นำของเราไปแล้ว เวรของบุคคลเหล่านั้นย่อมระงับ ดังนี้ จบเทศนาลง ภิกษุแสนองค์ ได้บรรลุผลทั้งหลายมีโสดาปัตติผลเป็นต้นดังนี้แล

เหตุอันไม่ระงับเวร มีแต่ระงับด้วยความไม่มีเวร เหมือนกับเวรแห่งงูกับพังพอน หมีกับไม้สะคร้อ กากับนกเค้า ฉะนั้น เหตุไรพวกเจ้าจึงกระทำ เวรตอบเวร เพราะเวร ย่อมระงับด้วยความไม่มีเวร ตรัสพระคาถาว่าดังนี้

นหิ เวเรน เว รานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ อเวเรน จ สมฺมนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโนติ แปลว่า ในกาลไหนๆมา เวรทั้งหลายในโลกนี้ย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย มีแต่ระงับด้วยความไม่มีเวรเท่านั้น ธรรมอันนี้เป็นของเก่าดังนี้ จบคาถาลง นางยักษิณีก็ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล เทศนาได้มีผลอันดีแก่ประชุมชนแล

ทรงตรัสว่า ช้างปาลิไลยกะได้กระทำกิจทั้งปวงของเราแล้ว ก็เมื่อบุคคลได้สหายเห็นปานนี้จึงควรอยู่ผู้เดียว เมื่อไม่ได้ความเที่ยวไปผู้เดียวนั้นแหละประเสริฐ แล้วได้ตรัส ๓ คาถาในนาควรรคว่า สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ เป็นต้น ถ้าบุคคลได้สหาย ผู้รู้รักษาตัว ผู้มีการอยู่ดี ผู้เป็นบัณฑิต เป็นผู้เที่ยวไปด้วยกัน ก็ต้องครอบงำได้ ซึ่งอันตรายทั้งปวง แล้วเป็นผู้ดีใจ เป็นผู้มีสติอยู่กับสหายนั้น ถ้าบุคคลไม่ได้สหายผู้รู้จักรักษาตัว ผู้มีการอยู่ดี ผู้มีปัญญา เป็นผู้เที่ยวไปด้วยกันก็ควรเที่ยวไปผู้เดียว เหมือนพระราชาที่ทรงละแว่นแคว้นอันพระองค์ทรงชนะแล้ว และเหมือนช้างชื่อว่ามาตังคะในป่าฉะนั้น ควรเที่ยวไปผู้เดียวดีกว่า ความเป็นสหายในคนพาลไม่มี บุคคลเที่ยวไปผู้เดียวอย่างนี้แล้ว ไม่ควรทำความชั่วทั้งหลาย ความเป็นผู้มีความขวนขวายน้อย เหมือนช้างมาตังคะในป่าฉะนั้นดังนี้จบคาถาลง ภิกษุทั้ง ๕๐๐ นั้นก็ได้ตั้งอยู่ในความเป็นพระอรหันต์

ปเร จ น วิชานนฺติ มยเมตฺถ ยมาม เส

เย จ ตตฺถวิชานนฺติ ตโต สมฺมนฺติ เมธคา

แปลว่า บุคคลพวกอื่น ย่อมไม่รู้สึกว่าพวกเรากำลังจะย่อยยับอยู่ในที่นั้น ส่วนพวกใดในพวกนั้นรู้สึก ความทะเลาะกันย่อมระงับไปเพราะพวกนั้น ดังนี้จบคาถาลงภิกษุในที่นั้นก็ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลเป็นต้นแล

สรีระนี้เมื่อคนดูอยู่ในเดี๋ยวนี้ ก็เป็นของไม่กระทำที่สุด มาบัดนี้ก็ถึงซึ่งความสิ้น ความเสื่อมแล้วพิจารณากล่าวคาถาว่า

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข

แปลว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ มีแต่ความเกิดและความดับไปเป็นธรรมดา ครั้นเกิดแล้วก็ดับไป ความระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุขดังนี้ แล้วก็ถึงความเป็นพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ

จุลกาลเป็นผู้มากไปด้วยอารมณ์อันสวยงามอยู่ทุกอิริยาบถเปรียบเหมือนกับต้นไม้ที่ไม่มีกำลัง ซึ่งอยู่ที่ไหล่เขาใกล้เหว ฉะนั้นส่วนมหากาลบุตรของเราเป็นผู้เล็งเห็นความไม่สวยงามอยู่เป็นปกติเป็นผู้ไม่หวั่นไหว เหมือนกับภูเขาศิลาแท่งทึบฉะนั้น ตรัสคาถาว่า สุภานุปสฺสึ วิหรนฺตํ เป็นต้นเนื้อความว่า มารย่อมรังควานผู้ที่แลเห็น ความสวยงามอยู่เป็นปกติ ผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย ผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ผู้เกียจคร้าน ผู้มีความเพียรเลวทรามได้ง่าย เหมือนกับลมพัดต้นไม้ ซึ่งไม่มีกำลังฉะนั้น มารย่อมรังควานไม่ได้ซึ่งภิกษุ ผู้เห็นความไม่สวยงาม ผู้สำรวมดีในอินทรีย์ทั้งหลาย ผู้รู้จักประมาณในการบริโภค ผู้มีศรัทธา ผู้มีความเพียรแรงกล้า เหมือนกับลมพัดภูเขาศิลาให้ไหวไม่ได้ฉะนั้นจบคาถาภิกษุทั้งหลายตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลแล

อนิกฺกสาโว กาสาวํ มีความว่า ผู้ใดยังมีกิเลสอยู่เป็นผู้ปราศจากความฝึกฝนในสัจจะ จักครองผ้ากาสาวพัสตร์ ผู้นั้นย่อมไม่สมควรแก่ผ้ากาสาวพัสตร์ ส่วนผู้ใดคลายกิเลสแล้ว ตั้งมั่นในศีลทั้งหลายแล้วประกอบด้วยความฝึกฝนและความจริงแล้ว ผู้นั้นแหละสมควรนุ่งผ้ากาสาวพัสตร์ดังนี้จบคาถาภิกษุและบุคคลอื่นๆ ก็ได้เป็น

พระโสดาปัตติผลเป็นต้นแล

ท่านจะแสดงน้อยหรือมากก็ตาม จงแสดงแต่ที่เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้าต้องการแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เท่านั้น พระเถรเจ้าจึงกล่าวคาถาว่าเย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต เตสญฺจ โย นิโรโธจ เอวํ วาที มหาสมโณ

แปลว่า ธรรมเหล่าใดเกิดจากเหตุ พระตถาคตเจ้าทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นด้วย ทรงแสดงความดับแห่งธรรมนั้นๆด้วย พระมหาสมณเจ้ามีปกติทรงแสดงอย่างนี้ ปริพาชกฟังจบลงแล้วก็ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลแล

อสาเรสารมติโนเป็นต้น แปลว่า บุคคลเหล่าใดเข้าใจว่าเป็นสาระในสิ่งที่ไม่เป็นสาระ และเห็นสิ่งที่ไม่เป็นสาระในสิ่งเป็นสาระ บุคคลเหล่านั้นย่อมไม่ได้สิ่งที่เป็นสาระเพราะมีความดำริผิดเป็นโคจร บุคคลเหล่าใดรู้จักสิ่งที่เป็นสาระว่าเป็นสาระ สิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ บุคคลเหล่านั้นย่อมได้สิ่งที่เป็นสาระเพราะมีความดำริชอบเป็นโคจร ดังนี้จบคาถาลงบุคคลเป็นอันมากได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

อันเครื่องผูกคือบุตรภรรยา ทรัพย์สมบัตินี้เป็นเครื่องผูกอันมั่นคง ยิ่งเมื่อตัดเครื่องผูกเหล่านี้ไม่ขาดไม่ได้ตราบใด ก็ยังไม่พ้นไปจากเรือนจำคือร่างกายสังขารอยู่ตราบนั้น เพราะฉะนั้นจงจำไว้ว่า

ปุตฺตํ คีเว บุตรบ่วงหนึ่งเกี้ยว พันคอ

ธนํ ปาเท ทรัพย์ผูกบาทาคลอ เหนี่ยวไว้

ภริยา หตฺถ ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ รึงรัดมือนา

สามบ่วงนี้ใครพ้นได้ จึงพ้นสงสารดังนี้

ผู้ใดข้ามหล่ม คือเปือกตมได้แล้ว ย่ำยีหนามคือกามได้แล้วถึงความสิ้นไปแห่งตัณหาแล้ว ผู้นั้นย่อมไม่หวั่นไหวเพราะสุขและทุกข์

ดังนี้ตรัสพระคาถาว่า ยถา อคารํ ทุจฉนฺนํ เป็นต้น แปลว่า เรือนที่มุงไม่ดี ฝนย่อมรั่วได้ฉันใดจิตที่ไม่ได้อบรมราคะก็รั่วได้ ฉันนั้น เรือนที่มุงดีแล้วฝนย่อมไม่รั่วได้ฉันใดจิตที่อบรมดีแล้วราคะก็รั่วไม่ได้ฉันนั้นดังนี้จบคาถาบุคคลเป็นอันมากได้ถึงโสดาปัตติผลแล

อันบุคคลผู้ประมาทจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรชิตก็ตาม ก็เศร้าโศกในโลกทั้ง ๒ เหมือนกัน ตรัสพระคาถาว่า อิธโสจติ เปจฺจ โสจติ เป็นต้น แปลว่า ผู้ทำบาปย่อมเศร้าโศกในโลกทั้ง ๒ เศร้าโศกในโลกนี้ละไปแล้วก็เศร้าโศก เขาย่อมเศร้าโศก เขาย่อมทุกข์ร้อนเพราะได้เห็นความเศร้าหมองแห่งการกระทำของตนจบคาถาลงคนเป็นอันมากได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นดังนี้

อันว่าคฤหัสถ์หรือบรรพชิตผู้ไม่ประมาทแล้วย่อมบันเทิงใจในที่ทั้งปวง ตรัสพระคาถา อิธโมทติ เปจฺจโมทติ เนื้อความว่าผู้ได้กระทำบุญไว้ แล้ว ย่อมได้รื่นเริงใจในโลกทั้ง ๒ คือรื่นเริงในโลกนี้ละโลกนี้ไปแล้วก็ รื่นเริงใจ เขาย่อมบันเทิงเพราะได้เห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตน ดังนี้จบคาถาลง คนเป็นอันมากก็ได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นแล

อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ ความว่า บุคคลผู้ทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒ คือ เดือดร้อนในโลกนี้ละโลกนี้ไปแล้วก็เดือดร้อน เขาย่อมเดือดร้อนด้วยคิดว่า เรากระทำบาปไว้แล้ว เวลาเขาไปสู่ทุคติแล้วก็ยิ่งเดือดร้อนดังนี้จบคาถา คนเป็นอันมากได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นดังนี้แล

อิธนนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ ปุญฺญํ เมกตนฺติ ภิยฺโย นนฺทติ สุคตึ คโต แปลว่า บุคคลทำบุญไว้แล้ว ย่อมรื่นเริงในโลกนี้ละโลกนี้ไปแล้วก็รื่นเริงเป็นอันว่ารื่นเริงในโลกทั้ง ๒ เขารื่นเริงว่า เราได้ทำบุญไว้แล้วเวลาเขาไปสู่สุคติแล้วก็ยิ่งรื่นเริงจบคาถา

คนเป็นอันมากได้เป็นพระโสดาบันแล

พหุมฺปิ เจสหิตํ ภาสมาโน เป็นต้น แปลว่า ถ้าบุคคลกล่าวคำที่มีประโยชน์แม้มาก แต่ก็ไม่กระทำตามที่กล่าวนั้น เป็นคนที่มีประมาณก็ไม่มีส่วนแห่งสามัญผล เหมือนกับคนเลี้ยงโค นับโคให้ผู้อื่นฉะนั้น ถ้าบุคคลกล่าวคำที่มีประโยชน์แม้น้อย แต่ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม ละราคะ โทสะโมหะได้แล้ว เป็นผู้มีความรู้ดีมีจิตหลุดพ้นดี ไม่ยึดถืออะไรในโลกนี้หรือในโลกอื่น เขาก็เป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญผลดังนี้ จบคาถาบุคคลเป็นอันมากได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นแล

พวกหนึ่งพวกใดประมาทแล้ว พวกนั้นถึงจะมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ก็ชื่อว่าตายแล้ว พวกใดไม่ประมาท พวกนั้นตายแล้วก็ชื่อว่า ยังมีชีวิตอยู่ ผู้ที่ไม่ประมาท ชื่อว่าย่อมไม่ตายเลย ตรัสคาถาว่า อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ความว่า ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่งมัจจุ ผู้ไม่ประมาทแล้วย่อมไม่ตายพวกใดประมาท พวกนั้นเหมือนกับผู้ตายแล้ว บัณฑิตทั้งหลายรู้จักข้อนี้ว่าเป็นของแปลกกันในความไม่ประมาท จึงยินดีในโคจรของพระอริยเจ้าจึงบันเทิงอยู่ในความไม่ประมาท บันฑิตเหล่านั้นเป็นผู้เพ่ง เป็นผู้กระทำไม่ขาดสายเป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคงเป็นนิจ เป็นผู้มีความคิดดี ย่อมได้ถูกต้องนิพพานอันเป็นของปลอดโปร่งจากเครื่องเกาะเกี่ยว อันเป็นของเยี่ยมดังนี้จบลงบุคคลเป็นอันมากก็ได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นแล

จงเลี้ยงชีวิตอยู่โดยชอบธรรม ตั้งอยู่ในความไม่ปราศจากสติตรัสคาถาว่า อุฏฺฐานวโต สตีมโต เป็นต้นแปลว่า ยศย่อมเจริญยิ่งแก่บุรุษผู้มีความหมั่น ผู้มีสติ ผู้มีการงานสะอาดดี ผู้ใคร่ครวญแล้วจึงทำผู้สำรวม ผู้เลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ผู้ไม่ประมาท จบลงบุคคลเป็นอันมากได้ถึงโสดาปัตติผลแล

อย่าเข้าใจว่าผ้าผืนเดียวนี้เท่านั้นเศร้าหมองเปื้อนด้วยธุลี คือในภายในจิตใจของเธอก็มีธุลีต่างๆ มีราคะเป็นต้น เธอจงกำจัดธุลีเหล่านั้นเสียตรัสคาถาว่า ราโค รโช เป็นต้น แปลว่า ราคะ ชื่อว่าธุลี ส่วนอะลองไม่เรียกว่าธุลี คำว่า ธุลีนี้หมายราคะ ภิกษุทั้งหลายละธุลีนี้เสียแล้วย่อมอยู่ในศาสนาของผู้ปราศจากธุลี โทสะชื่อว่าธุลีส่วนละอองไม่ชื่อว่าธุลี คำว่าธุลี หมายโทสะภิกษุทั้งหลายละธุลีนี้เสียแล้ว ย่อมอยู่ในศาสนาของผู้ปราศจากธุลี โมหะชื่อว่าธุลี ส่วนละลองไม่เรียกว่าธุลี คำว่าธุลีนี้ หมายโมหะภิกษุทั้งหลายละธุลีนี้เสียแล้ว ย่อมอยู่ในศาสนาของผู้ปราศจากธุลีดังนี้ จบคาถาพระจูฬปันถกก็ได้สำเร็จพระอรหัตพร้อมปฏิสัมภิทา

ภิกษุผู้มีความเพียรในศาสนา ย่อมได้เป็นเจ้าของแห่งโลกุตตรทรัพย์ ตรัสคาถาว่า อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน เป็นต้นแปลว่า ผู้มีความคิดดี ย่อมทำเกาะที่ห้วงน้ำไม่ท่วม ด้วยความหมั่น ความไม่ประมาท ความสำรวม และความฝึกฝนดังนี้ จบคาถาคนเป็นอันมากได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นแล

กิริยาของคนพาล คือคนโง่เขลา ส่วนคนมีความคิดดี ย่อมรักษาความไม่ประมาทไว้เหมือนทรัพย์ที่มีค่าแล้วก็ได้สำเร็จสมบัติ คือ อมตมหานิพพาน ตรัสคาถาว่า ปมาทมนุยุญฺชนฺติ เป็นต้น แปลว่าผู้เป็นพาล ผู้มีความคิดไม่ดีย่อมประกอบเนืองๆ ซึ่งความประมาท ส่วนผู้มีความคิดดี ย่อมรักษาความไม่ประมาทไว้ เหมือนทรัพย์อันประเสริฐสุดฉะนั้น ท่านทั้งหลาย อย่าประกอบเนืองๆซึ่งความประมาท อย่ากระทำความสนิทสนม คือความยินดีในกามารมณ์ เพราะผู้ไม่ ประมาทผู้เพ่งอยู่ ย่อมได้รับความสุขอันไพบูลย์ดังนี้ จบคาถาคนเป็นมากก็ได้เป็นพระโสดาบันแล

ตรัสคาถาว่าปมาทํ อปฺปเทนเป็นต้น แปลว่า เมื่อใดบัณฑิตกำจัดความประมาทด้วยความไม่ประมาท แล้วขึ้นสู่ปราสาทคือปัญญา เป็นผู้ไม่เศร้าโศกแลเห็นหมู่สัตว์ที่เศร้าโศก ผู้มีปัญญาย่อมเล็งเห็นผู้โง่เขลาทั้งหลายเหมือนกับบุคคลผู้ยืนอยู่บนภูเขา แลเห็นผู้ยืนอยู่บนดินฉะนั้น ดังนี้ จบคาถาบุคคลเป็นอันมาก ก็ได้กระทำให้แจ้งโสดาปัตติผลแล

ตรัสคาถาว่า อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ เป็นต้น แปลว่า ผู้ไม่ประมาทในจำพวกผู้ประมาท ผู้ตื่นมากในจำพวกผู้หลับ ผู้มีความคิดดีย่อมทิ้งผู้มีความคิดเลวไปเหมือนกับม้าเร็วทิ้งม้าไม่มีกำลังไปฉะนั้น ดังนี้จบคาถาคนเป็นอันมากก็ได้ถึงโสดาปัตติผลแล

อันความไม่ประมาทนี้เป็นของที่นักปราชญ์ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นทรงสรรเสริญ เพราะว่า การได้คุณวิเศษที่เป็นโลกีย์โลกุตตระทั้งสิ้น ย่อมมีเพราะอาศัย ความไม่ประมาททั้งนั้น ตรัสคาถาว่า อปฺปมา เทน มฆวา แปลว่า มฆมาณพถึงซึ่งความประเสริฐกว่าเทพเจ้าทั้งหลาย ด้วยความไม่ประมาท นักปราชญ์ทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาท ย่อมติเตียนความประมาททุกเมื่อดังนี้ จบคาถาลงมหาลีลิจฉวี คนอื่นๆเป็นอันมาก ก็ได้เป็นพระโสดาบันแล

สังโยชน์ใหญ่น้อยซึ่งเกิดอยู่ในใจของสัตว์โลกเหล่านี้จักถูกไฟ คือญาณนั้นไหม้ไม่ให้เกิดได้อีกเหมือนกับไฟไหม้เชื้อทั้งใหญ่ทั้งน้อยฉะนั้น ตรัสคาถาว่า อปฺปมาทรโต ภิกขุ แปลว่า ภิกษุยินดีในความไม่ประมาทหรือผู้เห็นภัยในความประมาท ย่อมเผาสังโยชน์น้อยใหญ่ไปเหมือนกับไฟฉะนั้นดังนี้ จบคาถา ภิกษุนั้นถึงความเป็นพระอรหันต์แล

อันความมักน้อยเป็นแบบแผนเป็นประเพณีของเรา ธรรมดาภิกษุควรเป็นผู้มักน้อย ย่อมไม่เสื่อมจากมรรคผล ย่อมอยู่ใกล้นิพพานโดยแท้ตรัสคาถาว่า อปฺปมาทรโต ภิกขุ ภิกษุผู้ยินดีในความไม่ประมาท

หรือผู้เห็นภัยในความประมาท ต้องไม่เสื่อม ต้องอยู่ใกล้นิพพานดังนี้ จบคาถาแล้วก็สำเร็จพระอรหันต์และพระโสดาบันดังนี้แล

ธรรมดาจิตย่อมเป็นของเบา ควรจะให้จิตอยู่ในอำนาจของตน ครัสคาถาว่า ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ แปลว่า ผู้มีปัญญาย่อมทำจิตที่ดิ้นรนหวั่นไหว รักษาได้ยาก ห้ามได้ยาก ให้ตรง เหมือนกับช่างศร ดัดลูกศรให้ตรงฉะนั้น จิตอันบุคคลยกขึ้นจากอาลัย คือ กามคุณเพื่อจะให้ละที่ตั้งอยู่แห่งมาร ย่อมดิ้นรนเหมือนกับสัตว์น้ำที่บุคคลโยนขึ้นบกฉะนั้น ดังนี้จบคาถาพระเมฆิยเถรเจ้าและคนอื่นๆได้เป็นพระโสดาบันแล

จงรักษาเฉพาะจิตเท่านั้น อันจิตนี้เป็นของรักษาได้ยากจงหักห้ามจิตของเธอไว้ อย่าได้คิดสิ่งอื่น ธรรมดาจิตนี้เป็นของที่ห้ามได้ยาก ตรัสคาถาว่า ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน เป็นต้น แปลว่า การฝึกฝนจิตที่ข่มได้ยากที่รวดเร็วที่ตกไปตามความประสงค์ เป็นการที่ดีจิตที่บุคคลฝึกฝนแล้วย่อมนำสุขมาให้ดังนี้ จบคาถา คนที่ประชุมอยู่ได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้นแล

เธอจงรักษาแต่จิตของเธอเท่านั้น เธอก็อาจพ้นทุกข์ได้ตรัสพระคาถาว่า สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ เป็นต้นแปลว่า บุคคลผู้มีความคิดดีย่อมรักษาจิตที่เห็นได้แสนยากที่แสนละเอียด ที่ตกไปตามความใคร่จิตที่บุคคลคุ้มครองดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ดังนี้จบคาถา ภิกษุและคนอื่นๆ ได้เป็นพระโสดาบันแล

เธออย่าคิดเลยธรรมดาจิตนี้มีปกติรับอารมณ์แม้อยู่ในที่ไกล เธอควรพยายามเพื่อจะให้พ้นจากเครื่องผูก คือราคะโทสะโมหะตรัสคาถาว่า ทูรงฺคมํเอกจรํ แปลว่าบุคคลเหล่าใดจักระวังจิตซึ่งไปไกล เที่ยวไปผู้เดียวไม่มีร่างกายอาศัยอยู่ในถ้ำบุคคลเหล่านั้นย่อมพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารดังนี้จบคาถา ภิกษุและคนอื่นๆเป็นอันมากก็ได้เป็นพระโสดาบัน

ภิกษุและคนอื่นๆเป็นอันมากก็ได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้น

บุตรของเราได้มีการมาการไปอยู่ในเวลาที่ตนมีจิตยังไม่มั่นคง ในเวลาที่ยังไม่รู้พระสัทธรรม บัดนี้บุตรของเราได้ละบุญและบาปเสียแล้ว ตรัสคาถาว่า อนวัฏ ฐิตจิตฺตสฺส แปลว่า ปัญญาย่อมไม่บริบูรณ์แก่ผู้มีจิตไม่มั่นคง ผู้ไม่รู้พระสัทธรรม ผู้มีความเลื่อมใสเลื่อนลอย ภัยย่อมไม่มีแก่ผู้มีจิตไม่รั่ว ผู้มีจิตอันไม่มีอะไรกระทบ ผู้ละบุญละบาปแล้วผู้ตื่นอยู่ดังนี้ย่อมเข้าถึงธรรมแล

ธรรมดาอัตภาพนี้ย่อมเป็นเช่นกับภาชนะดินเพราะเป็นของแตก เป็นของไม่มั่นคงตรัสคาถาว่า กุมฺภูปมํ แปลว่าบุคคลรู้ว่ากายนี้เปรียบเหมือนกับหม้อดินแล้วควรรักษาจิตอันเปรียบเหมือนกับเมืองนี้ไว้แล้วสู้รบมารด้วยอาวุธ คือปัญญา ควรรักษาที่ชนะแล้วไว้ และไม่ควรติดอยู่จบคาถาภิกษุทั้ง ๕๐๐ ที่นั่งอยู่ก็สำเร็จพระอรหัต ผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลายดังนี้

กายของเธอนี้ปราศจากวิญญาณแล้วก็ไม่มีอุปการคุณอันใดจักนอนทับแผ่นดินเหมือนกับท่อนไม้ตรัสคาถาว่า อจิรํวตยํกาโย ปฐวิํ อธิเสสฺสติ ฉุฑโฑ อเปตวิญฺญาโณ นิรตฺถํวกลิงฺครํ แปลว่าไม่นานหนอ กายนี้จะนอนทับแผ่นดิน กายอันปราศจากวิญญาณที่เขาทิ้งไว้แล้ว จักเหมือนกับท่อนไม้ที่ไม่มีประโยชน์ดังนี้ จบคาถาลง พระปูติคัตตติสสเถรเจ้าก็ถึงซึ่งความเป็นพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาคนอื่นๆเป็นอันมากก็ได้เป็นพระโสดาบันเป็นต้น

มื่อเรามาก็ดีไม่มาดีเขาจะไปสู่ทิศใหญ่ ๔ ทิศน้อย ๔ ก็ดีอันอุบายพ้นจากความตายก็ไม่มีแก่เขา โจรหรือคนที่มีเวรแก่กันทำสิ่งใดให้แก่กันไม่ได้สิ่งนั้นจิตที่บุคคลตั้งไว้ผิดที่มีอยู่ในใจของคนทั้งหลายนี้แหละทำให้ได้ตรัสคาถาว่าทิโสทิสํ แปลว่า ทิศเห็นทิศหรือคนมีเวรเห็นคนมีเวรแล้วทำสิ่งใดให้แก่กัน จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด

ย่อมทำบุคคลให้เลวกว่าสิ่งนั้นดังนี้จบคาถาลง คนเป็นอันมากก็ได้ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

บุตรของเราไม่ได้อวดความเป็นพระอรหันต์ นับแต่บุตรของเราได้เห็นมรรคด้วยจิตอันตั้งไว้ชอบก็ไม่รักใคร มารดา บิดาไม่อาจให้สมบัติอันใดได้จิตที่อยู่ในใจของ สัตว์โลกทั้งหลายนี้ ย่อมให้สมบัติอันนั้นได้ ตรัสคาถาว่า นตํมาตา ปิตาภริยา แปลว่า มารดาบิดาหรือญาติเหล่าอื่นทำสิ่งนั้นให้ไม่ได้ จิตที่บุคคลตั้งไว้ดีก็ทำเขาให้ดีกว่าสิ่งนั้นดังนี้ จบคาถาคนเป็น อันมากก็ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

แผ่นดินนั้นชื่อว่าแผ่นภายนอกพวกเธอควรกระทำบริกรรมในแผ่นดินภายในตรัสคาถาว่า โกอิมํ ปฐวิํวิเชสฺสติ แปลว่า ใครจะรู้แจ้งแผ่นดินนี้และยมโลกโลกนี้กับทั้งเทวโลก ใครจะเลือกเก็บบทแห่งธรรมที่เราแสดงไว้ดีแล้ว เหมือนกับช่างดอกไม้ผู้ฉลาด เลือกเก็บดอกไม้ฉะนั้นผู้ศึกษาจักรู้แจ้งแผ่นดินและยมโลกโลกนี้กับทั้งเทวโลกได้ ผู้ศึกษาและเลือกเก็บบทแห่งธรรมที่เราแสดงไว้ดีแล้วเหมือนกับช่างดอกไม้ผู้ฉลาดเลือกเก็บดอกไม้ฉะนั้นดังนี้ จบคาถาลงภิกษุ ๕๐๐ องค์ก็ได้ถึงซึ่งความเป็นพระอรหันต์ พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย

อัตภาพนี้มีความเกิดและความแตกไปเป็นสภาพเหมือนกับฟองน้ำและพยับแดด ตรัสคาถาว่า เผณูปมํ แปลว่าบุคคลผู้รู้ดียิ่ง รู้จักกายอันเปรียบด้วยฟองน้ำมีพยับแดดเป็นธรรมดานี้แล้ว ก็ตัดดอกไม้ที่สำคัญของมาร แล้วไปถึงที่มัจจุราชไม่แลเห็นจบคาถาพระเถรเจ้าก็ได้สำเร็จพระอรหันต์พร้อมปฏิสัมภิทาทั้งหลาย

เมื่อสัตว์โลกเหล่านี้ยังไม่สำเร็จความประสงค์มัจจุราชก็ตัดชีวิตอินทรีย์ แล้วให้จมลงทะเลคืออบาย๔ เหมือนกับห้วงน้ำ

ใหญ่ที่ท่วมชาวบ้านซึ่งนอนหลับฉะนั้น ตรัสคาถาว่า ปุปฺผานิ เหว ปจินนฺตํ แปลว่า มัจจุราชย่อมพาเอานรชน ที่มีใจข้องอยู่ในอารมณ์ต่างๆ ที่มัวเลือกเก็บดอกไม้ไป เหมือนกับห้วงน้ำใหญ่ที่พัดเอาชาวบ้านที่หลับไปฉะนั้นจบคาถาคนเป็นอันมากถึงโสดาปัตติผลแล

อันชีวิตของสัตว์ทั้งหลายน้อยนัก เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำที่สุดคือความตายย่อมทำให้สัตว์เหล่านี้ผู้ยังไม่อิ่มด้วยวัตุกามกิเลสให้อยู่ในอำนาจของตน พาพวกที่คร่ำครวญรำพันอยู่ไปเสียผู้ทำที่สุดย่อมนำนรชนผู้ยังเก็บดอกไม้อยู่ ผู้มีใจข้องอยู่ ผู้ไม่อิ่มในกามารมณ์ทั้งหลายให้อยู่ในอำนาจ จบเทศนาลงคนเป็นอันมากก็ได้ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

ภิกษุผู้ชื่อว่าฝึกหัดตระกูล ย่อมไม่ให้ตระกูลลำบากไม่เบียดเบียนตระกูล ไม่ทำให้เสียศรัทธา เสียทรัพย์เข้าไปใกล้แล้วก็ทำให้รู้จักคุณของพระพุทธเจ้าเหมือนกับแมลงผึ้งที่ถือเอาละอองจากดอกไม้ฉะนั้นตรัสคาถาว่า ยถาปิ ภมโร บุปผํ แปลว่า แมลงผึ้งไม่เบียดเบียนสีและกลิ่นย่อมถือเอารสแล้วบินไปฉันใดมุนีก็เที่ยวไปในบ้านฉันนั้นจบเทศนาคนเป็นอันมากก็ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

อันการนึกถึงถ้อยคำที่คนผู้ไม่ชอบกันเช่นนี้กล่าวย่อมไม่สมควรสมควรที่จะไม่นึกถึงคำเช่นนี้ นึกถึงแต่สิ่งที่ตนได้ทำแล้วและยังไม่ได้ทำเท่านั้น ตรัสคาถาว่านปเรสํวิโลมานิ แปลว่า บุคคลไม่ควรนึกถึงคำที่ไม่เรียบร้อยของผู้อื่นไม่ควรนึกถึงสิ่งที่อื่นทำแล้วและยังไม่ได้ทำควรเล็งดูเฉพาะสิ่งตนทำแล้วและยังไม่ได้ทำเท่านั้น จบเทศนา อุบาสิกาก็ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

อันธรรมที่เราแสดงแล้วย่อมไม่มีผลแก่ผู้ไม่ฟังไม่เรียนไม่เล่า ไม่แสดงโดยเคารพ เหมือนดอกไม้ที่มีสีไม่มีกลิ่นหอมฉะนั้นส่วนผู้ที่ทำ การฟังเป็นต้นโดยเคารพ ย่อมได้ผลมากได้อานิสงค์

มาก ตรัสคาถาว่า ยถาปิ รุจิรํ ปุปผํ ดอกไม้ที่งามมีแต่สีไม่มีกลิ่นฉันใดวาจาที่เป็นสุภาษิต คือที่ว่าไว้ดีแล้ว ก็ไม่มีผลแก่ผู้ไม่กระทำตามฉะนั้นดอกไม้ที่สวยงามมีทั้งสีทั้งกลิ่นฉันใดวาจาที่ว่าไว้ดีแล้วย่อมมีผลแก่ผู้กระทำดีฉันนั้นจบคาถาคนเป็นอันก็ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

ช่างดอกไม้ผู้ฉลาดย่อมกระทำกลุ่มดอกไม้ต่างๆทำให้ดอกไม้ต่างๆเป็นกองใหญ่ฉันใด จิตของวิสาขาก็น้อมไปเพื่อจะกระทำกุศลต่างๆฉันนั้นตรัสคาถาว่า ยถาปิ ปุปฺผราสิมฺหา บุคคลทำกลุ่มดอกไม้ให้มากจากกองดอกไม้ฉันใดบุคคลผู้เกิดมาแล้วจะต้องตายก็ควรทำกุศลไว้ให้มากฉันนั้น จบลง คนเป็นอันมากก็ได้โสดาบันแล

ตรัสคาถาว่า นปุปฺผคนฺโธ ปฏิวาตเมติ กลิ่นดอกไม้หรือกลิ่นจันทร์กลิ่นกฤษณากลิ่นดอกมะลิหอมไปทวนลมไม่ได้ ส่วนกลิ่นของสัปปุรุษทั้งหลาย หอมไปทวนลมได้ สัปปุรุษย่อมหอมฟุ้งไปตลอดทิศทั้งปวง กลิ่นศีลดีกว่ากลิ่นจันทร์ หรือกลิ่นกฤษณา ดอกอุบลดอกมะลิเหล่านั้นจบเทศนาลง คนเป็นอันมาก ก็ได้ถึง โสดาปัตติผลเป็นต้น

อปฺปมตฺโต อยํคนฺโธ กลิ่นกฤษณาและกลิ่นจันทร์เป็นกลิ่นเล็กน้อยส่วนกลิ่นของผู้มีศีลทั้งหลายซึ่งเป็นกลิ่นสูงย่อมฟุ้งไปในเทพเจ้าทั้งหลายจบลงคนเป็นอันมากก็ได้ถึงโสดาปัตติผลแล

เตสํ สมฺปนฺนสีลานํ มารย่อมไม่พบทางของบุคคลเหล่านั้นผู้สมบูรณ์ด้วยศีลผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท ผู้หลุดพ้นเพราะรู้ชอบจบลงคนเป็นอันมากก็ได้ถึงโสดาปัตติผลแล

บุคคลเหล่านี้ไม่รู้จักคุณแห่งสาวกของเราและแห่งพระพุทธศาสนา เพราะ ไม่มีตา คือปัญญา ผู้ที่ไม่มีตา คือปัญญา ชื่อว่าคนตาบอด ผู้มีปัญญาชื่อว่าคนตาดี ตรัสคาถาว่า ยถา สงฺการธานสฺมึ

ดอกปทุมที่มีกลิ่นสะอาดที่คนชอบใจ ย่อมเกิดที่รับหยากเยื่อไว้อันบุคคลทิ้งในทางใหญ่นี้ฉันใดสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็รุ่งเรืองล่วงปุถุชนทั้งหลาย ในเมื่อปุถุชนทั้งหลายผู้เป็นดังกองหยากเยื่อด้วยปัญญาฉะนั้นจบเทศนาลงการรู้ธรรมก็ได้มีแก่บุคคล ๘ หมื่น ๔ พัน ดังนี้

ราตรีย่อมนานแก่บางคนโยชน์หนึ่งย่อมไกลแก่บางคนส่วนสงสารย่อมไกลสำหรับคนพาล ตรัสคาถาว่า ทีฆา ชาครโต รตฺติ แปลว่า ราตรีเป็นของนานแก่ผู้เป็นพาลซึ่งไม่รู้จักพระสัทธรรม จบลงคนเป็นอันมากถึงโสดาปัตติผล

จรญฺเจ นาธิคจฺเฉยย แปลว่าถ้าบุคคลผู้เที่ยวไปไม่ได้ผู้ดีกว่าตนหรือเสมอกับตนก็ควรทำความเป็นผู้เดียวให้มั่นคง เพราะความเป็นสหายในคนพาลไม่มี จบลงภิกษุและบุคคลเป็นอันมากก็สำเร็จโสดาปัตติผลเป็นต้น

ปุตฺตามตฺถิ ธนมตฺถิ แปลว่าคนพาลย่อมเดือดร้อนว่า บุตรมีทรัพย์มีตนยังไม่มีแก่ตนเอง บุตรจะมีมาแต่ไหน ทรัพย์จะมีมาแต่ไหนจบเทศนาลงการสำเร็จธรรม ก็มีแก่บุคคล ๘ หมื่น ๔ พันดังนี้แล

โย พาโลมญฺญตี พาลฺยํ แปลว่าพาลผู้ใดเข้าใจตนเป็นพาลผู้นั้นจะเป็นบัณฑิตได้บ้างส่วนพาลที่เข้าใจตนเป็นบัณฑิตเราเรียกว่าพาลแท้จบลงบุคคลเป็นอันมากได้บรรลุโสดาปัตติผล แล

ยาวชีวมฺปิ เจพาโลถึงคนพาลเข้าใกล้บัณฑิตตลอดชีวิตก็ตามเขาก็ไม่รู้จักธรรม เหมือนทัพพีไม่รู้จักรสแกงฉะนั้น ภิกษุก็หลุดพ้นจากอาสวะแล

มุหุตฺตมฺปิเจวิญฺญูถึงวิญญูเข้าใกล้บัณฑิตเพียงครู่เดียวก็ตามก็รู้แจ้งธรรม โดยเร็วพลันเหมือนลิ้นรู้จักรสแกงฉะนั้นภิกษุก็บรรลุเป็นพระอรหันต์เป็นอันมากแล

จรนฺติ พาลา ทุมฺเมธา คนพาลซึ่งไม่มีความคิดย่อมประพฤติแก่ตนเองเหมือนกับประพฤติต่อศัตรู ย่อมกระทำบาปกรรมที่มีผลเผ็ดร้อน คนเป็นอันมากก็ได้ถึงพระโสดาปัตติผล เป็นต้น

ธรรมดาบัณฑิตย่อมไม่ทำสิ่งที่ให้เดือดร้อนในภายหลังตรัสคาถาว่า นตํกมฺมํ กตํสาธุ บุคคลทำกรรมใดแล้วมีหน้านองด้วยน้ำตาเสวยผลแห่งกรรมนั้นอยู่แล้วเดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นทำแล้วไม่ดีเลยภิกษุและอุบาสกก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

ความไม่เดือดร้อนใจในภายหลังย่อมไม่มีเพราะกระทำกรรมใด ความดีใจย่อมเกิดในขณะที่ระลึกถึง เพราะกระทำกรรมใดบุคคลควรกระทำกรรมเช่นนั้น ตรัสคาถาว่า ตญฺจ กมฺมํ กตํสาธุ บุคคลทำกรรมใดแล้วไม่เดือดร้อนใจในภายหลัง บุคคลมีปีติมีใจดี เสวยผลของกรรมใด กรรมนั้นกระทำแล้วเป็นการดี การสำเร็จธรรมก็ได้มีแก่บุคคล ๘ หมื่น ๔ พันดังนี้แล

ไม่ว่าคนพาลผู้หนึ่งผู้ใด กระทำกรรมต่อภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกากระทำเหมือนบุรุษผู้กินของมีรสหวานอย่างใดอย่างหนึ่งมีน้ำผึ้งน้ำตาลกรวดเป็นต้นกระทำเหมือนร่าเริงบันเทิงใจเหมือนมีใจที่ฟูขึ้น ตรัสคาถาว่า มธุวา มญฺญตี พาโล คนพาลย่อมเข้าใจความชั่วเป็นเหมือนน้ำหวานตลอดเวลาที่ความชั่วยังไม่ให้ผล ความชั่วให้ผลเมื่อใด คนพาลก็ได้ทุกข์เมื่อนั้นคนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

สักการะที่นำมาไว้ที่ปลายลิ้นตลอดกาลถึงเพียงนี้แล้วอยู่ในที่นี้ว่าเขาบำเพ็ญตบะนั้น ก็ไม่เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งกุศลเจตนาอันตัดอาหารของผู้รังเกียจตระกูลหรือรังเกียจอาหารแล้วไม่ฉัน ตรัสคาถาว่า มาเสมาเส กุสคฺเคนคนพาลกินอาหารด้วยปลายหญ้าคาทุกๆเดือนเขาก็ไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งบุคคลทั้งหลายผู้มีธรรมอันนับแล้ว การสำเร็จธรรมก็มีแก่บุคคล ๘ หมื่น ๔ พันแล

อันบาปกรรมนี้ย่อมเป็นเช่นกับนมสดธรรมดานมสดที่เขากำลังรีดย่อมไม่แปรไปในทันใดฉันใด กรรมที่คนกำลังทำก็ไม่ให้ผลในทันใดฉันนั้นแต่ให้ผลเมื่อใดก็ประกอบผู้ทำไว้กับทุกข์เช่นนั้นเมื่อนั้น ตรัสคาถาว่า น หิ ปาปิกตํกมฺมํ กรรมอันเป็นบาปที่บุคคลทำแล้ว ย่อมไม่แปรไปเหมือนน้ำนมในวันนี้ ย่อมตามเผาคนพาลเหมือนกับไฟที่กลบไว้ด้วยเถ้าฉะนั้นดังนี้ ธรรมาภิสมัยก็ปรากฏแล

ศิลปหรือความเป็นใหญ่ เมื่อจะเกิดขึ้นแก่คนพาล ก็ย่อมเกิดเพื่อความไม่เป็นประโยชน์เพราะว่าคนพาลได้ศิลปหรือความเป็นใหญ่แล้ว ก็ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเท่านั้นตรัสคาถาว่า ยาวเทวอนตถาย ความรู้ย่อมเกิดแก่คนพาลเพื่อ ความไม่เป็นประโยชน์เท่านั้น ย่อมกำจัดส่วนขาวของคนพาล ย่อมทำศีรษะของคนพาลให้ไปตกไปจบเทศนา คนเป็นอันมากก็ได้โสดาปัตติผลแล

ภิกษุไม่ควรมีมานะหรือความริษยาว่าวิหารของเราที่อยู่ของเรา อุบาสิกาของเรา เพราะเมื่อทำอย่างนี้กิเลสทั้งหลาย มีความริษยาและมานะเป็นต้น ย่อมเจริญขึ้น ตรัสคาถาว่า อสนฺตํ ภาวมิจฺเฉยฺย ภิกษุพาลย่อมต้องการความมี ความเป็นอันไม่มีอยู่และเป็นหัวหน้าในภิกษุทั้งหลายความเป็นใหญ่ในอาวาสทั้งหลายและความบูชาในตระกูลอื่นทั้งหลาย ย่อมดำริว่า คฤหัสถ์ บรรพชิตทั้ง ๒ จำพวก จงเข้าใจว่า เราคนเดียวกระทำจงอยู่ในอำนาจของเราผู้เดียว ไม่ว่าในกิจอะไร ทั้งในกิจน้อยกิจใหญ่ เป็นอันว่าความดำริ และความต้องการ ความถือตัว ย่อมเจริญแก่คนพาลอย่างนี้จบลงคนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลแล

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน ยโส โภคสมปฺปิโต
ยํ ยํ ปเทสํภชติ ตตฺถ ตตฺธถว ปูชิโต

บุคคลผู้มีศรัทธา ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ผู้เพียบพร้อมด้วยยศและทรัพย์ไปในที่ใดๆ ก็มีผู้บูชาในที่นั้นๆปฏิปทาอาศัยลาภอย่างหนึ่ง

ปฏิปทาทางนิพพานอย่างหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้ารู้ข้อความอย่างนี้แล้ว ไม่ควรยินดีสักการะ ควรเจริญวิเวกคนเป็นมากก็ถึงโสดาปัตติผลแล

นิธีนํวปวตฺตารํ บุคคลเห็นผู้ใด เป็นผู้ชี้โทษเป็นผู้กล่าวข่มขี่เป็นผู้มีความคิดดี เหมือนกับผู้บอกขุมทรัพย์ ควรคบบุคคลเช่นนั้นผู้เป็นบัณฑิต จบเทศนาลง คนเป็นมากก็ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

น ภเชปาปเกมิตฺเต บุคคลไม่ควรคบมิตรลามกไม่ควรคบบุรุษอธรรม ควรคบแต่มิตรที่ดี ควรคบแต่บุรุษชั้นสูงจบลงบรรลุโสดาปัตติผลแล

ผู้มีปีติในธรรม ผู้มีใจผ่องใส ย่อมนอนเป็นสุขบัณฑิตย่อมยินดีในธรรมที่พระอริยะประกาศไว้ทุกเมื่อจบลงคนเป็นอันมากได้เป็นพระโสดาบันแล

ผู้มีปัญญาทั้งหลายได้เห็นพวกไขน้ำ ไขน้ำไปจากเหมืองได้เห็นพวกช่างศรทำลูกศรให้ตรง ได้เห็นพวกช่างถากซึ่งไม้ ก็ถือเอาเป็นอารมณ์ฝึกฝนตนแล้ว ถือเอาความเป็นพระอรหันต์ได้ตรัสคาถาว่า อุทกํหินยนฺติ เนตฺติก พวกไขน้ำก็ไขน้ำ พวกช่างศรก็ดัดลูกศร พวกช่างถากก็ถากไม้ พวกบัณฑิตก็ฝึกหัดตน คนเป็นอันมากก็ได้ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

ธรรมดาผู้สิ้นอาสวะกิเลสแล้ว ย่อมไม่โกรธ ไม่ขัดใจ เพราะพวกนั้นไม่หวั่นไหวเหมือนกับภูเขาศิลา ตรัสคาถาว่า เสโลยถาเอกฆโน ภูเขาศิลาแท่งเดียว ย่อมไม่หวั่นไหวด้วยลมฉันใดบัณฑิตทั้งหลาย ก็ไม่หวั่นไหวด้วยความนินทาและสรรเสริญฉันนั้นคนเป็นมาก ก็ถึงโสดาปัตติผลเป็นต้น

ยถาปิ รหโท คมฺภีโร ห้วงน้ำลึกมีน้ำใส ไม่ขุ่นมัวฉันใด บัณฑิตทั้งหลายได้ฟังธรรมมทั้งหลายแล้ว ก็ผ่องใสฉันนั้นมีผู้บรรลุโสดาปัตติผลแล

สัปปุรุษทั้งหลายเว้นจากความโลภแล้ว ไม่มีอาการผิดปกติในเวลาสุขเวลาทุกข์ ตรัสคาถาว่า สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ สัปปุรุษทั้งหลาย ย่อมเว้นในธรรมทั้งปวง สัปปุรุษทั้งหลายย่อมไม่บ่นเพ้อ เพราะเหตุแห่งความต้องการ บัณฑิตทั้งหลายได้รับสุขทุกข์แล้วย่อมไม่แสดงอาการสูงต่ำ จบลงบุคคลเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

อันผู้เป็นบัณฑิตไม่ควรต้องการความสำเร็จ เพราะเห็นแก่ตน เพราะเห็นแก่คนอื่น นอกจากควรเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรมควรเป็นผู้อาศัยธรรม ตรัสคาถาว่า น อตฺตเหตุ นปรสฺส เหตุบุคคลผู้เป็นบัณฑิต ไม่ควรกระทำความชั่วเพราะเห็นแก่ตัว ไม่ควรกระทำความชั่วเพราะเห็นแก่ผู้อื่น ไม่ควรต้องการบุตร ไม่ควรต้องการทรัพย์ ไม่ควรต้องการบ้านเมืองโดยทางไม่ชอบธรรม ไม่ควรต้องการความสำเร็จของตนโดยทางไม่ชอบธรรม ควรเป็นผู้มีศีล มีปัญญา ตั้งอยู่ในธรรม คนเป็นมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

สัตว์โลกโดยมากก็อาศัยภพ คือ ความมีความเป็น จึงข้องอยู่ในภพ คือความมีความเป็น พวกที่ข้ามฟากไปได้มีน้อย ตรัสคาถาว่า อปฺปกาเต มนุสฺเสสุ พวกที่ข้ามไปฝั่งโน้นมีอยู่น้อยในจำพวกมนุษย์ ส่วนพวกนอกนี้มีแต่วิ่งลงไปสู่ฝั่ง พวกใดประพฤติตามธรรมในธรรมที่เราแสดงไว้ดีแล้ว พวกนั้นจักข้ามที่ตั้งแห่งมัจจุราชซึ่งข้ามได้แสนยากไปถึงฝั่งโน้นได้ จบเทศนาลง คนเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย บัณฑิตควรละธรรมดำ ควรเจริญธรรมขาว คือออกจากโอฆะมาสู่อโนกะ แล้วเจริญซึ่งธรรมขาวนั้น บุคคลยินดีมากในวิเวกใด บัณฑิตควรละธรรมทั้งหลาย ควรเป็นผู้ไม่มีกังวล ควรต้องการความยินดีในวิเวกนั้น บัณฑิตควรทำตนให้ผ่องใสจากเครื่องเศร้าหมองจิต บุคคลเหล่าใดอบรมจิตดีแล้วใน

องค์เป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดไม่ยึดถือยินดีในการสละความยึดถือ บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สิ้นอาสวะแล้ว เป็นผู้มีความรุ่งเรือง เป็นผู้ดับแล้วในโลก จบเทศนาลง คนเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

คตทธิโน วิโสกสฺส ความเร่าร้อนไม่มีแก่ผู้เดินทางไกลแล้ว ผู้ปราศจากความโศกเศร้าแล้ว ผู้หลุดพ้นจากสิ่งทั้งปวงแล้ว ผู้ละเครื่องยุ่งเหยิงทั้งปวงแล้วจบลง คนเป็นมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

อันความติดอยู่ในปัจจัย หรือในตระกูล หรือในวิหาร หรือในบริวาร ย่อมไม่มีแก่บุตรของเรา บุตรของเราไม่ติดอยู่ในอะไรเหมือนกับราชหงส์ลงที่เปือกตมแล้ว เที่ยวไปในเปือกตมนั้นแล้วก็ไปฉันนั้น ตรัสพระคาถาว่า อุยฺ ยุญฺชนฺติ สตีมโต ผู้มีสติทั้งหลายย่อมขวนขวาย ย่อมไม่ยินดีในนิเกตะ ย่อมละโยคะและโอกะไปเหมือนกับหงส์ละเปือกตมไปฉะนั้น จบลง คนเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

เยสํ สนฺนิจโย นตฺถิ แปลว่า บุคคลเหล่าใดมีการสะสม บุคคลเหล่าใดรอบรู้โภชนะแล้ว วิโมกข์อันเป็นสุญญตะ และอนิมิตตะเป็นโคจรแห่งบุคคลเหล่าใด คติแห่งบุคคลเหล่านั้นรู้ได้ยาก เหมือนกับคติแห่งนกทั้งหลายในอากาศฉะนั้น จบเทศนาบุคคลเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

พระขีณาสพทั้งหลายย่อมไม่กล่าวถ้อยคำอันเกี่ยวกับปัจจัยเลยตรัสคาถาว่า ยสฺสาสวา ปริกฺขีณา ผู้ใดสิ้นอาสวะแล้ว ไม่อิงอาหารแล้ว มีวิโมกข์อันเป็นสุญญตะ และอนิมิตตะอันเป็นโคจรแล้ว การไปของผู้นั้นย่อมรู้ได้ยาก เหมือนรอยเท้าแห่งนกในอากาศฉะนั้น จบลงคนเป็นมากได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

ภิกษุผู้รักษาประตูในอินทรีย์ทั้งหลายย่อมเป็นที่รักของเทพยเจ้า

ทั้งหลาย ตรัสคาถาว่า ยสฺสินฺทฺริยานิ อินทรีย์ของภิกษุใด ถึงซึ่งความสงบแล้ว เหมือนกับม้าที่สารถีฝึกหัดดีแล้ว ถึงเทพเจ้าทั้งหลายก็รักภิกษุเช่นนั้น ผู้ละมานะแล้ว ผู้ไม่มีอาสวะแล้ว ผู้คงที่จบลง คนเป็นมากได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

จิตเสมอกับพื้นดิน คนทั้งหลายย่อมทิ้งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ลงบนดิน ดินก็ไม่ยินดียินร้ายฉันใด จิตเสมอด้วยน้ำ ไฟ ลม ผ้าขี้ริ้ว เด็กจัณฑาล โคเขาหัก ความอึดอัดด้วยกายของตนเหมือนกับอึดอัดด้วยซากงู จิตเช่นกับแผ่นดินใหญ่ เช่นกับเสาเขื่อน เช่นกับห้วงน้ำใสดังนี้ ตรัสคาถาว่า ปฐวีสโมโนวิรุชฺฌติ ผู้เสมอกับแผ่นดิน ผู้เสมอกับเสาเขื่อน ผู้คงที่ ผู้มีข้อวัตรดี ผู้เหมือนห้วงน้ำที่ปราศจากเปือกตม ย่อมไม่ยินดี สงสารทั้งหลายย่อมไม่มีแก่ผู้เช่นนั้นดังนี้ จบเทศนาลงก็มีภิกษุ ๙ พันองค์ได้สำเร็จพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาแล

ธรรมดาผู้สิ้นอาสวะทั้งหลาย ย่อมไม่โกรธใคร ย่อมไม่ขัดใจใคร ย่อมเป็นผู้มีอินทรีย์อันสงบ เป็นผู้มีใจสงบ ตรัสพระคาถาว่า สนฺตนฺตสฺส มนฺโหติ ใจ วาจา การกระทำของผู้รู้ชอบแล้วหลุดพ้น ผู้สงบระงับ ผู้คงที่นั้น ย่อมสงบดังนี้ พระติสสเถรเจ้าก็สำเร็จพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาแล

อสฺสทฺโธ นรชนใดเป็นคนไม่มีศรัทธา เป็นคนอกตัญญู เป็นคนตัดที่ต่อ เป็นคนกำจัดโอกาส เป็นคนคลายความหวัง นรชนนั้นแหละเป็นบุรุษชั้นสูง (ตรัสถามปัญหาปรารถอินทรีย์ ๕ อินทรีย์คือศรัทธา) ดังนี้ จบเทศนาลง ภิกษุประมาณ ๓๐ องค์ ได้บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา

คาเมวายทิวารญฺเญ พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด จะเป็นบ้านหรือที่ป่า ที่ลุ่มหรือที่ดอนก็ตาม ที่นั้นก็เป็นที่น่ารื่นรมย์ น่ายินดีดังนี้ จบลง บุคคลเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

โยธ ปุญฺญญฺจปาปญฺจ ผู้ใดในพระธรรมวินัยนี้ ได้ล่วงเครื่องข้องทั้ง ๒ คือบุญและบาปเสียแล้ว เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ไม่เศร้าโศก เป็นผู้ปราศจากธุลี เป็นผู้บริสุทธิ์ว่าเป็นพราหมณ์

ที่อันไม่น่ายินดีของผู้แสวงหากามารมณ์ ย่อมเป็นที่น่ายินดีของผู้ปราศจากความยินดี ตรัสคาถาว่า รมณียานิ อรญฺญานิ บุคคลไม่ยินดีในป่าเหล่าใด ป่าเหล่านั้นย่อมเป็นที่ยินดี ผู้ปราศจากความยินดีทั้งหลายจักยินดี ผู้แสวงหากามารมณ์ทั้งหลายจักไม่ยินดี ได้สำเร็จอรหันต์พร้อมปฏิสัมภิทา

สหสฺสมปิเจ วาจา ถึงวาจาตั้งพัน ถ้าประกอบด้วยบทอันไม่มีประโยชน์ บทอันมีประโยชน์เพียงบทเดียว ซึ่งบุคคลฟังแล้วมีใจสงบก็ยังดีกว่า จบเทศนาลง คนเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล

เธอทั้งหลายจงอย่านับธรรมะของเราว่าน้อยหรือมาก เพราะคาถาตั้งหลายพันก็ตาม ถ้าไม่มีประโยชน์ก็ไม่ดีเลย ส่วนบทคาถาเพียงบทเดียวซึ่งประกอบด้วยประโยชน์ยังดีกว่าตรัสพระคาถาว่า สหสฺสมฺปิ เจ คาถา แปลว่า ถึงคาถาที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์จะมีตั้งพันก็ตามบทคาถาเพียงบทเดียวที่บุคคลฟังแล้วสงบใจก็ยังดีกว่า ดังนี้จบเทศนาลงคนเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลและทำให้สิ้นอาสวะด้วยธรรมว่า เธอควรศึกษาอย่างนี้ว่าสิ่งที่เห็นจงให้เป็นเพียงเห็นเท่านั้นดังนี้

เธอทั้งหลายอย่านับธรรมที่เราแสดงแล้วว่า น้อยหรือมากบทที่ไม่มีประโยชน์ถึงจะมีตั้ง ๑๐๐ บทก็ไม่มีประเสริฐ บทแห่งธรรมแม้บทเดียวก็ประเสริฐอันความชนะย่อมไม่มีแก่ผู้ชนะโจรนอกนั้น แต่ความชนะมีแก่ผู้ชนะโจรคือกิเลสภายใน ตรัสคาถาว่าโยจ คาถา สตํภาเส ผู้ใดกล่าวคาถาตั้ง ๑๐๐ ที่ประกอบด้วยคำอันไม่มีประโยชน์ บทธรรมดาเพียงบทเดียว ที่บุคคลฟังแล้วสงบยังดีกว่า ผู้ใดชนะหมู่มนุษย์ในสงครามตั้งพันคูณด้วยพัน ผู้ชนะตนของตนผู้เดียวเท่านั้น

สูงสุดกว่าผู้ชนะสงคราม จบลงคนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลแล

อันความชนะของผู้ชนะผู้อื่น ย่อมไม่ดี ส่วนผู้ใดชนะตัวเองด้วยการชนะกิเลส ความชนะของผู้นั้นเป็นความชนะดี เพราะว่าใครๆ ก็ไม่อาจทำความชนะนั้นให้เป็นความแพ้ได้ ตรัสคาถาว่า อตฺตา หเวชิตํ เสยฺโย การชนะตนนั่นแหละประเสริฐการชนะของประชุมชนนอกนี้ไม่ประเสริฐ เทวดา มารพรหม กระทำการชนะของผู้ฝึกหัดตน ผู้เลี้ยงตน ผู้สำรวมเป็นนิจ ผู้เช่นนั้นให้กลับแพ้ไม่ได้ จบลงคนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลแล

การแลดูสาวกของเราด้วยจิตเลื่อมใสเพียงครู่เดียว หรือให้ข้าวเพียงทัพพีเดียวแก่สาวกของเรา ด้วยจิตอันเลื่อมใส ก็ยังมีผลมากกว่าทานที่เธอผู้ให้อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ผู้ให้อยู่ตลอด ๑๐๐ ปี ตรัสคาถาว่า มาเสมาเส สหสฺเสน ผู้ใดบูชาด้วยทรัพย์เดือนละแสนตลอด ๑๐๐ ปี ผู้ใดบูชาผู้ที่อบรมตนแล้วเพียงคนเดียว ชั่วเวลาครู่เดียว การบูชานั้นของผู้นั้นยังดีกว่าการบูชาตลอด ๑๐๐ ปี ไม่ดีเลย จบลงพราหมณ์ก็ถึงโสดาปัตติผลและบุคคลอื่นๆ แล

การบูชาไฟของเธอผู้บูชาอยู่อย่างนี้ตลอด ๑๐๐ ปี ก็ไม่ถึงการบูชาสาวกของเราเพียงขณะเดียว ตรัสคาถาว่า โยจวสฺสสตํ ชนฺตุ ผู้เกิดใดบูชาไฟอยู่ในป่าตลอด ๑๐๐ ปี ผู้ใดบูชาผู้อบรมตนแล้วเพียงผู้เดียว ชั่วครู่หนึ่งการบูชาตลอด ๑๐๐ ปี ใดมีอยู่ การบูชานั้นก็ไม่ดีกว่าบูชาผู้อบรมตนนั้นดังนี้ จบเทศนาลงพราหมณ์และคนเป็นอันมากถึงโสดาปัตติผลดังนี้

ทานที่เธอผู้บูชาการบูชายัญทุกปีให้แก่โลกิยมหาชนย่อมไม่เท่าส่วนที่ ๔ แห่งกุศลเจตนา ซึ่งเกิดขึ้นแก่คนทั้งหลาย ผู้ไหว้สาวกของเราด้วยจิตอันเลื่อมใส ตรัสคาถาว่า ยํ กิญฺจิ ผู้เพ่งบุญบูชาการบูชาการคำนับอย่างใดอย่างหนึ่งในโลกตลอดปี การบูชาทั้งปวงนั้นก็ไม่เท่าส่วนที่ ๔ การกราบไหว้ผู้ไปตรงดีกว่าจบลงพราหมณ์และคนอื่นๆ บรรลุโสดาปัตติผล

ไม่ใช่แต่เจริญด้วยอายุอย่างเดียวเท่านั้นก็สัตว์เหล่านี้เมื่อไหว้ผู้มีคุณทั้งหลายย่อมเจริญด้วยธาตุ ๔ ประการย่อมพ้นจากอันตรายย่อมตั้งอยู่ตลอดอายุ ตรัสคาถาว่า อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ธรรมทั้ง ๔ ประการ คืออายุวรรณะสุขะพละ ย่อมเจริญแก่ผู้กราบไหว้เป็นปกติ ผู้นอบน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิจจบลง อายุวัฒนกุมารอุบาสก ๕๐๐ คนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

อัตภาพของพระขีณาสพผู้สิ้นอาสวะกิเลสแล้ว ย่อมเป็นเหมือนหาบที่บุคคลตั้งไว้บนศีรษะ เมื่ออัตภาพนั้นจะแตกไป พระขีณาสพนั้นก็ยินดี ไม่กลัว ทุกข์ใจย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่ยินดี ผู้สิ้นเครื่องเกาะเกี่ยวแล้วผู้แสวงหาธรรมแล้วเพราะผู้นั้นได้เห็นธรรมแล้ว ความกลัวต่อความตายย่อมเป็นของไม่มีแก่ผู้นั้นเหมือนกับการวางหาบฉะนั้น

การที่เธอทั้งหลายตั้งอยู่ในศีลแล้วมีชีวิตอยู่แม้เพียงวันเดียวในบัดนี้ ยังดีกว่าการที่เธอกระทำโจรกรรมตั้งอยู่ในความไม่มีศีล มีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ตรัสคาถาว่า โย จ วสฺสสตํ ชีเว ทุสฺสีโล อสมาหิโต เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย สีลวนฺตสฺส ฌายิโน ผู้ใดเป็นผู้ทุศีลมีใจไม่ตั้งมั่นมีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี การมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้มีศีลมีฌานยังดีกว่า จบลงภิกษุทั้ง ๕๐๐ นั้น ได้บรรลุพระอรหันต์พร้อมปฏิสัมภิทาแล

การมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้เป็นไปอยู่ด้วยปัญญาสัมปทาดีกว่าชีวิตของพวกเธอผู้ตั้งอยู่ในกรรมของผู้ไม่มีปัญญาเช่นนั้นตลอด ๑๐๐ ปี ตรัสคาถาว่า โยจวสฺสสตํ ชีเว ทุปฺปญฺโญอสมาหิโต เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปญฺญ วนฺตสฺส ฌายิโน ผู้ใดเป็นคนทุปัญญา ไม่มีใจตั้งมั่นมีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี การมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้มีปัญญาผู้เพ่งก็ดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้นั้น จบลงภิกษุ ๕๐๐ องค์บรรลุพระอรหันต์พร้อมปฏิสัมภิทา

ผู้มีความเพียรอันปรารถแล้วยกเท้าขึ้นวางลงที่พื้นดินเหมือนเท้ายังไม่

เพียรอันปรารถแล้ว ดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปีของบุคคลผู้เกียจคร้าน ตรัสคาถาว่า โย จ วสฺสสตํ ชีเว กุสีโต หีนวีริโย เอกาหํ ชีวิต เสยฺโย วิริยํ อารภโต ทฬฺหํ ผู้ใดเป็นผู้เกียจคร้านมีความเพียรเลวทรามมีชีวิตอยู่ตลอด ๑๐๐ ปีการมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้ปรารถ ความเพียรมั่นคงก็ยังดีกว่าการมีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปีของผู้นั้น บุคคลเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

เมื่อเธอร้องไห้ในเวลาที่คนทั้งหลายมีบุตรเป็นต้นนั้น ตายอยู่ในสงสารนี้ น้ำตาของเธอก็มากกว่าน้ำในมหาสมุทร ๔ น้ำในมหาสมุทร ๔ น้อยกว่าน้ำตาของผู้ทุกข์โศกไม่น้อยกว่าน้ำในมหาสมุทร ๔ นั้น เหตุไรเธอจึงยังประมาทอยู่ อันคนทั้งหลายมีบุตรเป็นต้น ย่อมไม่อาจต้านทานหรือเป็นที่พึ่งเป็นที่หลบลี้แก่ผู้ไปสู่โลกหน้า เพราะฉะนั้นถึงบุตรเป็นต้นนั้นมีอยู่ก็เท่ากับไม่มีควรที่บัณฑิตจะทำศีลให้บริสุทธิ์จะทำทางไปนิพพานของตนให้บริสุทธิ์จึงจะดี ไม่มีบุตรที่จะต้านทานไม่มีบิดามารดา ไม่มีพวกพ้องที่จะต้านทาน ความต้านทานในญาติทั้งหลายไม่มีแก่ผู้ที่ถูกที่สุดครอบงำ บัณฑิตรู้อำนาจแห่งความหมายอันนี้แล้วควรเป็นผู้สำรวมในศีล ควรทำทางไปนิพพานให้บริสุทธิ์โดยเร็วพลันดังนี้ก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

การมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวก็ดี ขณะเดียวก็ดีของผู้เห็นความตั้งขึ้นและความเสื่อมไปแห่งขันธ์ ๕ ยังดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้ไม่เห็นความเสื่อมไปและความตั้งขึ้นแห่งขันธ์ ๕ ตรัสคาถาว่า โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุทยพฺพยํ ผู้ใดไม่เห็นความตั้งขึ้นและเสื่อมไปมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี การมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้เห็นความตั้งขึ้นและความเสื่อมไปยังดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้นั้น จบเทศนาลงนางปฏาจาราก็ได้บรรลุพระอรหัตพร้อมปฏิสัมภิทาทั้งหลาย

เธอเข้าใจว่าตายแต่บุตรของเธอเท่านั้น อันความตายนี้เป็นของ

ยั่งยืนสำหรับสัตว์ทั้งหลาย เพราะว่ามัจจุราชย่อมฉุดคร่าสัตว์ทั้งปวงผู้ยังไม่เต็มความประสงค์ลงไปในสมุทรคืออบาย เหมือนห้วงน้ำใหญ่พัดเอาสัตว์ทั้งหลายไปฉะนั้น มัจจุย่อมพาเอานรชนผู้มัวเมาในบุตรและสัตว์เลี้ยง ผู้มีใจข้องในอารมณ์ต่างๆ ไป เหมือนห้วงน้ำใหญ่พัดเอาชาวบ้านที่หลับไปฉะนั้นบุคคลอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล

สัตว์เหล่านี้ย่อมเกิดและดับเหมือนกับเปลวประทีป ผู้ถึงนิพพานแล้วย่อมไม่ปรากฏอย่างนี้ การมีชีวิตอยู่เพียงชั่วขณะของผู้เห็นนิพพาน ดีกว่ามีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้ไม่เห็นนิพพานอย่างนี้ตรัสคาถาว่า โยจวสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํอมตํปทํ เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อมตํ ปทํ ผู้ใดไม่เห็นบทอันไม่ตาย มีชีวิตอยู่ตลอด ๑๐๐ ปี การมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้เห็นบทอันไม่ตาย ก็ยังดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้นั้น (บทอันไม่ตาย คือ อมตมหานิพพาน) นางกีสาโคตมีก็ได้เป็นพระอรหัตปฏิสัมภิทา

การมีชีวิตอยู่เพียงครู่เดียวของผู้เห็นธรรมที่เราแสดงแล้ว ยังดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้ไม่นึกถึงธรรม ไม่เห็นธรรมที่เราแสดงไว้แล้ว ตรัสคาถาว่า โยจวสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ ธมฺมมุตฺตมํ เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต ธมฺมมุตฺตมํ ผู้ใดไม่เห็นธรรมอันสูงสุดมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปีการมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวของผู้เห็นธรรมอันสูงสุดยังดีกว่าการมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของผู้ไม่เห็นธรรมอันสูงสุด พหุปุตติกาเถรีตั้งอยู่ในความเป็นพระอรหันต์พร้อมปฏิสัมภิทา

ผู้จะกระทำกัลยาณกรรม ไม่ควรให้จิตที่เกิดขึ้นแล้วหายไป ควรทำในขณะนั้นเองเพราะว่ากุศลที่บุคคลทำช้าเมื่อจะให้สมบัติก็ให้ช้า เพราะฉะนั้นจึงควรทำกัลยาณกรรมในลำดับแห่งจิตเกิดขึ้น ตรัสคาถาว่า อภิตฺถเรถ กลฺยาเณ ปาปา จิตฺตํ นิวารเย ทนฺธํ หิ กรโต ปุญฺญํ ปาปสฺมึ รมตี มโน บุคคลควรรีบทำกุศลควรห้ามจิตจากบาปเพราะว่าเมื่อบุคคลกระทำช้าใจย่อมยินดีในบาปคนเป็นอันมากบรรลุ

โสดาปัตติผล

ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา นตํ กยิราปุนปฺปุนํ นตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโย ถ้าบุรุษกระทำบาปไม่ควรกระทำบาปนั้นบ่อยๆ ไม่ควรทำความพอใจในบาปนั้นการสะสมบาปเป็นทุกข์ดังนี้ บุคคลเป็นอันมากได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

ปุญฺญญฺเจ ปุริโสกยิรา กยิราเถนํปุนปฺปุนํ ตมฺหิฉนฺทํ กยิราถ ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโย ถ้าบุรุษก็ทำบุญควรกระทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้นเพราะการสะสมบุญเป็นสุข เทพธิดาก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

แม้คนไม่ดีก็ยังเห็นความดีอยู่เพียงเวลาความชั่วยังไม่ให้ผล ความชั่วให้ผลเมื่อใด คนชั่วก็เห็นความชั่วเมื่อนั้น ถึงคนดีก็เห็นความชั่วอยู่ตลอดเวลาที่ความดียังไม่ให้ผล ความดีให้ผลเมื่อใดคนดีก็เห็นความดีเมื่อนั้น เทวดาก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

บุคคลอย่าดูหมิ่นบาปว่าบาปเล็กน้อยจักไม่มาถึง ถึงโอ่งน้ำก็ย่อมเต็มด้วยหยาดน้ำที่ตกลงทีละหยาดได้ คนพาลถึงทำบาปทีละน้อยๆ ก็ย่อมเต็มด้วยบาปฉะนั้น บุคคลเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

บุคคลอย่าดูหมิ่นบุญว่าบุญเล็กน้อยจักไม่มาถึง ถึงโอ่งน้ำก็ยังเต็มด้วยความตกลงแห่งหยาดน้ำ ธีรชนเมื่อสะสมบุญทีละน้อยๆ ย่อมเต็มด้วยบุญ จบเทศนาลงเศรษฐีก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล

พ่อค้าผู้มีทรัพย์มากย่อมหลีกเว้นทางที่มีโจรอยู่บุรุษผู้อยากมีชีวิตอยู่ก็งดเว้นยาพิษที่แรงกล้าถึงภิกษุรู้ว่าภพทั้ง ๓ เปรียบเหมือนทางที่พวกโจรซุ่มอยู่ก็ควรงดเว้นความชั่วบุคคลควรงดเว้นบาปทั้งหลายเหมือนกับพ่อค้าผู้มีพวกน้อยมีทรัพย์มากงดเว้นทางอันมีภัยเหมือนกับบุรุษผู้อยากมีชีวิตอยู่งดเว้นยาพิษฉะนั้น ภิกษุเหล่านั้นก็ได้บรรลุพระอรหันต์ พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย

เมื่อไม่มีแผลที่ฝ่ามือบุคคลจับยาพิษ ยาพิษนั้นก็ไม่อาจซึมเข้าไป

ในฝ่ามือได้ฉันใด บาปก็ไม่มีแก่ผู้ไม่ทำบาป ผู้นำธนูเป็นต้นออกมาให้เพราะไม่มีอกุศลเจตนา ถ้าแผลไม่มีในฝ่ามือ บุคคลนำยาพิษไปด้วยฝ่ามือได้ยาพิษย่อมไม่ซึมเข้าไปในฝ่ามือ บาปย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่กระทำ บรรลุโสดาปัตติผล

ความรักย่อมเกิดขึ้นด้วยเหตุ ๒ อย่าง คือ ด้วยการเคยอยู่ร่วมกันในปางก่อน ๑ ด้วยได้เกื้อกูลกันในปัจจุบัน ๑ เหมือนกับดอกบัวซึ่งเกิดในน้ำเพราะอาศัยน้ำกับเปียกตมฉะนั้น คนทั้งสิ้นได้สำเร็จโสดาปัตติผล

ผู้ใดทำร้ายแก่ผู้ไม่ทำร้ายแก่ผู้บริสุทธิ์ผู้ไม่ลุ่มๆ ดอนๆ บาปย่อมกลับถึงคนพาลนั้น เหมือนกับธุลีละเอียดที่บุคคลซัดไปในที่ทวนลมฉะนั้น จบลงภิกษุก็ได้ตั้งอยู่ในความเป็นพระอรหันต์แล

นิสมฺม กรณํ เสยฺโย การใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำเป็นการดี บุคคลบางพวกย่อมเกิดในครรภ์พวกที่ทำบาปย่อมเกิดในนรกพวกที่ทำบุญ ย่อมเกิดในสวรรค์ พวกไม่มีอาสวะย่อมปรินิพพาน คนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผลแล

บุคคลอยู่ในที่ใดแล้วพ้นจากบาปกรรมที่นั้นแม้สักนาทีเดียวก็ไม่มีในอากาศ ตรัสคาถาว่า น อนฺตลิกฺเข บุคคลจะไปในอากาศ ในท่ามกลางทะเล จะเข้าไปในระหว่างภูเขาก็ตาม บุคคลอยู่ในที่ใดจะพ้นจากบาปกรรม ที่นั้นเป็นส่วนแห่งพื้นดินย่อมไม่มี ภิกษุเหล่านั้นก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

บุคคลจะนั่งอยู่ในอากาศ จะเข้าไปในกลางทะเล จะเข้าไปในระหว่าง ภูเขาก็ตาม มัจจุไม่ครอบงำบุคคลผู้อยู่ในที่ใดที่นั้นเป็นส่วนแห่งแผ่นดิน ย่อมไม่มี จบลงคนเป็นอันมากก็ได้บรรลุดาปัตติผลเป็นต้น ชีวิตย่อมเป็นที่รักแห่งสัตว์ทั้งปวงบุคคลควรกระทำตนให้เป็นเครื่องเปรียบแล้วไม่ควรตีไม่ควรฆ่า บรรลุโสดาปัตติผลเป็นอันมากแล

พวกเจ้าดีงูตัวนี้ด้วยความเข้าใจว่า จักทำความสุขให้แก่ตน พวกเจ้า

จักไม่ได้ความสุขในที่พวกเจ้าเกิดแล้ว ก็ผู้ปรารถนาความสุขเพื่อตนจะตีผู้อื่นย่อมไม่สมควรผู้ใดแสวงหาความสุขเพื่อตนเบียดเบียนผู้เกิดแล้วทั้งหลายซึ่งรักสุข ผู้นั้นละไปแล้วจะไม่ได้ความสุข ผู้ใดแสวงหาสุขเพื่อตนไม่เบียดเบียนผู้เกิดแล้วทั้งหลายซึ่งรักสุขด้วยไม้ค้อนผู้นั้นละไปแล้วจะได้ความสุข จบเทศนาลงเด็กห้าร้อยตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลดังนี้

เธอจงเป็นผู้เงียบเสียง จงเป็นเหมือนดังกังสดาลที่มีขอบปากแตกไปแล้ว เพราะเมื่อเขาทำอย่างนั้นจักชื่อว่า ถึงซึ่งนิพพาน เธออย่ากล่าวคำหยาบต่อใครๆ ผู้ที่เธอว่าแล้วจะว่าตอบเธอ ก็การโต้เถียงกันย่อมเป็นทุกข์โทษตอบแทนจะถูกต้องเธอถ้าเธอทำตัวไม่ให้ไหวเหมือนกับกังสดาลที่แตกแล้ว เธอก็จะถึงซึ่งนิพพานการโต้เถียงกันก็จะไม่มีแก่เธอ จบลงบุคคลเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น

อันความเกิดเป็นต้นของบุคคลทั้งหลาย ย่อมเป็นเช่นกับนายโคบาลถือไม้ค้อนตามไล่โค คือ ความเกิดย่อมส่งสัตว์ทั้งหลายไปสู่ที่ใกล้ชราชราย่อมส่งไปหาพยาธิ พยาธิก็ส่งไปหามรณะ มรณะก็ตัดชีวิตเหมือนกับบุคคลตัดเชือกด้วยขวาน ถึงเป็นอย่างนั้นก็ดี ผู้ที่มีชื่อว่ามีความปรารถนาไม่หมุนเวียนก็ไม่มี มีแต่ปรารถนาความหมุนเวียนทั้งนั้น ตรัสคาถาว่า ยถา ทณฺเฑน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจรํ เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินํ นายโคบาลย่อมต้นคอไปสู่ที่หากินด้วยไม้ค้อนฉันใดชราและมัจจุย่อมต้นอายุของสัตว์ทั้งหลายไปฉะนั้นบุคคลเป็นอันมากก็ได้ เกิดโสดาปัตติผลแล

คนพาลกระทำบาปกรรมทั้งหลาย ย่อมไม่รู้สึก คนพาลย่อมเดือดร้อน ด้วยกรรมของตนเหมือนกับ ถูกไฟเผา ผู้ใดประทุษร้ายต่อผู้ไม่ประทุษร้ายผู้ไม่มีโทษผู้ไม่มีอาชญา ด้วยอาชญา ผู้นั้นย่อมถึงแน่นอนซึ่งฐานะ ๑๐ อย่าง ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งโดยเร็วพลัน คือ

เวทนาร้ายกาจ ๑ ความเสื่อม ๑ ความถูกทำร้ายร่างกาย ๑ อาพาธหนัก ๑ จิตฟุ้งซ่าน ๑ ขัดข้องต่อพระราชา ๑ ถูกกล่าวตู่ร้ายแรงหนึ่ง สิ้นญาติ ๑ โภคทรัพย์ย่อยยับไป ๑ไฟไหม้เรือน ๑ เวลาผู้ไม่มีปัญญานั้นตายไปก็เข้าถึงนรก จบลงคนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

หิริโอตฺตปฺปสมฺปนฺนา สุกฺกธมฺมสมาหิตา สนฺโต สปฺปุริสา โลเก เทวธมฺมาติ วุจฺจเร สัปปุรุษทั้งหลายผู้สงบระงับผู้สมบูรณ์ด้วยหิริโอตตัปปะเป็นผู้มั่นอยู่ในธรรมอันขาวเรียกว่า เทวธรรมในโลก บุคคลไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ ด้วยเหตุเพียงปฏิเสธผ้าเป็นต้น ความประพฤติเป็นคนเปลือยและชะฎา ความมีฟันเกรอะกรัง ความไม่กินอาหาร ความนอนตามพื้นดิน ความอาบเหงื่อไคล ความเพียรนั่งยองๆ ย่อมไม่ทำบุคคลผู้ยังมีความสงสัยอยู่ให้บริสุทธิ์ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล

ยํ ปุพเพ ตํวิโสเสหิ สิ่งใดมีแล้ว เธอจงทำสิ่งนั้นให้แห้ง ความกังวลใจภายหลังอย่าได้มีแก่เธอถ้าเธอจะไม่ถือในท่ามกลาง เธอก็จักสงบได้บรรลุอรหันต์

อลงฺกโตเจปิสมญฺจเรยฺย ถึงบุคคลจะประดับแล้วก็ตาม ถ้าประพฤติชอบธรรมเป็นผู้สงบ เป็นผู้ฝึกฝนแล้ว เป็นผู้แน่นอนแล้ว เป็นผู้ประพฤติดีดังพรหมทิ้งอาชญาให้ผู้เกิดแล้วทั้งปวง ผู้นั้นเป็นพราหมณ์ก็ได้เป็นสมณะก็ได้ เป็นภิกษุก็ได้ จบลงบุคคลเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

เมื่อความคลุกคลีมีอยู่ บุตรของเราก็ได้ไปหาอาจารย์ บัดนี้เขาตัดความคลุกคลีเสียแล้ว หาตัวเองได้แล้ว ถึงซึ่งความเป็นพระอรหันต์แล้ว ตรัสคาถาว่า หิรินิเสโธปุริโส บุรุษรู้ห้ามใจด้วยหิริคนใดมีอยู่ในโลกผู้ใดกำจัดความหลับได้ผู้นั้น ย่อมเป็นเหมือนม้าที่ดีซึ่งหลีกเลี่ยงแส้ซึ่งเขาตีด้วยแส้ฉะนั้น ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีความเพียรมี ความสลดใจจงประกอบด้วยศรัทธา ศีลวิริยะ สมาธิ การวินิจฉัยธรรมจงสมบูรณ์ด้วยวิชชา จรณะจงมีสติอยู่เสมอท่านทั้งหลายก็จักละทุกข์อันไม่น้อยนี้เสียได้ จบเทศนาลงบุคคลเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล

เป็นต้น

พวกนำน้ำก็นำน้ำไป พวกช่างศรก็ดัดลูกศร พวกช่างถากก็ดัดไม้ พวกมีข้อวัตรดีก็ฝึกหัดตน การที่พวกเจ้าผู้มาสู่สำนักเราเป็นผู้เมาย่อมไม่สมควรมาเพราะว่าเทวดาซึ่งเป็นมารจักได้ช่อง ด้วยความเมาของพวกเจ้าจะให้พวกเจ้ากระทำการหัวเราะเป็นต้น ในที่ไม่สมควรหัวเราะเป็นต้น แบบนี้พวกเจ้าควรจะเกิดความอุตสาหะที่จะดับไฟราคะ เป็นต้น หัวเราะ อะไรกัน ร่าเริงอะไรกัน เพลิดเพลินอะไรกัน เมื่อโลกลุกโพลงอยู่เป็นนิจอย่างนี้ พวกเจ้าที่ถูกความมืดครอบงำแล้วจึงไม่พากันแสวงหาประทีปก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

เธอทั้งหลายจงดูมาตุคาม ซึ่งเป็นที่รักของมหาชน เมื่อก่อนคนทั้งหลายในเมืองนี้ให้ทรัพย์ถึงพันจึงได้เพียงวันเดียว บัดนี้แม้ผู้จะรับไปเปล่าก็ไม่มีอันรูปกายนี้เป็นของถึงซึ่งความสิ้นความเสื่อม เธอทั้งหลายจงดูร่างกายอันกระสับกระส่ายนี้เถิด จงดูรูปอันบุคคลทำให้วิจิตรอันมีกายเป็นแผล อันกระดูกยกขึ้น อันกะสับกะส่าย อันมีความดำริมากอันไม่มีความยั่งยืน จบลงการรู้ยิ่งซึ่งธรรมก็ได้มีแก่บุคคล ๘ หมื่น ๔ พัน ภิกษุได้โสดาปัตติผล

การที่ทำความรัก ความยินดีให้เกิด เพราะได้เห็นร่างกระดูกเช่นนั้น สมควรแก่พวกเธอแล้วหรือ ตรัสคาถาว่า ยามีมานิอปตฺถานิ ความยินดีอะไรเพราะได้เห็นกระดูกซึ่งเป็นเหมือนลูกน้ำเต้าที่เขาทิ้งไว้ในฤดูสารทและเป็นเหมือนนกพิราบจบลง ภิกษุนั้นก็ได้ถึงความเป็นพระอรหันต์แล

อาตุรํ อสุจิํ ปูติํ เธอจงดูร่างกายอันกะสับกะส่าย อันไม่สะอาด อันบูดเน่า อันมีของโสโครกไหลขึ้นไหลลง อันเป็นที่ต้องการยิ่งของผู้โง่เขาทั้งหลาย รูปนี้ฉันใดรูปนั้นก็ฉันนั้น รูปนั้นฉันใดรูปนี้ก็ฉันนั้น เธอจงเห็นธาตุทั้งหลายว่าเป็นของเปล่าอย่าได้มาสู่โลกอีก เธอคลายความพอใจในภพแล้วก็จักสงบอยู่ก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล เธออย่า

เข้าใจว่าในสรีระนี้มีสาระเพราะในสรีระนี้ สาระแม้เพียงเล็กน้อยก็ไม่มี สรีระนี้กรรมได้ยกกระดูก ๓๐๐ ท่อนก่อนขึ้นกระทำให้เป็นเรือนกระดูก อฏฐินันครักตํ ชรา และมัจจุ มานะ และมักขะ ตั้งอยู่ในที่ใดที่นั้น เป็นเรือนกระดูกอันฉาบทาด้วยมังสะและโลหิตจบลงองค์พระเถรีก็ได้สำเร็จพระอรหันต์แล

ถึงไม้ที่ไม่มีจิตวิญญาณ ชราก็ยังมาถึง ไม่ต้องกล่าวถึงอัตภาพร่างกายธรรมของสัปปุรุษทั้งหลายไม่มีชรา ส่วนสัตว์ทั้งหลายมีชื่อว่าไม่ชราไม่มีราชรถทั้งหลายที่งดงามดีก็ยังชรา ถึงสรีระกายก็เข้าถึงชรา ธรรมของสัปปุรุษทั้งหลายย่อมไม่เข้าถึงชรา สัปปุรุษทั้งหลายย่อมพูดกับสัปปุรุษทั้งหลายดังนี้ผู้คนเป็นอันมากบรรลุโสดาปัตติผล

บุรุษผู้สดับเล่าเรียนน้อยนี้ ย่อมแก่เปล่าเหมือนกับโคแก่ เขาเจริญแต่เนื้อหนังเท่านั้นปัญญาของเขาไม่เจริญ ผู้ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ผู้ไม่ได้ทรัพย์ในเวลายังหนุ่มย่อมซบเซาเหมือนนกกระเรียนในเปือกตมที่มีปลาสิ้นแล้ว ย่อมนอนถอนใจใหญ่ถึงของเก่า เหมือนกับลูกศรที่ตกไปจากแหล่งฉะนั้นดังนี้ ถ้าบุคคลรู้ตัวตนเป็นที่รักของตน ก็ควรรักษาตนไว้ให้ดีบัณฑิตควรรักษาตัวในยามทั้ง ๕ ยามใดยามหนึ่งดังนี้บุคคลควรตั้งตนอยู่ในความเหมาะสมเสียก่อนจึงสั่งสอนผู้อื่นต่อภายหลังจึงจะไม่เศร้าหมองดังนี้ ถ้าบุคคลจะสอนผู้อื่นอย่างใดก็ควรกระทำตนดังนั้นควรฝึกหัดตนให้ดี ได้ยินว่าตนนี้แหละฝึกหัดได้ยากดังนี้ตนแลเป็นที่พึ่งของตนผู้อื่นใดเล่าจะเป็นที่พึ่งเพราะผู้ที่ตนฝึกหัดดีแล้วย่อมได้ที่พึ่งอันได้ด้วยยากดังนี้ กรรมที่ตนกระทำเองที่เกิดในตน ที่มีตนเป็นแดนเกิดย่อมย่ำยีผู้ไม่มีปัญญา เหมือนกับเพชรที่ย่ำยีแก้วมณีอันสำเร็จด้วยศิลาฉะนั้นดังนี้ ตัณหาอันเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งความทุศีล ย่อมทิ้งสัตว์ทั้งหลายไปในนรก เป็นต้น เหมือนกับเถาย่านไทรซึ่งรัดรึงต้นรังให้หักลงฉะนั้น ความทุศีลเกินไปของผู้ใดมีอยู่เหมือนกับต้นรังที่ถูกเถาย่านไทรปกคลุมโจรต้องการผู้นั้นอย่างใด ผู้นั้นก็ทำ

ตนอย่างนั้นดังนี้จบคำเทศนาลงแต่ละดังนี้คนเป็นอันมากภิกษุได้บรรลุโสดาปัตติผล และพระอรหันต์แล

คนดีทำดีได้ง่ายคนเลวทำดีได้ยากคนเลวทำได้ง่าย คนดีทำเลวก็ยาก อันการทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเป็นของทำง่าย การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเป็นของทำยากสิ่งที่ไม่ดีและไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเป็นของที่คนทำได้ง่าย สิ่งใดเป็นประโยชน์แก่ตนด้วย ดีด้วยสิ่งนั้นแหละทำได้ยากอย่างยิ่งดังนี้ เธอไม่มีปัญญาได้ห้ามคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพราะอาศัยความเห็นอันลามก เธอพยายามเพื่อจะฆ่าตัวเองแท้ ตรัสคาถาว่า โย สาสนัง อรหตัง ผู้ใดไม่มีความคิด ห้ามคำสอน ของพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้เป็นอริยะผู้เลี้ยงชีพโดยธรรม เพราะอาศัยความเห็นอันลามก ผู้นั้นย่อมพยายามฆ่าตัวเองเหมือนกับผลแห่งต้นไม้มีหนามฉะนั้น อัตฺตนา ว กตัง ปาปังบุคคลทำบาปได้ด้วยตนเองก็เศร้าหมองด้วย ตนเอง ไม่ได้ทำบาปไว้ด้วยตนเองก็บริสุทธิ์ด้วยตนเอง ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัวผู้อื่นทำให้ผู้อื่นบริสุทธิ์ไม่ได้ดังนี้ บุคคลไม่ควรทำให้ประโยชน์ตนเสียไปด้วยประโยชน์อันผู้อื่นแม้มาก บุคคลรู้จักประโยชน์ของตนแล้ว ควรขวนขวายในประโยชน์ของตน ดังนี้ หีนัง ทัมมัง นเสเวยย ภิกษุ ไม่ควรเกี่ยวข้องของเลวทรามไม่ควรอยู่ร่วมความประมาทไม่ควรให้มีความเห็นผิดไม่ควรทำโลกให้เจริญดังนี้ อุตติฏเฐธัปปมัชเชยยะ บุคคลไม่ควรประมาทในก้อนข้าวที่ต้องลุกขึ้นยืนรับบุคคลควรประพฤติธรรมให้เป็นสุจริตเพราะผู้ประพฤติธรรมย่อมเป็นสุขทั้ง ในโลกนี้และโลกอื่นบุคคลควรประพฤติธรรม ให้เป็นสุจริตไม่ควร ประพฤติธรรมให้เป็นทุจริต ผู้ประพฤติธรรมย่อมนอนเป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้าดังนี้ ยถา พุพพุฬะกังปัสเส มัจจุราช ย่อม ไม่แลเห็นบุคคลผู้เล็งเห็นโลกเหมือนกับฟองน้ำเหมือนกับพยับแดด ฉะนั้นดังนี้ เธอจงมาดูโลกนี้ ซึ่งเป็นของวิจิตรเปรียบเหมือนกับราชรถ

ผู้โง่เขลาจมอยู่ในที่ใด ความข้องในที่นั้นไม่มีแก่ผู้รู้แจ้งทั้งหลายดังนี้ โย จะ ปุพเพปะมัชชิตวา ปัจฉาโสนัปปมัชชะติ โสมังโลกังปะภาเสติ อัพภา มุตโตวะจันทิมา ก็ผู้ใดประมาทเมื่อก่อน ภายหลังผู้นั้นไม่ประมาท ผู้นั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่างเหมือนกับดวงจันทร์พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้นดังนี้ ยัสสะปาปังกะตังกัมมัง กุสะเลนะปะหียะติ โสมังโลกังปะภาเสติ อัพภามุตโตวะจันทิมา ผู้ใดทำปาบกรรมไว้แล้วแต่ละได้ด้วยกุศลผู้นั้นย่อมทำโลกนี้ให้สว่างเหมือนกับดวงจันทร์พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้นดังนี้ ชีวิตของเราไม่ยั่งยืน ความตายของเรายั่งยืนเราต้องตายแน่ชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด ชีวิตของเราไม่แน่นอน ความตายของเราแน่นอน โลกนี้ตาบอดน้อยคนในโลกนี้จะเห็นแจ้ง ผู้ที่ไปสวรรค์มีอยู่น้อยเหมือนกับนกที่หลุดไปจากตาข่ายฉะนั้นดังนี้หงส์ทั้งหลายย่อมไปในทางอาทิตย์ ผู้มีฤทธิ์ทั้งหลายย่อมไปนทางอากาศ ผู้เป็นนักปราชญ์ทั้งหลายชนะมารทั้งพาหนะแล้วก็ออกจากโลกดังนี้ บาปที่ผู้ล่วงอันเอก ผู้พูดเท็จผู้ข้ามล่วงโลกหน้าจะไม่ทำไม่มีดังนี้ คนตระหนี่ทั้งหลายย่อมไปเทวโลกไม่ได้คนพาลทั้งหลายย่อมไม่สรรเสริญทาน ส่วนผู้มีปัญญา ผู้อนุโมทนาทานย่อมมีความสุขในโลกหน้าด้วยเหตุดังนั้นดังนี้โสดาปัตติผลประเสริฐกว่าความเป็นพระราชาเอกในแผ่นดินบ้างกว่าการไปสวรรค์บ้างกว่าความเป็นใหญ่ในโลกทั้งสิ้นบ้าง ดังนี้กิเลสชาตอันผู้ใดชนะแล้วย่อมไม่ชนะลงความชนะของผู้นั้น ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีโคจรไม่มีที่สุดผู้ไม่มีรอยเท้าไปด้วยรอยเท้าอะไร ตัณหาอันเป็นข่ายอันเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวอารมณ์ต่างๆ สำหรับนำไปที่ไหนๆ ไม่มีแก่พระพุทธเจ้าพระองค์ใดพวกเจ้าจักนำพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นซึ่งเป็นผู้มีโคจรไม่มีที่สุดผู้ไม่มีรอยเท้าไปด้วยรอยเท้าอะไร ดังนี้

ติณะโทสานิ เขตตานิ นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย หมู่สัตวนี้มีราคะเป็นเครื่องประทุษร้าย เพราะฉะนั้นแหละทานที่ให้

แก่ผู้ปราศจากราคะจึงมีผลมาก นาทั้งหลายย่อมมีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย หมู่สัตว์นี้ก็มีโทสะเป็นเครื่องประทุษร้าย เพราะฉะนั้นแหละทานที่ให้แก่ผู้ปราศจากโทสะจึงมีผลมาก นาทั้งหลายย่อมมีหญ้าเป็นเครื่องทำให้เสียหมู่สัตว์ก็มีโมหะเป็นเครื่องทำให้เสีย เพราะฉะนั้นแหละทานที่ให้แก่ผู้ปราศจากโมหะจึงมีผลมาก นาทั้งหลายย่อมมีหญ้าเป็นเครื่องทำให้เสียหมู่สัตว์นี้ก็มีความต้องการเป็นเครื่องทำให้เสีย เพราะฉะนั้นแหละทานที่ให้แก่ผู้ปราศจากความต้องการจึงมีผลมากดังนี้ ธีรชนเหล่าใด เป็นผู้ขวนขวายในฌานเป็นผู้ยินดีในความสงบ คือ เนกขัมมะ ถึงเทพเจ้าทั้งหลายก็ยินดีต่อธีรชนเหล่านั้น ซึ่งเป็นผู้รู้ดีเป็นผู้มีสติดังนี้ ผู้เป็นใหญ่ในทวารทั้ง ๖ ชื่อว่าพระราชา พระราชาผู้ยินดีชื่อว่ามีธุลีในพระเศียร ผู้ไม่ยินดีชื่อว่าผู้ปราศจากธุลีผู้ยินดีชื่อว่าผู้เป็นพาล ผู้เป็นพาลย่อมถูกห้วงน้ำพัดไป ผู้เป็นบัณฑิตย่อมบรรเทาจากเครื่องเกาะเกี่ยว ผู้ปราศจากเครื่องเกาะเกี่ยวทั้งสิ้น เรียกว่า ผู้ปลอดจากเครื่องเกาะเกี่ยว กิจโฉ มนุสสัปปะฏิลาโภ กิจ ฉังมัจจานะ ชีวิตัง กิจฉัง สัทธัมมัสสะวะนัง กิจโฉ พุทธานะมุปปาโท ความได้เป็นมนุษย์เป็นของยาก ความมีชีวิตอยู่แห่งสัตว์ทั้งหลายเป็นของยาก การฟังธรรมของสัปบุรุษเป็นของยาก ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นของยากดังนี้ สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง การไม่ทำบาปทั้งปวงการพร้อมด้วยกุศลการทำจิตของตนให้ผ่องใสความอดกลั้นเป็นตบะอย่างเยี่ยม นิพพานเป็นของเยี่ยม ผู้เข้าไปกระทบผู้อื่นไม่ชื่อว่าบรรพชิตผู้เบียดเบียน ผู้อื่นไม่ชื่อว่าสมณะความไม่ด่าว่าความไม่กระทบกระทั่ง ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ความรู้จักประมาณในอาหาร ที่นั่งที่นอนอันสงัดความประกอบในจิตอันยิ่งใหญ่ดังนี้ ความอิ่มในกามารมณ์ทั้งหลาย ย่อมไม่มีด้วยฝนกหาปณะ กามทั้งหลายมีสุขน้อยมีทุกข์มาก บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้วย่อมไม่หาความยินดีในกามทั้งหลาย แม้อันเป็นทิพย์ ผู้เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในความสิ้นตัณหาดังนี้ มนุษย์เป็นอันมากที่ถูกภัยคุกคาม ย่อมนับถือภูเขาป่าไม้อารามต้นไม้ ที่เป็นเจดีย์เป็นที่พึ่ง ที่พึ่งอันนั้นไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด บุคคลอาศัยที่พึ่งอันนั้นแล้วย่อมไม่พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ส่วนผู้ใดนับถือพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง เห็นอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ ความเกิดแห่งทุกข์ความก้าวล่วงทุกข์ทางอริยะอันประกอบด้วยองค์ ๘ อันเป็นทางไปถึงความดับทุกข์ด้วยปัญญาอันชอบ อันนั้นแหละเป็นที่พึ่งอันเกษมเป็นที่พึ่งอันสูงสุด บุคคลอาศัยที่พึ่งนั้นแล้วย่อมพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงดังนี้ บุรุษอาชาไนยหาได้ยากบุรุษอาชาไนยไม่เกิดในที่ทั้งปวงบุรุษอาชาไนยผู้มีปัญญาดีนั้นเกิดในตระกูลใด ตระกูลนั้นก็ถึงความสุขดังนี้ ความเกิดแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นสุข การแสดงสัทธรรมเป็นสุข ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นสุข ความเพียรของผู้พร้อมเพรียงกันเป็นสุขดังนี้ เรามีชีวิตอยู่สบายดี เราเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่กระสับกระส่าย ไม่ขวนขวายดังนี้ ความกังวลไม่มีแก่เขาเหล่านั้นเขาเหล่านั้นเป็นอยู่อย่างแสนสบาย เขาทั้งหลายจักมีปีติเป็นอาหาร เหมือนกับเทพเจ้าชั้นอาภัสสระดังนี้ ผู้ชนะต้องประสบเวรผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ ผู้ละความชนะความแพ้แล้วสงบอยู่ ย่อมนอนเป็นสุขดังนี้ นัตถิราคะสะโมอัคคิ นัตถิโทสะสะโมกะลิ นัตถิขันธสมา ทุกขา นัตถิสันติปะรังสุขัง ไฟเสมอด้วยราคะไม่มีกลีเสมอด้วยโทสะไม่มีทุกข์เสมอด้วยขันธ์ไม่มีความสุขนอกจากความสงบไม่มีดังนี้ความหิวเป็นโรคอย่างเยี่ยมสังขารทั้งหลายเป็นทุกข์อย่างเยี่ยมบัณฑิตรู้สิ่งนั้นตามความจริงนิพพานเป็นสุขอย่างเยี่ยมดังนี้ ลาภทั้งหลายมีความไม่มีโรคเป็นอย่างเยี่ยมสุขมีพระนิพพานเป็นอย่างเยี่ยมดังนี้บุคคลดื่มรสแห่งวิเวกและรสแห่งความสงบและดื่มรสแห่งธรรมปีติแล้วย่อมเป็นผู้ไม่กระวนกระวาย เป็นผู้ไม่มีบาปดังนี้ การเห็นพระอริยะทั้งหลายเป็นการดีการอยู่ร่วมก็เป็นสุขทุกเมื่อบุคคลต้องมีความสุขเป็นนิจ เพราะไม่เห็นผู้เป็นพาล

ผู้คลุกคลีกับพาลย่อมโศกเศร้าตลอดกาลนาน การอยู่ร่วมกับพาลย่อมเป็นทุกข์ทุกเมื่อเหมือนอยู่ร่วมกับข้าศึกฉะนั้น ส่วนบัณฑิตมีการอยู่ร่วมเป็นสุข เหมือนกับการสมาคมแห่งหมู่ญาติฉะนั้น เพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรคบบัณฑิตผู้มีความคิดดี ผู้มีปัญญา ผู้ได้ยินได้ฟังมากผู้ทำธุระเป็นปกติผู้มีข้อวัตรดีผู้เป็นอริยะผู้เป็นสัปปุรุษผู้มีสมองดีเช่นนั้นเหมือนดวงจันทร์ที่คบดวงดาวฉะนั้นดังนี้ อโยเค ยุญชะมัตตานังผู้ประกอบตนในสิ่งที่ไม่ควรประกอบ ผู้ไม่ประกอบในสิ่งที่ควรประกอบผู้ละประโยชน์แล้วถือเอาแต่ความรักย่อมทะเยอทะยานต่อผู้ที่ประกอบตนฯ ไม่ว่าเวลาไหนๆบุคคลอย่าคบกับของรักของชังเพราะการไม่เห็นของรักเป็นทุกข์ การเห็นของชังก็เป็นทุกข์เพราะฉะนั้นบุคคลจึงไม่ควรทำความรักเพราะว่าความปราศจากของรักไม่ดี ความรักความชังไม่มีแก่ผู้ใด ความยุ่งเหยิงย่อมไม่มีแก่พวกนั้นดังนี้ ความโศกย่อมเกิดจากความรัก ภัยย่อมเกิดจากความรักผู้พ้นจากของรักแล้วย่อมไม่มีโศกภัยจักมีแต่ไหนดังนี้ ความโศกย่อมเกิดจากความรัก ภัยย่อมเกิดจากความรักผู้พ้นจากความรักแล้วย่อมไม่มีความโศกภัยจักมีมาแต่ไหนความโศกย่อมเกิดจากความยินดีภัยย่อมเกิดจากความยินดีผู้พ้นจากความยินดี แล้วย่อมไม่มีความโศกภัยจักมีมาแต่ไหนดังนี้ความโศกย่อมเกิด จากกาม ภัยย่อมเกิดจากกาม ผู้พ้นจากกามแล้วย่อมไม่มีความโศกภัยจักมีมา แต่ไหนดังนี้ ความโศกย่อมเกิดจากตัณหาภัยย่อมเกิดจาก ตัณหาผู้พ้น จากตัณหาแล้วย่อมไม่มีความโศกภัยจักมีแต่ไหนดังนี้ บุคคลย่อมรักผู้ที่สมบูรณ์ด้วยศีลและทัสสนะผู้ตั้งอยู่ในธรรมผู้กล่าวคำจริงผู้กระทำกิจของตนดังนี้ผู้มีความพอใจในสิ่งที่ใครๆ บอกไม่ได้ผู้มีใจถูกต้องแล้ว ผู้มีใจไม่เกี่ยวข้องในกามารมณ์ทั้งหลายเรียกว่าผู้มีกระแสในเบื้องบน ดังนี้ญาติมิตรทั้งหลายย่อมยินดียิ่งต่อบุรุษผู้จากไปนานผู้กลับมาจากที่ไปโดยความสวัสดีฉันใดบุญทั้งหลายก็ต้อนรับผู้ที่ได้ทำบุญไว้ซึ่งไปจากโลกนี้สู่โลกอื่นเหมือนกับพวกญาติต้อนรับผู้ที่ตนรักซึ่งมาถึงแล้วฉันนั้นดังนี้ บุคคลควรละความโกรธ ความถือตัวความเกี่ยวข้องทั้งปวงความคิด

ต่อในนามรูป ทุกข์ทั้งหลายย่อมไม่ตกไปตามผู้ที่ไม่มีความกังวลดังนี้ ผู้ใดห้ามความโกรธที่เกิดแล้วเหมือนกับห้ามรถที่กำลังแล่นไปเราเรียกผู้นั้นว่าเป็นสารถีคนนอกนั้นเป็นแต่ผู้ถือเชือกเท่านั้นดังนี้ อักโกเธน ชิเนโกธัง อะสาธุง สาธุนาชิเน ชิเน กะทะริยัง ทาเนนะ สัจเจนา ลิกะวาทินัง บุคคลควรชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธควรชนะคนไม่ดีด้วยความดี ควรชนะคนตระหนี่ด้วยการให้ ควรชนะผู้พูดเหลวไหลด้วยความจริงดังนี้ บุคคลควรกล่าวคำจริง ไม่ควรโกรธเวลามีผู้ขอถึงจะมีน้อยก็ควรให้ บุคคลย่อมได้ไปในสำนักเทวดาทั้งหลายด้วยฐานะทั้ง ๓ ดังนี้ มุนีเหล่าใดเป็นผู้ไม่เบียดเบียนเป็นผู้ระวังกายเป็นนิจมุนีเหล่านั้นไปสู่ที่ไม่แปรปรวนซึ่งบุคคลไปถึงแล้วไม่โศกเศร้าดังนี้ อาสวะทั้งหลายของผู้ตื่นอยู่ทุกเมื่อผู้ศึกษาเนืองๆ ทั้งกลางวันกลางคืนผู้น้อมจิตไปสู่นิพพาน ย่อมถึงซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้ดังนี้ ข้อนี้เป็นของโบราณ ข้อนี้ไม่ใช่เป็นเหมือนมีในวันนี้ คนบางพวกย่อมติเตียนผู้นั่งนิ่งอยู่ บางพวกย่อมติเตียนพวกพูดมาก บางพวกย่อมติเตียนพวกพูดพอประมาณ ผู้ไม่ถูกติเตียนไม่มีในโลก ข้อนี้ไม่ใช่ได้มีมาแล้วไม่ใช่จักมีมาข้างหน้าไม่ใช่มีอยู่เฉพาะเดี๋ยวนี้ผู้ที่ถูกติเตียนอย่างเดียวหรือสรรเสริญอย่างเดียวไม่มี ถ้าผู้มีความรู้ทั้งหลายใคร่ครวญทุกวันแล้วสรรเสริญผู้ใดซึ่งเป็นผู้มีความประพฤติไม่ขาดวิ่นมีความคิดดีตั้งมั่นอยู่ในปัญญาและศีล ใครควรจะติเตียนผู้นั้นเหมือนกับแท่งทองชมพูนุชฉะนั้น ถึงเทพเจ้าก็สรรเสริญผู้นั้นถึง พรหมก็สรรเสริญผู้นั้นดังนี้ผู้ระวังทางใจบัณฑิตเหล่านั้นชื่อว่าผู้ระวังดีแล้วผู้รักษาดีแล้วผู้คุ้มครองดีแล้ว ผู้เปิดประตูดีแล้วในโลกดังนี้ เธอเป็นเหมือนใบไม้เหลือง พวกยมบุรุษปรากฏแก่เธอแล้ว เธอตั้งอยู่ในปากแห่งการประกอบขึ้นแล้วแต่เสบียงของเธอยังไม่มีเธอจงทำที่พึ่งแก่ตนจงรีบพยายามเป็นบัณฑิตโดยเร็ว เธอผู้กำจัดมลทินแล้วผู้ไม่ลุ่มๆดอนๆก็จักถึงอริยะภูมิอันเป็นทิพย์ดังนี้ ผู้มีความคิดดีควรกำจัดมลทินของตนทีละน้อยๆ ทุกขณะเหมือนกับช่าง

ทองกำจัดสนิมทองฉะนั้นดังนี้ สนิมเกิดจากเหล็ก ครั้นเกิดจากเหล็กแล้วก็กัดเหล็กนั้นกรรมของตนก็นำผู้ประพฤติล่วงการพิจารณาไปสู่ทุคติฉันนั้นดังนี้ มนต์ทั้งหลายมีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทินเรือนทั้งหลายมีความไม่หมั่นเป็นมลทินความเกียจคร้านเป็นมลทิลแห่งวรรณะความประมาทเป็นมลทินแห่งผู้รักษาดังนี้ ความประพฤติชั่วเป็นมลทินของหญิง ความตระหนี่เป็นมลทินของผู้ให้ ธรรมทั้งหลายที่ลามกเป็นมลทินทั้งในโลกนี้และโลกอื่นฯ สิ่งที่เป็นมลทินยิ่งกว่ามลทินนั้นมีอยู่คือ อวิชชาเป็นมลทินอย่างเยี่ยมดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละมลทินนั้น จงเป็นผู้ไม่มีมลทินดังนี้ภิกษุผู้ไม่มีหิริ ผู้กล้าเหมือนกับกาผู้กำจัดความดีของผู้อื่น ผู้ทำเอาหน้าผู้คะนองผู้เศร้าหมองมีการเลี้ยงชีพย่อมเลี้ยงชีพได้สบาย ส่วนผู้มีหิริผู้แสวงหาความสะอาดเป็นนิจผู้ไม่ยอมท้อผู้ไม่คะนอง ผู้มีการเลี้ยงชีพบริสุทธิ์ผู้เห็นอยู่ย่อมเลี้ยงชีพลำบากดังนี้ ผู้ใดทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไปถือเอาของที่เจ้าของไม่ให้คบหาภรรยาผู้อื่นกล่าวคำเท็จประกอบเนืองๆซึ่งการดื่มสุราเมรัยผู้นั้นชื่อว่าขุดรากเหง้าของตนในโลกนี้นี่แนะบุรุษเธอจงรู้อย่างนี้ว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้มีธรรมอันลามกเป็นผู้ไม่สำรวมอย่าให้โลกและธรรมย่ำยีเธอเพื่อความทุกข์ตลอดกาลนานดังนี้ ชนย่อมให้ตามความเชื่อ ตามความเลื่อมใส ผู้ใดเก้อเขินในข้าวน้ำของผู้อื่น ในทานนั้นผู้นั้นย่อมไม่ได้ประสบสมาธิในกลางวันหรือกลางคืนก็สิ่งนี้หรือผู้ใดตัดขาดแล้ว ถอนรากเสียแล้ว ผู้นั้นย่อมได้สมาธิในกลางวันหรือกลางคืนดังนี้ นัตถิราคะสะโมอัคคิ นัตถิโทสะสะโม คะโหนัตถิโมหะสะมังชาลัง นัตภิตัณหาสะมานะที ไฟเสมอด้วยราคะไม่มีผู้จับเสมอด้วยโทสะไม่มีข่ายเสมอด้วยโมหะไม่มีแม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มีดังนี้โทษของผู้อื่นเห็นได้ง่ายฝ่ายโทษตัว เห็นได้ยาก ก็ผู้นั้นย่อมโปรยโทษของผู้อื่นลงเหมือนกับแกลบแต่ปกปิด โทษของตนไว้เหมือนกับพรานนกปิดความชั่วฉะนั้นดังนี้ อาสวะทั้ง

หลายย่อมเจริญแก่ผู้นั้น ซึ่งเป็นผู้เห็นเนืองๆ ซึ่งโทษของผู้อื่นเป็นผู้มุ่งติเตียนอยู่เป็นนิจ ผู้นั้นย่อมอยู่ไกลจากความสิ้นอาสวะดังนี้ รอยเท้าในอากาศไม่มีสมณะภายนอกไม่มีหมู่สัตว์เป็นผู้ยินดีในเครื่องเนิ่นช้าพระตถาคตเจ้าทั้งหลายไม่มีเครื่องเนิ่นช้า สังขารทั้งหลายที่ยั่งยืนไม่มีความหวั่นไหวแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีดังนี้ บุคคลตัดสินความโดยผลุนผลันด้วยเหตุอันใด ไม่ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ด้วยเหตุอันนั้น ส่วนบัณฑิตใดตัดสินสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ทั้ง ๒ นำผู้อื่นไปโดยไม่ผลุนผลันโดยธรรมโดยชอบผู้นั้นเป็นผู้คุ้มครองธรรมเป็นผู้มีความคิดดีเรียกว่าผู้ตั้งอยู่ในธรรมดังนี้ บุคคลพูดมากด้วยเหตุเท่าใด ไม่เป็นบัณฑิตด้วยเหตุเท่านั้น ส่วนผู้ปลอดโปร่ง ผู้ไม่มีเวรไม่มีภัย เราเรียกว่าเป็นบัณฑิต ดังนี้ บุคคลพูดมากเท่าไรไม่ชื่อว่าผู้ทรงธรรมเท่านั้น ส่วนผู้ใดได้ฟังธรรมแม้เล็กน้อยแล้วเห็นธรรมด้วยกาย ผู้ใดไม่ประมาทธรรม ผู้นั้นแหละชื่อว่าผู้ทรงธรรมดังนี้ บุคคลมีผมหงอกด้วย เหตใดไม่ชื่อว่าเถระด้วยเหตุนั้น วัยของผู้นั้นแก่รอบแล้วผู้นั้นเราเรียกว่าผู้แก่เปล่าฯ สัจจะ ธรรมะ อหิงสา สัญญมะทะมะมีอยู่ในบุคคลใดบุคคลนั้นแหละชื่อว่าผู้คลายมลทินแล้ว ชื่อว่าผู้มีความคิดดี ผู้นั้นเราเรียกว่าเถระดังนี้ คนผู้มีความริษยา ผู้มีความตระหนี่ ผู้มีความโอ้อวด ไม่ชื่อว่าเป็นคนดี ด้วยเหตุเพียงการพูดหรือด้วยความสวยงามส่วนผู้ใดตัดโทษชาตินี้ให้ขาดแล้ว ถอนรากได้แล้วผู้นั้นชื่อว่า ผู้คลายโทษ ผู้มีความคิดดีเขาเรียกว่าคนดีดังนี้ บุคคลผู้ไม่มีข้อวัตร ไม่ชื่อว่าสมณะด้วยศีรษะโล้น บุคคลมาถึงพร้อมด้วยอิจฉาและโลภะจะเป็นสมณะได้อย่างไร ส่วนผู้ใดระงับบาปน้อยใหญ่ทั้งปวงได้ผู้นั้นเราเรียกว่า สมณะ เพราะระงับบาปทั้งหลายดังนี้ บุคคลขอผู้อื่นด้วยเหตุเพียงเท่าใดไม่ชื่อว่าภิกษุด้วยเหตุเพียงเท่านั้น บุคคลถือธรรมอันเป็นพิษแล้วไม่ชื่อว่าภิกษุฯ ส่วนผู้ใดในที่นี้ละบุญบาปได้แล้วประพฤติพรหมจรรย์เที่ยวอยู่ในโลกด้วยการพิจารณา ผู้นั้นแหละเรา

เรียกว่าภิกษุดังนี้ บุคคลผู้โง่เขลาผู้ไม่รู้ไม่ชื่อว่าเป็นมุนีด้วยความนิ่ง ส่วนบัณฑิตผู้ใดถือธรรมอัน ประเสริฐไว้เหมือนกับบุคคลประคองตาชั่ง แล้วละเว้นบาปทั้งหลาย ผู้นั้นชื่อว่าเป็นมุนีด้วยเหตุอันนั้น ผู้ใดรู้โลกทั้ง ๒ เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นมุนีด้วยความรู้นั้นดังนี้ บุคคลเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วยสิ่งใด ไม่ชื่อว่าเป็นอริยะด้วยสิ่งนั้น เราเรียกว่าเป็นอริยะเพราะไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวงดังนี้ ภิกษุไม่ควรนึกว่าเราได้ถูกต้องเนกขัมมสุขที่ปุถุชนไม่เกี่ยวข้องแล้วด้วยคุณธรรมเพียงศีลวัตรหรือความสดับเล่าเรียนมากหรือด้วยความได้สมาธิ หรือด้วยการนอนในที่สงัด ภิกษุยังไม่ถึงความสิ้นอาสวะก็ยังไม่ควรวางใจดังนี้ ทางประกอบด้วยองค์ ๘ ประเสริฐกว่าทางทั้งหลาย บททั้ง ๔ ประเสริฐกว่าสัจจะทั้งหลาย วิราคธรรม ประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย ท่านผู้มีจักษุประเสริฐกว่า ผู้มี ๒ เท้าทั้งหลายทางนี้แหละเป็นทางทางอื่นไม่มีเพื่อความบริสุทธิ์แห่งการเห็น เธอทั้งหลายจงเดินตามทางอันทำให้เสนามารลุ่มหลงนี้แหละเพราะว่าเธอทั้งหลาย ผู้เดินตามทางนี้แล้วจะกระทำให้สิ้นทุกข์ได้เรารู้ทางอันเป็นเครื่องถอนลูกศรแล้วบอกทางแก่พวกเธอแล้ว พวกเธอควรทำกิจคือความเพียรสำหรับเผากิเลส พระตถาคตเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้บอกเท่านั้น ผู้ปฏิบัติตาม ผู้เพ่งย่อมพ้นจากเครื่องผูกแห่งมาร ดังนี้ เมื่อไรบุคคลเห็นด้วยปัญญาว่าสังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ทางนี้เพื่อความบริสุทธิ์ดังนี้ เมื่อใดบุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ทางนี้เป็นทางเพื่อความบริสุทธิ์ดังนี้ เมื่อใดบุคคลเห็นด้วยปัญญาว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ทางนี้เป็นทางเพื่อความบริสุทธิ์ดังนี้ ผู้ไม่หมั่นในเวลาควรหมั่นผู้ยังหนุ่มยังแข็งแรง ผู้เข้าถึงความเกียจคร้าน มีความดำริจมลงเป็นผู้เกียจคร้านเป็นผู้ขี้เกียจ ย่อมไม่พบทางด้วยปัญญาดังนี้ บุคคลควรรักษาวาจา ควรระวังให้ดีทางใจ ไม่ควรทำอกุศลด้วยกาย ควรทำ

กรรมบถให้บริสุทธิ์ ควรทำหนทางที่ฤาษีประกาศให้สำเร็จดังนี้ กล่าวคาถาจบลงแต่ละดังนี้ๆ บุคคลเป็นอันมากก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลจนถึงอรหันตผลเป็นต้นแล

ตรัสพระคาถาว่า โยคาเวชายะเตภูริ ปัญญาอันกว้างขวางย่อมเกิดเพราะความประกอบ ความสิ้นไปแห่งปัญญาอันกว้างขวาง ย่อมมีเพราะความไม่ประกอบปัญญาอันกว้างขวาง เจริญด้วยประการใด บุคคลรู้ทาง ๒ แพร่งแห่งความมีความเป็นและความไม่มีไม่เป็นนี้แล้ว ควรให้ตนตั้งอยู่ด้วยประการนั้นดังนี้ พวกเธอจงถางป่าแต่อย่าตัดต้นไม้ ภัยย่อมเกิดจากป่า ครั้นพวกเธอถางป่าใหญ่ และป่าน้อยแล้ว ก็จะเป็นผู้ไม่มีป่า ป่าน้อยแม้เพียงเล็กน้อยของนระในนารียังไม่ขาดไปตราบใด ผู้นั้นก็ยังมีใจปฏิพัทธ์อยู่เหมือนกับลูกโคที่กำลังกินนมแม่อยู่ตราบนั้นดังนี้ เธอจงตัดสิเนหาของตน เหมือนกับบุคคลเด็ดดอกโกมุทในฤดูสารทด้วยมือฉะนั้น เธอจงเจริญหนทางสงบ คือนิพพานที่พระสุคตเจ้าทรงแสดงไว้ดังนี้ บุคคลควรทำความเพียรในวันนี้แหละ ใครเล่าจักรู้ว่า ความตายจักมีในวันพรุ่งนี้ ความผลัดเพี้ยนต่อมัจจุผู้มีเสนาใหญ่ไม่มีเลย ผู้มีความเพียร ผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันกลางคืน ผู้อยู่อย่างนี้มุนีผู้สงบย่อมเรียกว่าผู้มีราตรีเดียวเจริญดังนี้ คนโง่เขลาย่อมคิดอย่างนี้ว่า เราจักอยู่ในที่นี้ตลอดฤดูฝน เราจักอยู่ในที่นี้ตลอดฤดูหนาว แล้วเขาไม่รู้จักอันตรายดังนี้ มัจจุย่อมพานรชนผู้มัวเมาในบุตรและสัตว์ของเลี้ยงผู้มีใจข้องอยู่ในรสต่างๆ ไป เหมือนห้วงน้ำใหญ่พัดชาวบ้านที่หลับไปฉะนั้นดังนี้ บุตรทั้งหลายไม่มีสำหรับต้านทานบิดาก็ไม่มีพวกพ้องก็ไม่มี ความต้านทานในหมู่ญาติทั้งหลายย่อมไม่มีแก่ผู้ที่ถูกสิ่งสุดท้ายครอบงำ บัณฑิตรู้จักความหมายอันนี้แล้ว ควรเป็นผู้สำรวม ศีล ควรทำทางไปนิพพานให้บริสุทธิ์โดยเร็วพลันดังนี้ ถ้าบุคคลเห็นความสุขอันไพบูลย์ เพราะการสละสุขพอประมาณ บุคคลผู้มีความ คิดดี เมื่อเล็งเห็นสุขอันไพบูลย์ก็ควรสละสุขพอประมาณเสีย

ดังนี้ ผู้ใดต้องการสุขแก่ตนด้วยการให้ทุกข์แก่ผู้อื่น ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้คลุกคลีกับเวร จะไม่พ้นจากเวรดังนี้ กิจสิ่งใดมีอยู่ ทำกิจสิ่งนั้นเสีย กระทำสิ่งที่ไม่ใช่กิจอาสวะทั้งหลายย่อมเจริญแก่พวกนั้น ซึ่งยกไม้อ้อขึ้นแล้วมัวเมาแล้ว พวกใดปรารถนากายคตาสติดีเป็นนิจแล้ว ไม่เกี่ยวข้องสิ่งที่ไม่ใช่กิจ กระทำเนืองๆ ในกิจอาสวะทั้งหลายของผู้มีสติสัมปชัญญะย่อมถึงความสิ้นไปดังนี้ พราหมณ์ฆ่ามารดาบิดา ฆ่าพระราชาผู้เป็นกษัตริย์ ๒ องค์ ฆ่าแว่นแคว้นทั้งผู้เที่ยวไปตามฆ่าพระราชาผู้เป็นพราหมณ์ ๒ คน แล้วฆ่านิวรณ์อันมีเสือโคร่งเป็นที่ ๕ แล้วย่อมไม่มีความคับแค้นดังนี้ บุคคลเหล่าใดมีสติไปในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในกายเป็นนิจ ทั้งกลางวันกลางคืน บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าเป็นสาวกของพระโคดมทุกเมื่อ ชื่อว่าเป็นผู้ตื่นดี ๑ บุคคลเหล่าใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียน มีใจยินดีในภาวนา ทั้งกลางวันกลางคืน บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าเป็นสาวกพระโคดมทุกเมื่อชื่อว่าผู้ตื่นดีดังนี้ การบรรพชาไม่ดีก็เป็นของยินดีได้ยาก เป็นฆราวาสก็เป็นทุกข์การอยู่ร่วมผู้เสมอกันก็เป็นทุกข์ ผู้ให้ทุกข์ติดตามผู้เดินทางไกลก็เป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น บุคคลจึงไม่ควรเดินทางไกล ไม่ควรให้ทุกข์ติดตามดังนี้ ผู้มีศรัทธา ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ผู้เพียบพร้อมด้วยยศและทรัพย์คบประเทศใดๆ ก็มีผู้บูชาในประเทศนั้นๆ ดังนี้ สัปปุรุษทั้งหลายย่อมปรากฏในที่ไกล เหมือนกับภูเขาในป่าหิมพานต์ฉะนั้น สัปปุรุษทั้งหลายถึงอยู่ในที่นี้ก็ไม่ปรากฏเหมือนกับลูกศรที่เขายิงไป ในเวลากลางคืนฉะนั้น ดังนี้ ภิกษุผู้ไม่เกียจคร้าน ควรนั่งแต่ผู้เดียว ควรนอนผู้เดียว ควรเที่ยวไปผู้เดียว ควรฝึกฝนตนผู้เดียว ควรยินดี ในป่าดังนี้ ผู้กล่าวคำไม่จริงย่อมเข้าถึงนรกหรือว่าผู้ใดทำแล้วเป็น

ผู้มีกรรมเลวทราม เป็นผู้เสมอกันในโลกหน้าดังนี้ พวกที่มีผ้าเหลืองพันคอที่มีธรรมอันลามกที่ไม่สำรวมมีอยู่มากพวกลามกนั้นย่อมเข้าถึงนรกด้วยกรรมอันลามกดังนี้ ภิกษุกินก้อนเหล็กแดง ที่เปรียบเหมือนเปลวไฟยังดีกว่าภิกษุผู้ไม่มีศีลผู้ไม่สำรวมกินอาหารของชาวบ้านไม่ดีเลยดังนี้ นรชนผู้มัวเมาผู้เกี่ยวข้องกับลูกเมียผู้อื่นย่อมถึงฐานะ ๕ อย่าง คือความได้สิ่งที่ไม่เป็นบุญ ๑ ความนอนตามความประสงค์ไม่ได้ ๑ ความติเตียนเป็นที่ ๓ นรกเป็นที่ ๔ ฯ อีกอย่างหนึ่งว่า ความได้สิ่งที่ไม่เป็นบุญ คติอันเป็นบาป ความยินดีของบุรุษผู้กลัวกับหญิงผู้กลัวมีน้อย พระราชาย่อมโทษหนัก เพราะฉะนั้นนรชนจึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับลูกเมียของผู้อื่นดังนี้ หญ้าคมบางทีบุคคลจับไม่ดี ย่อมบาดมือฉันใด ความเป็นสมณะที่บุคคลจับไม่ดี ข้อวัตรที่เศร้าหมองอันใดก็ดี พรหมจรรย์ที่ระลึกโดยความสงสัยก็ดี ทั้ง ๓ อย่างนั้นไม่มีผลมาก ถ้าบุคคลจะทำสิ่งทั้ง ๓ นั้น ต้องทำจริงๆ ต้องบากบั่นมั่นคงเพราะความเป็นบรรพชิต ที่ย่อหย่อนย่อมโปรยผงธุลีลงอย่างยิ่งดังนี้ ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า ความชั่วย่อมทำให้ เดือดร้อนในภายหลัง บุคคลทำสิ่งใดแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง สิ่งนั้นแหละทำแล้วดีกว่าดังนี้ เมืองปลายแดนบุคคลรักษาทั้งภายในและภายนอกฉันใด เธอทั้งหลายจงรักษาตัวฉันนั้น อย่าให้ขณะเวลาล่วงพวกเธอไปเสีย เพราะว่าพวกที่ปล่อยให้ขณะเวลาล่วงไปย่อมเพียบพร้อมเศร้าโศกอยู่ในนรกดังนี้ พวกที่ละอายในสิ่งที่ไม่ควรละอาย ไม่ละอายในสิ่งที่ควรละอายถือมั่นความผิดย่อมไปสู่ทุคติ พวกที่เห็นว่าน่ากลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว ไม่เห็นว่าน่ากลัวในสิ่งที่ควรกลัวถือมั่นความผิดย่อมไปสู่ทุคติดังนี้ พวกที่เข้าใจว่าเป็นโทษในสิ่งที่ไม่เป็นโทษ เห็นว่าไม่เป็นโทษในสิ่งที่เป็นโทษ ชื่อว่าเป็นพวกถือผิดย่อมไปสู่ทุคติ พวกที่รู้จักว่าโทษเป็นโทษสิ่งที่ไม่เป็นโทษว่าไม่เป็นโทษชื่อว่าความเห็นถูกย่อมไปสู่สุคติดังนี้ เราจักอดทนต่อถ้อยคำล่วงเกินเหมือนช้างอดทนต่อลูกศรซึ่งตกจากแล่งในสงครามฉะนั้น

เพราะชนเป็นอันมากเป็นผู้ทุศีล คนทั้งหลายย่อมนำสัตว์พาหนะที่ได้รับฝึกหัดแล้วไปสู่ที่ประชุม พระราชาก็ขึ้นทรงสัตว์พาหนะที่ได้ฝึกหัดแล้ว ผู้ใดอดทนต่อคำล่วงเกินได้ผู้นั้นชื่อว่าผู้ฝึกฝน ผู้ประเสริฐในมนุษย์ทั้งหลาย ม้าอัสดร ม้าอาชาไนย ม้าสินธพช้างใหญ่ที่ได้รับฝึกหัดแล้วก็เป็นสัตว์ประเสริฐ แต่บุคคลผู้ฝึกหัดตนแล้วยังประเสริฐกว่าดังนี้ บุคคลไปสู่ทิศที่ตนยังไม่เคยไปด้วยยานเหล่านั้นไม่ได้เลยบุคคลผู้ฝึกหัดแล้วย่อมไปได้ด้วยตนอันฝึกหัดแล้ว อันฝึกหัดดีอันฝึกหัดแล้ว อันฝึกหัดดีแล้วด้วยอาการอย่างไรดังนี้ กุญชรชื่อว่า ธนบาล ที่ตกมันห้ามได้ยากที่เขาผูกไว้แล้วย่อมไม่กินอาหาร มีแต่ระลึกถึงป่าช้าง เวลาใดคนกินจุ มีความง่วงเหงา นอนกลิ้งเกลือกอยู่เหมือนหมูใหญ่ที่เขาเลี้ยงด้วยผักเวลานั้น คนโง่เขลานั้นก็เข้าห้องบ่อยๆ จิตนี้ได้เที่ยวไปแล้วเมื่อก่อน ต้องการอย่างใดประสงค์อย่างท่านทั้งหลายบรรดาที่มาประชุมกันแล้วในที่นี้ ท่านทั้งหลายจงขุดรากแห่งตัณหาเหมือนกับผู้ต้องการหญ้าแฝกขุดคมหญ้าบางเสียฉะนั้น มารอย่าหักรานท่านบ่อยๆ เหมือนกระแสน้ำพัดไม้อ้อฉะนั้นดังนี้ เมื่อรากยังไม่มีอะไรรบกวนยังมั่นคงดี ต้นไม้ถึงจะถูกต้องก็งอกอีกได้ฉันใดเมื่อตัณหานุสัยบุคคลยังถอนไม่ได้ทุกข์นี้ก็เกิดร่ำไปฉันนั้น กระแส ๓๖ อันไหลไปสู่ที่ชอบใจอันแรงกล้าของผู้ใดมีอยู่ความดำริอันอาศัยราคะอันเป็นของใหญ่ก็นำผู้นั้นซึ่งมีความเห็นไม่ดีไปกระแสทั้งหลายย่อมไหลไปในที่ทั้งปวงเครือทั้งหลายแตกขึ้นแล้วก็ตั้งอยู่ ท่านทั้งหลาย เห็นสิ่งนั้นเป็นดังเครือไม้จงตัดรากเสียด้วยปัญญาโสมนัสทั้งหลายอันแผ่ไปอันอาศัยยางเหนียว ย่อมมีแก่บุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นย่อมเป็นผู้อาศัยความสุข เป็นผู้แสวงหาความสุข เป็นผู้เข้าถึงชาติชรา ประชาชนที่ธรรมชาติอันทำความสะดุ้งล้อมไว้แล้ว ย่อมกระเสือกกระสนเหมือนกับกระต่ายที่ถูกดักไว้ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้หวังความปราศจากราคะแก่ตน ควรกำจัดธรรมชาติอันกระทำให้สะดุ้งดังนี้ ผู้ใดไม่มี

ป่าน้อยแล้วน้อมใจไปในป่า พ้นจากป่าแล้วยิ่งวิ่งไปสู่ป่าอีกท่านทั้งหลายจงดูผู้นั้น ผู้พ้นแล้วยังวิ่งไปสู่ป่าอีก ดังนี้ เครื่องผูกอันใดสำเร็จด้วยเหล็กด้วยไม้ด้วยหญ้าปล้อง เครื่องผูกอันนั้นผู้มีความคิดดีทั้งหลายไม่เรียกว่ามั่นคง ส่วนความยินดีในแก้วมณี และกุณฑลในบุตรภรรยาอันมีอยู่ อันนั้นแหละผู้มีความคิดทั้งหลายเรียกว่าเครื่องผูกมั่นคงอันนำลงอันหย่อนแต่แก้ได้ยาก ผู้มีความคิดดีทั้งหลาย ย่อมตัดเครื่องผูกนั้นไปเสียย่อมละความสุข ไม่มีความห่วงใยแล้วหลีกเว้นดังนี้ ปุตตาคีเวบุตรหนึ่งเกี่ยวพันคอ ธนังปาเทททรัพย์ผูกบาทาคอหน่วงไว้ ภริยาหัตเถภรรยาเยี่ยงบ่าวปอรึงรัดมือนา สามบ่วงนี้ใครพ้นได้จึงพ้นสงสาร เธอจงดูร่างกายอันกระสับกระส่าย อันไม่สะอาด อันบูดเน่า อันมีของโสโครกไหลเข้าไหลออก ไหลขึ้นไหลลง อันเป็นสิ่งที่ต้องการยิ่งของผู้โง่เขลาทั้งหลายเกิดดังนี้ บุคคลเหล่าใด ยินดีด้วยราคะ ย่อมตกไปสู่กระใด มีความสุขอย่างใดก็เที่ยวไปอย่างนั้น วันนี้จะข่มจิตไว้ด้วยอุบายอันชอบ เหมือนกับผู้ถือขอข่มช้างตกมันไว้ฉะนั้น เธอทั้งหลายจงเป็นผู้ยินดีในความไม่มาท จงรักษาจิตของตนเนืองๆ จงยกตนขึ้นจากหล่มเหมือนกุญชรที่ติดอยู่ในเปือกตมฉะนั้น ถ้าบุคคลได้สหายผู้มีปัญญา ผู้มีความคิดดี ผู้อยู่ดี เป็นผู้เที่ยวไปด้วยกันต้องครอบงำอันตรายทั้งปวงได้ บุคคลควรดีใจกับสหายนั้น ควรเป็นผู้มีสติ ถ้าไม่ได้สหายผู้รู้จักรักษาตัว ผู้อยู่ดี ผู้มีความคิดดี เป็นผู้เที่ยวไปด้วยกัน ก็ควรเที่ยวไปผู้เดียว เหมือนกับพระราชาที่ทรงสละแว่นแคว้นอันตนชนะไปเสียแล้ว และเหมือนกับช้างมาตังคะในป่าฉะนั้น ความเที่ยวไปผู้เดียวเป็นการดี ความเป็นสหายไม่มีในคนพาล บุคคลเที่ยวไปผู้เดียวและไม่ควรทำความชั่วทั้งหลาย ควรเป็นผู้มีความขวนขวายน้อยเหมือนกับช้างมาตังคะในป่าดังนี้ เมื่อความต้องการเกิดขึ้น สหายย่อมนำมาซึ่งความสุข ความยินดีตามมีตามได้เป็นความสุขบุญให้เกิดสุขในเวลาสิ้นชีวิต การละทุกข์ทั้งสิ้นเป็นสุข ความเกื้อกูลมารดา

เป็นสุขในโลก ความเป็นพราหมณ์ก็เป็นสุขในโลก คือ ให้สุขจนกระทั่งชรา ศรัทธาตั้งมั่นแล้วเป็นสุข การได้ปัญญาเป็นสุข การไม่ทำบาปทั้งหลายเป็นสุขดังนี้ ตัณหาย่อมเจริญแก่มนุษย์ผู้ประมาท เหมือนกับเถาย่านไทร มนุษย์นั้นย่อมเร่ร่อนไปสู่ภพน้อยภพใหญ่ เหมือนกับวานรในป่าที่ต้องการผลไม้ฉะนั้น ตัณหาอันลามกอันเกี่ยวข้องในอารมณ์ต่างๆ ในโลกนี้ครอบงำผู้ใด ความโศกทั้งหลายย่อมเจริญแก่ผู้นั้นเหมือนหญ้าคมบางที่ฝนตกราดฉะนั้น ผู้ใดครอบงำตัณหาอันลามกอันล่วงได้ยากในโลกนี้ได้ ความโศกาทั้งหลายย่อมตกไปจากผู้นั้นเหมือนกับหยาดน้ำตกไปจากใบบัวฉะนั้น เพราะฉะนั้นแหละ เราจึงบอกท่านทั้งหลาย ขอความเจริญจงมีแก่ตัณหา เหมือนกับแมลงมุมที่ตกไปสู่ข่ายอันตนกระทำเองฉะนั้น ผู้มีความคิดดีทั้งหลาย ย่อมตัดกระแสนั้นไป ย่อมเป็นผู้ไม่ห่วงใย ละทุกข์ทั้งปวงไปได้ดังนี้ เธอจงปล่อยข้างหน้า จงปล่อยข้างหลัง จงปล่อยท่ามกลาง จึงจักถึงฝั่งแห่งภพ เธอมีใจหลุดพ้นจากสิ่งทั้งปวงแล้ว จักไม่เข้าถึงชาติชราอีกดังนี้ ตัณหาย่อมเจริญยิ่งขึ้นแก่บุคคลผู้ถูกวิตกย่ำยี ผู้มีราคะแรงกล้า ผู้เล็งเห็นแต่ความสวยงาม ผู้นั้นย่อมทำเครื่องผูกให้มั่นคง ส่วนผู้ยินดีในธรรมเครื่องระงับวิตก มีสติอบรมความไม่สวยงามอยู่ทุกเมื่อ ผู้นั้นแหละย่อมทำให้สิ้นไป ผู้นั้นแหละย่อมตัดเครื่องผูกแห่งมารดังนี้ ผู้ถึงความสำเร็จแล้ว ผู้ไม่สะดุ้ง ผู้ปราศจากตัณหา ผู้ไม่มีกิเลส ดังเนินได้ตัดลูกศรในภพแล้ว อัตภาพนี้มีในที่สุดแล้ว ผู้ปราศจากตัณหา ผู้ไม่ยึดถืออะไร ผู้ฉลาดในนิรุตติและบท รู้จักประชุมแห่งอักษร เบื้องต้นและเบื้องปลาย ผู้นั้นแหล่ะ เป็นผู้มีสรีระในที่สุด เราเรียกว่า ผู้มีปัญญามาก เรียกว่ามหาบุรุษดังนี้ เราเป็นผู้ครอบงำสิ่งทั้งปวง เป็นผู้รู้จักสิ่งทั้งปวง เป็นผู้ไม่ติดอยู่ในธรรมทั้งปวง เป็นผู้ละธรรมทั้งปวง เป็นผู้หลุดพ้นเพราะสิ้นตัณหาแล้ว รู้ยิ่งเองแล้วจะยกใครขึ้นเป็นอาจารย์เป็นต้น สัพพะทานัง ธัมมะทานัง ชินาติ ธรรมทาน

คือการให้ธรรมชนะทานทั้งปวง สัพพะระติง ธัมมะระโสชินาติ รส แห่งธรรมชนะรสทั้งปวง สัพพะระติง ธัมมะระติ ชินาติ ความยินดีในธรรมชนะความยินดีทั้งปวง ตัณหักขะโย สัพพะทุกขัง ชินาติ ความสิ้นตัณหาชนะทุกข์ทั้งปวง โภคทรัพย์ทั้งหลายย่อมฆ่าคนโง่เขลาไม่ฆ่าผู้แสวงหาฝั่ง คนโง่เขลาย่อมฆ่าตัวเองเพราะตัณหาในโภคทรัพย์เหมือนกับฆ่าผู้อื่นฉะนั้นดังนี้ นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นเครื่องทำให้เสียหมู่สัตว์นี้ราคะ โทสะ โมหะ อิจฉา เป็นเครื่องทำให้เสียเพราะฉะนั้นทานที่บุคคลให้แก่ผู้ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ อิจฉา จึงมีผลมากดังนี้ การสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย วาจา ใจ เป็นการดีทั้งนั้นการสำรวมในที่ทั้งปวงเป็นการดีทั้งนั้น ภิกษุผู้สำรวมในที่ทั้งปวงย่อมพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงดังนี้ ผู้ใดสำรวมมือ สำรวมเท้า สำรวมวาจาสำรวมตัวตน ยินดีในภายใน มีใจตั้งมั่น เป็นผู้ยินดีในผู้เดียว บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่าเป็นภิกษุดังนี้ ภิกษุใดสำรวมปาก พูดด้วยความคิดไม่ฟุ้งซ่าน แสดงอรรถธรรมการแสดงของภิกษุนั้นไพเราะดังนี้ภิกษุผู้มีธรรมเป็นที่มายินดีผู้ยินดีในธรรม ผู้คิดธรรมเนืองๆ ผู้ระลึกถึงธรรมเนืองๆ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรมดังนี้ บุคคลไม่ควรดูหมิ่นลาภของตน ไม่ควรทะเยอทะยานต่อลาภของผู้อื่น ภิกษุผู้ทะเยอทะยานต่อลาภของผู้อื่น ย่อมไม่ได้สมาธิ ถ้าภิกษุแม้ผู้มีลาภน้อยไม่ดูหมิ่นลาภของตน เทพเจ้าทั้งหลายย่อมสรรเสริญภิกษุนั้น ผู้มีอาชีพบริสุทธิ์ผู้ไม่เกียจคร้านดังนี้ ความถือว่าของเราในนามรูปทั้งสิ้นไม่มีแก่ผู้ใดผู้ใดไม่เศร้าโศกเพราะความไม่มี ผู้นั้นแหละเราเรียกว่าภิกษุ ดังนี้ภิกษุใดอยู่ด้วยเมตตาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ภิกษุนั้นต้องได้สำเร็จบทอันสงบระงับอันระงับสังขารอันเป็นสุข ดูก่อนภิกษุเธอจงวิดน้ำเรือนี้เรือที่เธอวิดน้ำแล้วจักไปถึงฝั่งโดยเร็วพลัน เธอตัดราคะโทสะแล้วต่อนั้นก็จักถึงนิพพาน บุคคลควรตัด ๕ ควรละ ๕ ควรอบรมให้ยิ่งขึ้นไป ๕ ภิกษุข้ามเครื่องข้อง ๕ อย่างนั้นแล้ว เรียกว่า ผู้ข้ามห้วงน้ำได้แล้ว

ดูก่อน ภิกษุเธอจงเพ่งจงอย่าประมาทจิตของเธออย่าหมุนไปในกามคุณเธออย่าเผลอกลืนก้อนทองแดง เธออย่าคร่ำครวญว่า อันนี้เป็นทุกข์ในเวลาถูกเผา การเพ่งย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เพ่ง การเพ่งและปัญญามีอยู่ในบุคคลใด บุคคลผู้นั้นแหละอยู่ในที่ใกล้นิพพาน ความยินดีอันไม่ใช่ของมนุษย์ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เข้าไปสู่ที่ว่างบ้านเรือนผู้มีจิตสงบ ผู้เห็นแจ้งธรรมได้ดีในเวลาใด ภิกษุพิจารณาความสิ้นความเสื่อมแห่งขันธ์ทั้งหลาย ในเวลานั้นภิกษุย่อมได้ปีติปราโมทย์ ปีติปราโมทย์นั้นย่อม มีแก่ผู้รู้สิ่งที่ไม่ตาย อันนี้เป็นเบื้องต้นในที่นั้นแห่งภิกษุผู้มีปัญญาในที่นี้ คือ ความคุ้มครองอินทรีย์ ความสันโดษ ความสำรวมในปาฏิโมกข์ เธอจงคบมิตรที่ดีที่มีการเลี้ยงชีพบริสุทธิ์ ที่ไม่เกียจคร้าน เธอควรประพฤติในปฏิสันถาร ควรฉลาดในมารยาท ลำดับนั้น เธอก็จะมากด้วยความปราโมทย์จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ดังนี้ ดอกมะลิที่เหี่ยวแล้วหล่นจากขั้วฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายต้องปล่อย ราคะ โทสะ ฉันนั้นดังนี้ ภิกษุผู้มีกายสงบ ผู้มีวาจาสงบ ผู้ใจสงบ ผู้มีใจตั้งมั่นดี ผู้คลายอามิสในโลกแล้ว เราเรียกว่าผู้สงบดังนี้ ท่านจงเตือนตนด้วยตน จงพิจารณาตนด้วยตน ผู้คุ้มครองตน ผู้มีสติ จักอยู่เป็นสุข ตนนี้แหละเป็นที่พึ่งของตน ตนนี้แหละเป็นคติของตน เพราะนั้น จงสำรวมตน เหมือนกับพ่อค้าดูแลม้าที่ดี ฉะนั้นดังนี้ (อัตตะนา โจทะ ยัตตานัง) ภิกษุผู้มากไปด้วยความปราโมทย์ ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาต้องได้สำเร็จบทอันสงบอันระงับสังขาร อันเป็นสุขดังนี้ ภิกษุหนุ่มองค์ใดประกอบในพระพุทธศาสนาภิกษุหนุ่มองค์นั้นย่อมทำให้โลกนี้สว่าง เหมือนดวงจันทร์อันพ้นจากเมฆหมอกฉะนั้นดังนี้ เธอจงพยายามจงตัดกระแสนี่แนะพราหมณ์ เธอจงกำจัดกามทั้งหลาย นี่แนะพราหมณ์ เธอจะชื่อว่าผู้อกตัญญู เพราะรู้ความสิ้นสังขารทั้งหลายดังนี้ เมื่อใดพราหมณ์ถึงฝั่งในธรรมทั้ง ๒ เมื่อนั้นเครื่องเกาะเกี่ยวทั้งสิ้นของพราหมณ์

ผู้รู้อยู่นั้น ก็ถึงซึ่งความตั้งอยู่ไม่ได้ดังนี้ ฝั่งนี้ฝั่งโน้น หรือทั้งฝั่งนี้ฝั่งโน้น ไม่มีแก่ผู้ใดเราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ปราศจากความกระวนกระวาย ปราศจากความเกี่ยวข้องนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ เราเรียกผู้เพ่ง ผู้ปราศจากธุลีผู้นั่งผู้ได้ทำกิจแล้วผู้ไม่มีอาสวะ ผู้สำเร็จประโยชน์ อันสูงสุดแล้วนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ดวงอาทิตย์ย่อมรุ่งเรืองในเวลากลางวัน ดวงจันทร์ย่อมรุ่งเรืองในเวลากลางคืน กษัตริย์ทรงเครื่องแล้งรุ่งเรือง พราหมณ์ผู้เพ่งแล้วรุ่งเรือง แต่พระพุทธเจ้าย่อมรุ่งเรืองทั้งกลางวันกลางคืนด้วยเดชดังนี้ พราหมณ์ผู้ลอยบาปแล้ว เราเรียกว่าสมณะ เพราะประพฤติชอบ ผู้ละเว้นมลทินของตนเราเรียกว่าบรรพชิตดังนี้ บุคคลไม่ควรตีพราหมณ์ พราหมณ์ไม่ควรปล่อยเวรลงในผู้นั้น เราติเตียนผู้ที่ตีพราหมณ์ แต่ผู้ใดปล่อยเวรลงไป เราติเตียนผู้นั้นยิ่งกว่าผู้ตีพราหมณ์นั้น ข้อนั้นไม่ใช่เพียงเล็กน้อยแก่พราหมณ์ ความห้ามใจจากความรักอันใดใจเบียดเบียนไม่เป็นไปเพราะสิ่งใดๆ ความทุกข์ระงับไปเพราะสิ่งนั้นๆ ดังนี้ การทำไม่ดีทางกาย วาจา ใจ ไม่มีแก่ผู้ใด เราเรียกผู้นั้นซึ่งสำรวมดีแล้ว ด้วยฐานะ ๓ ว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ บุคคลรู้ธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้จากผู้ใด ควรนอบน้อมผู้นั้นโดยเคารพ เหมือนกับพราหมณ์นอบน้อมการบูชาไฟฉะนั้นดังนี้ บุคคลไม่เป็นพราหมณ์ด้วยชฎา ด้วยโคตร ด้วยชาติ สัจจะและธรรมะมีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นเป็นผู้สะอาด บุคคลนั้นแหละเป็นพราหมณ์ดังนี้ คนโง่เจ้าจะต้องการอะไรด้วยชฎา เจ้าจะต้องการอะไรด้วยผ้าหนังสัตว์ ภายในของเจ้ารกรุงรัง เจ้าระวังให้เกลี้ยงเกลาแต่ภายนอกเท่านั้นดังนี้ เราเรียกบุคคลผู้ทรงผ้าบังสุกุลผู้มีร่างกายผอม มีเส้นสะพรั่ง ผู้เพ่งธรรมอยู่ในป่าแต่ผู้เดียวนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ เราไม่เรียกบุคคลผู้เกิดจากมารดาตามกำเนิดว่าเป็นพราหมณ์ ผู้นั้นชื่อว่า ผู้กล่าวว่า โภ เท่านั้นเพราะผู้นั้นยังมีความ กังวลอยู่ เรียกผู้ที่ไม่มีความกังวล ไม่มีความยึดถือนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้

ผู้ใดตัดสังโยชน์ทั้งปวงแล้วไม่สะดุ้ง เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ข้ามเครื่องข้องแล้ว เป็นผู้ไม่มีเครื่องเกาะเกี่ยวนั้นแล้วว่าเป็นพราหมณ์ ดังนี้ บุคคลผู้ตัดชะเนาะและตัดเชือกทั้งสายพานทั้งเครื่องก้าวตามได้แล้ว ผู้ถอนลิ่มได้แล้ว ผู้รู้ของจริงแล้วนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดไม่ขัดเคือง อดทนต่อการด่า การฆ่า การจองจำได้ เขาเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้มีขันติเป็นกำลัง มีขันติเป็นกองทัพ ว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ เราเรียกผู้ไม่โกรธ ผู้มีข้อวัตรผู้มีศีล ผู้ไม่มีเครื่องฟู ผู้ฝึกฝนแล้ว ผู้มีสรีระในที่สุดนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดไม่ติดอยู่ในกามทั้งหลายเหมือนน้ำไม่ติดอยู่ที่ใบบัว เหมือนกับเมล็ดผักกาดไม่ค้างอยู่บนเหล็กแหลม เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดรู้จักความสิ้นทุกข์ของตนที่นี้ ผู้นั้นเป็นผู้วางของหนักแล้ว เป็นผู้ไม่มีเครื่องเกาะเกี่ยวแล้ว เราเรียกว่าพราหมณ์ดังนี้ เราเรียกผู้มีปัญญาลึก ผู้มีความคิดฉลาดในทางและไม่ใช่ทางผู้สำเร็จประโยชน์อันสูงสุดนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ เราเรียกผู้ไม่คลุกคลีกับคนทั้ง ๒ คือ คฤหัสถ์และบรรพชิตผู้ไม่อาศัยน้ำ ผู้มักน้อยนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดละไม้ค้อนในสัตว์ทั้งหลายทั้งที่มีใจสะดุ้ง และมั่นคงไม่เบียดเบียนฆ่าตีผู้อื่น ผู้นั้นเราเรียกว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ เราเรียกผู้ไม่ยินร้ายต่อผู้ยินร้าย ผู้ดับต่อผู้มีอาชญาในตน ผู้ไม่ยึดถือต่อผู้ยึดถือนั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ราคะ โทสะ มานะ มักขะตกไปจากผู้ใดเหมือนกับเมล็ดผักกาดตกจากปลายเหล็กแหลม เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ บุคคลไม่ทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งขัดข้องด้วยวาจาใดควรเปล่งวาจานั้น อันเป็นวาจาไม่ขรุขระ เป็นวาจาสละสลวย เป็นวาจาจริง เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดไม่ถือเอาของยาวหรือสั้น น้อยหรือใหญ่ สวยหรือไม่สวยในโลก ที่เจ้าของไม่ให้เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ความหวังทั้งหลายในโลกนี้และโลกอื่นไม่มีแก่ผู้ใด เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ไม่มีความหวัง ผู้ไม่เกี่ยวข้องว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ความอาลัยทั้งหลายไม่มีแก่ผู้ใด เพราะรู้แล้ว ไม่มีการกล่าวว่าอย่างไรเราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ถึงซึ่งความหยั่งลงสู่ธรรมอันไม่

ตายว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดในโลกล่วงเครื่องข้องทั้ง ๒ คือบุญบาป เสียแล้ว เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ไม่เศร้าโศก เป็นผู้ปราศจากธุลี เป็นผู้บริสุทธิ์ว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ เราเรียกผู้บริสุทธิ์ผุดผ่องใสไม่ขุ่นมัว เหมือนดวงจันทร์ที่ปราศจากมลทิน ผู้สิ้นความเพลิดเพลินในภพแล้ว ว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดข้ามหนทางและที่ไปได้ยาก และสงสารกับโมหะนี้ได้แล้วไปถึงฝั่งแล้ว เป็นผู้เพ่งไม่เอนเอียง ไม่มีการกล่าวว่าอย่างไรๆ เป็นผู้ดับแล้วเพราะไม่ยึดถือ เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดละกามทั้งหลายแล้วไม่มีบ้านเรือนเป็นผู้หลีกเว้น เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้สิ้นกามภพว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดละตัณหาในที่นี้แล้ว เป็นผู้ไม่มีเรือนหลีกเว้น เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้สิ้นตัณหาและภพแล้ว ว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดละตัณหาในโลกนี้แล้วเป็นผู้ไม่มีเรือนหลีกเร้นได้ เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้สิ้นตัณหาและภพแล้วว่าเป็น พราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดละเครื่องเกาะเกี่ยวของมนุษย์ ล่วงเครื่องเกาะเกี่ยวอันเป็นทิพย์ได้แล้ว เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ไม่เกาะเกี่ยวด้วย เครื่องเกาะเกี่ยวทั้งปวงแล้วว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดรู้จักจุติ และอุบัติของสัตว์ทั้งหลายโดยประการทั้งปวง เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็น ผู้ไม่ ข้อง ผู้ไปดี ผู้รู้ดีว่าเป็นพราหมณ์ เทพยดา คนธรรพ์ และมนุษย์ทั้งหลายไม่รู้จักคติของผู้ใด เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นพระขีณาสพเป็นพระอรหันต์ว่าเป็น พราหมณ์ดังนี้ ความกังวลในก่อนและหลัง และในตอนกลางไม่มีแก่ผู้ใด เราเรียกผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ไม่มีกังวล ไม่มีการยึดถือว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้เป็นโคผู้ประเสริฐผู้แกล้วกล้า ผู้แสวงใหญ่ ผู้ชนะ ผู้ไม่หวั่นไหว ผู้ล้างแล้วผู้รู้แล้วว่าเป็นพราหมณ์ดังนี้ ผู้ใดรู้จักบุพเพนิวาส เห็นสวรรค์และอบายถึงซึ่งความสิ้นแห่งความเกิดแล้ว รู้ยิ่งแล้ว สำเร็จแล้วเป็นมุนี เราเรียกผู้นั้นซึ่งสำเร็จที่สุดทั้งปวงว่า เป็นพราหมณ์ดังนี้ ในเวลาจบเทศนา คาถาลงแต่ละบทดังนี้ดังนี้นั้น บุคคลอันมาก มีภิกษุทั้งหลายเป็นต้นก็ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้นและอรหันต์ผลเป็นที่สุดดังนี้แล

สมเด็จองค์ปฐมทรงมีพระเมตตาตรัสสอนไว้มีความสำคัญดังนี้

๑.เจ้าจงหมั่นดึงอารมณ์ให้ช้าลงด้วยอานาปานัสสติควบคู่กับจับ ภาพพระในอก

๒.ที่ยังหุนหันพลันแล่นเพราะอารมณ์จิตมันร้อนใจเร็วเกินไปหน่อย ขาดความยับยั้งชั่งใจไม่มีอารมณ์ใคร่ครวญกามฉันทะ ปฏิฆะกระทบทีไร อารมณ์จึงเตลิดไปทุกที

๓.นิสัมมะกะระนังเสยโยยังอ่อนเกินไปสติไม่ไวรู้ไม่เท่าทันความคิด ต้องพยายามรู้ลมจับภาพพระโจทย์จิตตนเองไว้เสมอๆ

๔.เพ่งโทษความรักขันธ์และความโกรธเข้าไว้เนืองๆแต่รู้ด้วยอารมณ์เบาๆสบายๆ

๕.ให้พิจารณาขันธ์ของตนเองและบุคคลอื่นว่าในที่สุดต้องตายขันธ์ ๕ มีแต่ความเสื่อมสกปรกหมดถ้าหากไม่ชำระจิตให้สะอาดดีแล้วก็ต้องจุติสู่ภพสู่ชาติกันอีกต่อไปจักมานั่งรักนั่งโกรธขันธ์ ๕ ของตนและบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์อันใดเพราะขึ้นชื่อว่าขันธ์มันไม่เที่ยงเป็นเพียงธาตุ ๔ มีอาการ ๓๒ เข้ามาประชุมกันชั่วคราว ขันธ์ ๕ ทุกรูปทุกนามเต็มไปด้วยความทุกข์ เต็มไปด้วยโทษยิ่งมัวเมาในอารมณ์ ราคะปฏิฆะมากเท่าไหร่ก็ยิ่งต้องกับมาเกิดพบกับขันธ์ ๕ ที่เต็มไปด้วยโทษและทุกข์เช่นนี้อีก

๖.การมีขันธ์ ๕ กรรมที่ล่วงปัญจเวรทั้ง ๕ (ละเมิดศีล ๕) มาแต่อดีตชาติก็เข้ามาเล่นงานได้ตามวาระไม่มีใครอยากได้ขันธ์ ๕ ที่เจ็บไข้ได้ป่วยเพราะกฎของกรรมเยี่ยงนั้น แต่สภาพจริงๆของขันธ์ ๕ ก็เป็นเยี่ยงนี้อยู่เป็นปกติ เกิดเป็นทุกข์ แก่เป็นทุกข์ เจ็บเป็นทุกข์ ตายเป็นทุกข์ มีชีวิตอยู่ก็พลัดพรากจากของรักของชอบใจมีการกระทบกระทั่งของอารมณ์เป็นต้นเหตุ

๗.รวมความว่าในเมื่อเจ้าเบื่อไม่อยากมีขันธ์ ๕ เจ้าก็สมควรเบื่ออารมณ์ราคะกับปฏิฆะ ที่ทำให้ต้องกลับมามีขันธ์ ๕ ด้วยมองดูทุกข์

มอง ดูโทษของอารมณ์ทั้ง ๒ นี้ด้วยตาปัญญาเกิด

๘.กำหนดอานาปานัสสติให้จิตมีกำลังมีสติทรงตัวแล้วกำหนดพิจารณา รู้ทุกข์นั้นช้าๆ

๙.จงหมั่นกระทำประดุจเดียวกับการพิจารณาขันธ์ ๕ คือหมั่น แยกแยะอารมณ์ให้ละเอียดลงไปตามลำดับ หามูลเหตุให้ได้ว่าอะไร เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอารมณ์นั้นๆ

๑๐.อย่าคิดว่าง่ายรู้แล้วเป็นอันขาดเพราะกิเลสตัณหาอุปาทานอกุศลกรรมมันครอบงำบดบังจิตได้ง่ายๆนิวรณ์แทรกเมื่อไหร่ปัญญาที่จะเห็นต้นเหตุ ที่เกิดขึ้นนั้นมันก็หมดไปมองไม่เห็นและมักจะเกิดอารมณ์โง่คือเข้าข้างตนเองปล่อยให้จิตตกเป็นทาสของอารมณ์ที่ถูกกิเลสนั้นๆเข้าครอบงำตัวอย่างที่เจ้าตกอยู่ในสภาพหดหู่เศร้าหมองคิดถึงท่านฤาษีทั้งๆที่รู้ว่าไม่ดีแต่จิตก็ไม่มีปัญญาที่จะแก้ไขอารมณ์หลงนี้ให้หลุดไปจากจิตได้แต่ถ้าเจ้าทำความรั้นตอนนี้ที่ตภาคตได้กล่าวมาแล้วนั้นใช้อานาปานัสสติคุมจิตให้มีสติแล้วมีกำลังดึงอารมณ์จิตให้ช้าพิจารณากำหนดรู้ทุกข์รู้โทษของอารมณ์หมั่นแยกแยะอารมณ์ให้ละเอียดลงไปตามลำดับในที่สุดเจ้าก็จะจากอารมณ์หดหู่เศร้าหมองนั้นได้ อารมณ์ใดเกิดก็ให้พิจารณาอารมณ์นั้นด้วยจิตที่มีสติมีกำลังในที่สุดก็จะละอารมณ์เหล่านั้นลงได้ตามลำดับ

๑๑.กำหนดรู้ให้มากแต่อย่าทำอารมณ์จิตให้เครียดจงหมั่นอาศัยอานาปานัสสติยังจิตให้เข้าถึงฌานอารมณ์จักเบา

๑๒.สำหรับการพิจารณาก็พยายามรักษาอารมณ์ให้อยู่ในชั้นปฐมฌานเข้าไว้จิตจักมีกำลังระงับนิวรณ์ ๕ และจักทำวิปัสสนาญาณไปด้วยดีให้ใคร่ครวญคำสอนเรื่องอารมณ์ให้มากๆ (ทรงพระเมตตาตรัสสอนต่อว่า)

๑.พยายามตัดกรรมเข้าไว้ใครจักทำอะไรช่างเขาเจ้าอย่าเอาอารมณ์จิตไปผูกกรรมนั้นเข้าไว้ก็แล้วกัน

๒.มันเป็นธรรมดาเพราะเจ้ายังไม่ใช่พระอรหันต์ เมื่อใดที่อารมณ์จิตมันไหวจักเป็นโมหะวิตก หรือราคะปฏิฆะก็ตามจงมองเห็น โทษของการไหวไปในอารมณ์นั้น เพราะเวลานี้จิตของเจ้าก็ถูกความทุกข์เข้าครอบงำ

๓.กามตันหาเจ้าก็ได้เห็นแล้วว่าร่างกายมีทุกข์เพราะความ เจ็บปวดเข้าเบียดเบียน แต่กามสัญญาเป็นธรรมารมณ์ที่เข้ามาเบียดเบียนจิตให้เกิดความทุกข์เข้าครอบงำ

๔.การกระทบกระทั่งทางกาย เป็นความทุกข์ของร่างกายการกระทบกระทั่งของจิตก็เป็นความทุกข์ของจิตมีความเจ็บปวดพอกัน เพราะเวทนาของกายไม่เที่ยง เวทนาของจิตก็ไม่เที่ยง เช่นกันแต่อารมณ์หลงยึด เวทนาทั้งกายและเวทนาของจิต มันไม่ยอมละไม่ยอมปล่อยวาง เวทนานั้นจึงเป็นเหตุให้เวทนานั้น หวนกลับมาทำร้ายจิตได้เสมอๆ

๕.จิตเกาะกรรมไม่ยอมปล่อยจิตจึงตกเป็นทาสของอารมณ์ราคะโทสะ โมหะอยู่เสมอๆเจ้าเห็นทุกข์เห็นโทษของอารมณ์ของคนที่เบียดเบียนตนเองอยู่หรือไม่

๖.อย่าโทษบุคคลอื่นที่ทำเหตุมากระทบกระทั่งร่างกายและอารมณ์จิตของเราวินาทีนั้นผ่านไปทุกอย่างก็อนัตตาแล้วแล้วยึดถือเอามาเป็นธรรมารมณ์ ทำร้ายจิตของตน ให้บาดเจ็บต่อไปอีกเลยเคารพกฎของกรรมให้มากๆ

๗.เอาคาถาว่ากันคุณไสย ไว้บทหนึ่งเป็นการเตือนจิตของตนไว้อย่าไปยึดการกระทบกระทั่งร่างกายและจิตใจเอาไว้ด้วยคาถานี้ คือ "พุธโธ ธัมโม สังโฆ อัปปมาโณ ปัด-ตัด ทุกขังอนิจจัง อนัตตา" แล้วระลึกถึงความอนัตตาเข้าไว้เจ้าก็จักปลอดภัยจากคุณไสยและเตือนจิตให้ปลอดจากการกระทบกระทั่งทั้งร่างกายและจิตใจขอให้ใคร่ครวญให้ดีๆเมื่อพระองค์ทรงให้ใคร่ครวญให้ดีๆจึงยกคาถาป้องกันคุณไสยขึ้นมาเป็นธัมมวิจัยดังนี้ พุทโธ ธัมโม สังโฆอัปปมาโณ คุณของพระ

พุทธ พระธรรม พระอริยสงฆ์ นั้นหาประมาณมิได้ ข้อนี้ทุกคนทราบดีอยู่แล้วแต่ขออนุญาตเพิ่มเติมดังนี้

๑.ในโลกทั้ง ๓ คือ มนุษย์โลก เทวโลก และพรหมโลกไม่มีอะไรเหนือกว่าคุณธรรมข้อนี้จึงสามารถปัดและตัดอำนาจอันมิชอบหรือเป็นมิจฉาทิฏฐิพรหม ที่เป็นมิจฉาทิฏฐิได้โดยสิ้นเชิง

๒.คุณธรรมทั้งสามนี้เที่ยงแล้วหมายความว่าเป็นความดีทรงตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกจึงใช้เป็นเครื่องยึดถือได้ไม่เป็นโทษเป็นทุกข์และเป็นภัยกับผู้ยึด

๓.คุณธรรมทั้งสามนี้อยู่เหนือกฎของไตรลักษณ์ แล้วคืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ส่วนโลกทั้งสามนั้นยังตกอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์

๔.กฎของไตรลักษณ์คุมได้แค่ ๓ โลกนี้แต่คุมไปไม่ถึงแดนพระนิพพาน ซึ่งจิตของบุคคลผู้มีคุณธรรม ของพระพุทธ พระธรรม และพระอริยสงฆ์สมบูรณ์แล้วเท่านั้นจึงจะเข้าสู่แดนพระนิพพานได้อย่างถาวร

๕.พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์เท่านั้น ที่ท่านไม่ยึดไม่เกาะไม่ติดทุกสิ่งทุกอย่างในโลกทั้งสามแล้วอย่างเด็ดขาดท่านเห็นโลกทั้งภายนอกและภายในเป็นแค่สภาวะของธรรมหรือกรรมซึ่งเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็ดับไปอยู่เช่นนั้นเป็นธรรมดา(เห็นไตรลักษณ์ขั้นละเอียดสูงสุด)ไม่มีอะไรทรงตัวหรือเที่ยงเลยท่านจึงวางสมมุติธรรมเพื่อเข้าสู่วิมุติธรรมได้

๖.พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้นที่มีอารมณ์เดียวคือสังขารุเปกขาญาณทรงตัวเป็นอัตโนมัติในทางโลกเรียกว่าอารมณ์ช่างมัน อารมณ์สักแต่ว่า อุเบกขาอารมณ์ อารมณ์อากิญจัญญายตนะฌาน (โลกทั้งโลกที่สุดแล้วไม่มีอะไรเหลือพังหมดอนัตตาหมดใช้ยึดถืออะไรไม่ได้) บางท่านก็เรียกอารมณ์อนัตตาอารมณ์เหล่านี้ล้วนเป็นอารมณ์ดับความเกิดซึ่งในทางปฏิบัติเริ่มมีตั้งแต่พระโสดาบันแต่ยังหยาบและ

ยังไม่ทรงตัวแล้วเจริญขึ้นตามลำดับจนถึงละเอียดสุดและทรงตัวจึงจะเกิดอารมณ์สังขารุเปกขาญาณที่สมบูรณ์และถาวรเป็นอัตโนมัติตอนที่เป็นพระอรหันต์

๗.จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วนั้นคุณไสยทุกชนิดจึงไม่สามารถจะทำร้ายจิตท่านได้

๘.สำหรับพวกเราซึ่งยังเป็นเสขะบุคคลยังเป็นบุคคลที่ยังมีกิจที่จะต้องตัดละวางกิเลสตัณหาอุปาทานและอกุศลกรรมอยู่จึงต้องใช้คาถาที่พระองค์ทรงเมตตามอบไว้ให้ป้องกันตัว(จิต) เมื่อว่าคาถาแล้วให้วางอารมณ์อยู่ในอารมณ์อนัตตาตามข้อที่ ๖ เป็นการชั่วคราวเพื่อให้จิตว่างหรือพ้นจากอำนาจของมาร หรือกิเลสทั้งมวลได้ชั่วคราวเช่นกันหากเราเป็นผู้ไม่ประมาทในธรรมหรือในความตายหมั่นว่าคาถาป้องกันคุณไสยไว้ก็เท่ากับ เราน้อมจิตเราให้ทรงอยู่ในอนัตตาในที่สุดจิตเราก็จะทรงตัวกลายเป็นฌานสมาบัติได้เมื่อนั้นแหละอารมณ์สังขารุเปกขาญาณที่สมบูรณ์ก็จะเกิดขึ้นกับเราได้โดยมิต้องสงสัย

๙.พระองค์ทรงตรัสไว้ว่าวันหนึ่งๆไม่มีใครมาทำร้ายเราได้มากเท่ากับ อารมณ์จิตของเราทำร้ายจิตของเราเองพระธรรมประโยคนี้สามารถ นำมาอธิบายผลของคาถาบทนี้ ได้อย่างดีที่สุดเพราะหากใจของเราไม่ยึดไม่ติดไม่เกาะทุกสิ่งในโลกโดยเฉพาะขันธโลกหรือร่างกายหรือขันธ์ ๕ และทุกอย่างที่เกี่ยวเนื่องร่างกายแล้ว ทุกอย่างเป็นอนัตตาหมดเพียงแค่ขณะจิตเดียวที่ผ่านไป ก็เป็นอนัตตาแล้วหรือเป็นอดีตธรรมแล้ว ขอจงเคารพตั้งมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่หวั่นไหวมีศีลบริสุทธิ์-ระลึกถึงความตายเป็นอารมณ์น้อมเอาพระนิพพานเป็นที่ไปเทอญ พิพพานะปัจโยโหตุพิพพานังปะระมังสุญญังนิพพานังสุขัง นิมิตจิตตินิมิตจิตตา นิพพานะจิตติ นิพพานะจิตตา สาธุๆๆ

พระคาถาบูชาสมเด็จองค์ปฐมบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

นะโม กาเยนะ วาจายะ เจตะสา วา วะชิรัง นามะ ปะฏิมัง อิทธิธรรมะปาฏิหาริยะกะรัง

สมเด็จพ่อองค์ปฐมต้นพุทธะรูปัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา อะหัง วันทามิ สัพพะโส สะทา โสตถี ภะวันตุ เม

(สวดอย่างน้อย ๙ จบตลอดเวลา)

คาถาแผ่เมตตาขอบารมีสมเด็จองค์ปฐม

นะโม พระพุทธสิกขี พระพุทธเจ้าขอได้โปรดดลบันดาลให้สรรพสัตว์ทั้งสามโลก ได้หลุดพ้นจากภัยพิบัติวัฏฏะสงสารโดยสิ้นเชิงด้วยพระบารมีมิอาจประมาณ ลูกขอนอบน้อมนมัสการด้วยจิตใจ ขอให้ลูกมีจิตสะอาดสว่างใส หลุดพ้นไซร้สู่บ้านนิพพานเทอญ สัมปจิตฉามิ

(ท่อง๙จบ)

-อานิสงส์ – คุณประโยชน์ของการอุทิศส่วนกุศลแผ่เมตตาจิตให้สรรพสัตว์ทั้ง ๓ โลก ไปกับฉัพพรรณรังสีรัศมี ๖ ประการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์แรกเริ่ม มีดังนี้

๑.โปรดช่วยสรรพสัตว์ได้ แดนเปรต อสูรกาย มนุษย์โลก สัตว์ทั้งหลายที่มีชีวิต และเป็นภูมิผีวิญญาณเร่ร่อน แผ่ไปทั่วเทวโลก พรหมโลก ได้อนุโมทนาบุญกับเรา การแผ่เมตตา แผ่ส่วนกุศลไปยังสรรพสัตว์ทั้ง ๓ โลกรวมถึงเจ้ากรรมนายเวรจงทำทุกวันยกเป็นอภัยทานถวายพระพุทธเจ้า ถ้าเราโกรธตอบจะเพิ่มภพชาติให้เกิดมาใช้หนี้กรรมกันอีก

๒.สวดด้วยจิตศรัทธาแท้เทพพรหมรักใคร่สรรเสริญเมตตาติดตามรักษาเราให้อยู่เย็นเป็นสุข

๓.สวดตลอดเวลาคิดปรารถนาสิ่งใดก็สมหวัง

๔.สวดตลอดจิตเป็นสมาธิ ภาวนาจิตไม่ฟุ้งซ่าน จิตสะอาดปราศจากนิวรณ์

๕.จิตสะอาดสว่างไสวหลุดพ้นจากการยึดติดในขันธ์ ๕ จิตเป็นจิตประภัสสรเป็นจิตพระอริยบุคคลได้ง่ายเพราะเป็นจิตที่มีเมตตาเคารพบูชา พระรัตนตรัย มองเห็นภัยในวัฏฏะสงสาร เป็นจิตที่ฉลาดไม่มีอวิชชา เป็นจิตที่มีพระนิพพานเป็นกรรมฐานไว้ ๘ กรรมฐาน คือ

๑) พุทธานุสสติกรรมฐาน

๒) ธรรมานุสสติกรรมฐาน

๓) สังฆานุสสติกรรมฐาน

๔) พรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

๕) อุปสมานุสสติกรรมฐาน นึกถึงความดียิ่งของพระนิพพาน

๖) เป็นการอโหสิกรรมซึ่งกันและกัน ตัดเวรตัดกรรมยกเป็น อภัยทาน ถวายพระพุทธเจ้า ถ้าโกรธเป็นการเพิ่มภพเพิ่มชาติ

๗) การอุทิศแผ่กุศลไปยังสรรพสัตว์ทั้ง ๓ โลก จงทำทุกๆวันวันละอย่างน้อย ๙ จบ ช่วยทั้งคนทั้งผีทั้งสัตว์โลก สัตว์นรกช่วยเทพเทวดา มีโอกาสโมทนากับพวกเราด้วย

๘) พระคาถาสวดพระนามพระพุทธเจ้านี้ พระท่านให้ไว้แก่มวลมนุษย์มาจากเบื้องบนพระนิพพาน ให้สวดทุกวันเพื่อช่วยมวลสัพพสัตว์และตนเองก็หลุดพ้นจากนรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรฉานไม่ต้องได้เกิดในแหล่งอบายภูมิ ๔ อย่างนี้เป็นการเสริมบารมีให้แก่ตนเองและผู้อื่น

๙) การแผ่พลังจิตให้เป็นพลังไปรอบทิศจักรวาล ทั้ง ๓ โลก นั้นทำจิตให้ว่างจากขันธ์ ๕ ว่างจากกิเลสตัณหา ทำบุญกุศลทุกอย่างขอถวายจิตให้องค์สมเด็จพระบรมครู พระพุทธเจ้าโปรดโมทนาบุญกุศลทุกๆพระองค์ เพื่อประโยชน์สูงสุด แด่มวลสรรพสัตว์ทุกจิตดวงธรรมญาณได้รับผลบุญที่ลูกแผ่ไปให้ทุกดวงจิตธรรมญาณเทอญ การขอ

แรงพลังจิตขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการขอแรงคลื่นวิทยุของท่านผู้เป็นผู้ใหญ่ ช่วยอีกแรงหนึ่งเพื่อให้สรรพสัตว์ทั้ง ๓ โลก ได้ยินคลื่นวิทยุได้ดียิ่งขึ้น จิตของสัตว์อบายภูมิน้อยนักที่จะได้รับได้ยินเหมือนคนตาบอด แต่ถ้าเขาอนุโมทนายินดี รับกับการอุทิศบุญกุศลแผ่เมตตาไปให้กับเขา ก็ทำให้เขาเป็นสุข พ้นทุกข์จากอบายภูมิได้ทุกคน เราต้องทำจิตให้สะอาด ทำจิตให้ว่างจากขันธ์ ๕ ปล่อยพลังจิตไปให้รอบทิศจักรวาล

๑๐) สวดพระคาถาพระนามองค์ สมเด็จพระปฐมบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ฝากกุศลไปกับท่านท้าวยมราชได้แน่นอน โปรดสัตว์ได้ทั่วทั้ง ๓ ไตรภพ แล้วแต่กำหนดจิตโปรดได้หมดทุกประการทั้งชาติกำเนิด ๔ คือ (เกิดในไข่ เกิดในคูต เกิดเป็นตัว เกิดขึ้นเองเช่นผีเทพพรหม) ภูมิวิถี ๖ คือ สัตว์นรก - เปรต - อสุรกาย - สัตว์เดรัจฉาน - คน - เทวดาพรหม โปรดสัตว์ได้ตามวาระจิตของวิญญาณใด ถึงพร้อมย่อมสามารถเข้าถึงสุคติภูมิ คือสวรรค์และคนชั้นสูงมีความสุขตามฐานะ กฎของกรรมต่างๆที่คอยกีดกั้นขวางงานเป็นเมตตาบารมี กฎของกรรมก็ตามไม่ทันเพราะบุญใหญ่ เวลาการบำเพ็ญบารมีของแต่ละท่านก็แตกต่างกัน คือ พระสาวกต้องบำเพ็ญบารมี ๑ อสงไขยกับแสนกัป พระอัครสาวกต้องบำเพ็ญบารมี ๒ อสงไขยกับแสนกัป พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องบำเพ็ญบารมี ๒ อสงไขยกับแสนกัป พระพุทธเจ้าปัญญาธิกะ ต้องบำเพ็ญบารมี ๔ อสงไขยกับแสนกัป พระพุทธเจ้าศรัทธาธิกะต้องบำเพ็ญบารมี ๘ อสงไขยกับแสนกัป พระพุทธเจ้าวิริยะธิกะ ต้องบำเพ็ญบารมี ๑๖ อสงไขยกับแสนกัป (คาถาแผ่เมตตาขอบารมีสมเด็จองค์ปฐมและอานิสงค์การสวดคาถาแผ่เมตตานี้ ได้มาจากท่านพระยายมราช)พุทโธ โพเธยยัง มุติโตโมเจยยังติณโณตาเรยยัง เมื่อรู้แล้วจักช่วยผู้อื่นด้วย เมื่อพ้นทุกข์จักช่วยผู้อื่นพ้นทุกข์ด้วย เมื่อข้ามโอฆะแล้ว จะช่วยผู้อื่นข้ามโอฆะด้วย

"พระสัมมาสัมโพธิญาณปัจจโยโหตุ" เมื่อได้พุทธภูมิอภิเษกพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วจักช่วยให้ผู้อื่นได้พุทธภูมิอภิเษกพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณด้วย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอมีความเกิดขึ้นแล้ว เสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วดับไปความเข้าไปสงบระงับซึ่งกายสังขารนั้นแลเป็นสุขอีกไม่นานหนอ ร่างกายนี้ก็จักมีวิญญาณไปปราศแล้วทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรเหลือ ย่อมสลายไปหมด ชีวิตนี้เป็นของไม่เที่ยง แต่ความตายเป็นของเที่ยง ร่างกายนี้เต็มไปด้วยของเน่าของเหม็นของปฏิกูล เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ร่างกายนี้มันไม่ใช่เราไม่ใช่ของเรา เราไม่มีในร่างกาย ร่างกายไม่มีในเรา ชีวิตนี้เต็มไปด้วย ความทุกข์ หาความสุขไม่ได้ ตายเมื่อใดขอไปพระนิพพานเมื่อนั้น นิพพานะปัจจโยโหตุ นิพพานังปะระมังสุขังนิพพานังปะมังสุญญัง นิพพานังสุขัง นิมิตจิตติ นิมิตจิตตา นิพานังจิตติ นิพานังจิตตา สาธุๆๆ อนุโมทนามิ

คาถาดับความโกรธ-หลง

พระพุทธัง บำหราบ ดับเสีย ซึ่งโลโภความโลภ
พระธัมมัง บำหราบ ดับเสีย ซึ่งโทโสความโกรธ
พระสังฆัง ละลายหายเสีย ซึ่งโมโหโสโสภะคะวาติ

- มีอะไรน่าโกรธ อย่าโทษเขา ต้องโทษที่ใจเราไม่เข้มแข็ง เรื่องน่าโกรธไม่ว่าจะมาแรง ถ้าใจแข็งเหนือกว่าชนะมัน
- เขาทำเราเราอย่าโกรธลงโทษเขา ในเมื่อเรานี้ไม่เป็นเช่นเขาว่า หากเราเป็นจริงจังดังวาจา เมื่อเขาว่าอย่าโกรธเขาเราเป็นจริง

คาถาอายุยืน

- ดื่มน้ำเป็นยากิน - กินปลาเป็นยาหลัก - กินผักเกินครึ่ง
– ไข่ไก่ฟองหนึ่ง - อย่าพึ่งกาแฟ
- อย่าแก่ของเค็ม – อย่าเข้มของหวาน – อย่าทานของทอด
– อย่ากอดแต่เหล้า – อย่าเฝ้าสูบควัน
- สุริยันวันทา – ร่าเริงออกกำลังกาย – ยืดเส้นสายเป็นนิด
- สมาธิจิตประจำ – สำคัญปล่อยวาง
ปฏิบัติได้ครบครันรับรองสุขสันต์ปลอดโรค
- พุทธะ พุทธา พุทเธ พุทโธ พุทธัง
อะระหังพุทโธนะโมพุทธายะ
- นะโมโพธิสัตโต อาคันติมายะอิติภะคะวา

คาถาชินบัญชรสูตร

๑. ชะยาสะนากะตา พุทธา เชตวา มารัง สะวาหะนัง
จะตุสัจจาสะภัง ระสัง เย ปิวิงสุ นะราสะภา.
๒. ตัณหังกะราทะโย พุทธา อัฏฐะวีสะติ นายะกา
สัพเพ ปะติฏฐิตา มัยหัง มัตถะเกเต มุนิสสะรา.
๓. สีเส ปะติฏฐิโต มัยหัง พุทโธ ธัมโม ทะวิโลจะเน
สังโฆ ปะติฏฐิโต มัยหัง อุเร สัพพะคุณากะโร.
๔. หะทะเย เม อะนุรุทโธ สารีปุตโต จะทักขิเณ
โกณฑัญโญ ปิฏฐิภาคัสมิง โมคคัลลาโน จะ วามะเก.
๕. ทักขิเณ สะวะเน มัยหัง อาสุง อานันทะ ราหุโล
กัสสะโป จะ มะหานาโม อุภาสุง วามะโสตะเก.
๖. เกสันเต ปิฏฐิภาคัสมิง สุริโย วะ ปะภังกะโร
นิสินโน สิริสัมปันโน โสภิโต มุนิปุงคะโว

๗. กุมาระกัสสโป เถโร มะเหสี จิตตะ วาทะโก
โส มัยหัง วะทะเน นิจจัง ปะติฏฐาสิคุณากะโร.
๘. ปุณโณ อังคุลิมาโร จะ อุปาลี นันทะ สีวะลี
เถรา ปัญจะ อิเม ชาตา นะลาเต ติละกา มะมะ.
๙. เสสาสีติ มะหาเถรา วิชิตา ชินะสาวะกา
เอเตสีติ มะหาเถรา ชิตะวันโต ชิโนระสา
ชะลันตา สีละเตเชนะ อังคะมังเคสุ สัณฐิตา.
๑๐.ระตะนัง ปุระโต อาสิ ทักขิเณ เมตตะ สุตตะกัง
ธะชัคคัง ปัจฉะโต อาสิ วาเม อังคุลิมาละกัง
๑๑.ขันธะโมระปะริตตัญจะ อาฏานาฏิยะ สุตตะกัง
อากาเส ฉะทะนัง อาสิ เสสา ปาการะสัณฐิตา
๑๒.ชินา นานาวะระสังยุตตา สัตตัปปาการะ ลังกะตา
วาตะปิตตาทิสัญชาตา พาหิรัช ฌัตตุปัททะวา.
๑๓.อะเสสา วินะยัง ยันตุ อะนันตะชินะ เตชะสา
วะสะโต เม สะกิจเจนะ สะทา สัมพุทธะปัญชะเร.
๑๔.ชินะปัญชะระมัชฌัมหิ วิหะรันตัง มะฮี ตะเล
สะทา ปาเลนตุ มัง สัพเพ เต มะหาปุริสาสะภา.
๑๕.อิจเจวะมันโต สุคุตโต สุรักโข
ชินานุภาเวนะ ชิตูปัททะโว
ธัมมานุภาเวนะ ชิตาริสังโฆ
สังฆานุภาเวนะ ชิตันตะราโย
สัทธัมมานุภาวะปาลิโต จะรามิ ชินะ ปัญชะเรติ.

พระคาถาอัญเชิญบรมครูหมอชีวกโกมารภัจจ์

(แพทย์ประจำองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า)

(ตั้งนะโม ๓ จบ)

นะโมตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโตสัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

บทสวด

โอมนะโม ชีวะโกสิระสา อะหังกะรุณิโก สัพพะสัตตานัง
โอสะถะทิพพะมันตังปะภาโส สุริยาจันทัง กุมาระภัจจโจ
(กุมาระวัตโต) ปะกาเสสิ วันทามิ ปัณฑิโต สุเมธะโส
อะโรโค สุมะนา โหมิ

ผู้ใดได้กล่าวสรรเสริญแห่งคุณพระคาถาบทนี้ ผู้ใดได้เจริญพระคาถาบทนี้ ผู้ใดได้เจริญพระคาถาบทนี้ จะบังเกิดมีอนุภาคป้องกัน สรรพโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายทั้งปวงจะเป็นผู้ไม่มีโรคเป็นลาภ อันประเสริฐหาได้ยาก และหากยิ่งได้ช่วยเผยแพร่ออกไปจะมีอานิสงส์แห่งบุญทำให้ปราศจากโรคร้ายภัยเวรต่างๆ

บทอธิษฐาน

ขอบารมีแห่งบรมครูหมอชีวกโสมารภัจจ์ จงคุ้มครองให้ข้าพเจ้าหรือผู้ป่วย...(ชื่อ/นามสกุล)...พ้นจากโรคร้ายภัยเวรโรคเวรโรคกรรม ขอให้มีอายุมั่นขวัญยืน มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี ขอให้อานิสงส์ แห่งแรงอธิษฐานนี้ คุ้มครอง ข้าพเจ้านับตั้งแต่บัดนี้ล่วงไปเมื่อหน้าเทอญ

คนเรานั้นหากยังไม่สามารถ ก้าวข้ามความเป็นปุถุชน สู่พระโสดาบัน ท่านว่ายังไม่ปลอดภัยจากการตกไปสู่อบายภูมิและตกอบายภูมิ ครูบาอาจารย์สอนว่า อาจใช้เวลานานแสนนานกว่าจะได้คิวกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง เพราะฉะนั้นพึงอย่าประมาทในการทำความดี

จิตกับใจมันต่างกัน จิตคือผู้คิดผู้ส่งส่ายผู้ปรุงแต่งใจคือ ผู้รู้ตัวแล้วนิ่งเฉยไม่คิดไม่นึกเรียกว่าใจ ดังอธิบายมาแล้วข้างต้นเมื่อไม่อยากให้กิเลสมารบกวน จงอย่าคิดนึกทำใจให้เป็นกลางๆ วางเฉยแล้วนิ่งอยู่กิเลสทั้งปวง ก็จะไม่มารบกวนอีกต่อไป

อดีตที่ผ่านมาแล้วเป็นธัมเมา อนาคตที่ยังมาไม่ถึงเป็นธัมเมา ปัจจุบันเท่านั้นแลเป็นธัมโม

ก่อนจะหลับให้ภาวนาว่า พุทโธอย่างน้อยที่สุด ตายจากชาตินี้แล้วไปสวรรค์ ก่อนหลับให้ภาวนาว่า พุทโธสัก 2-3 ครั้ง แล้วภาวนาว่า "นิพพานัง สุขัง" ไปจนกว่าจะหลับ เมื่อเวลาตื่นขึ้นมาใหม่ๆ ให้ภาวนาว่า "นิพพานัง สุขัง" สัก 2-3 ครั้ง อย่างนี้ทุกคืนจะไปนิพพานได้ในชาตินี้ ใครๆภาวนาว่านิพพานัง สุขัง ไม่ได้ก็ให้ภาวนา พุทโธอย่างน้อยที่สุดตายจากชาตินี้แล้วไปสู่สวรรค์แล.

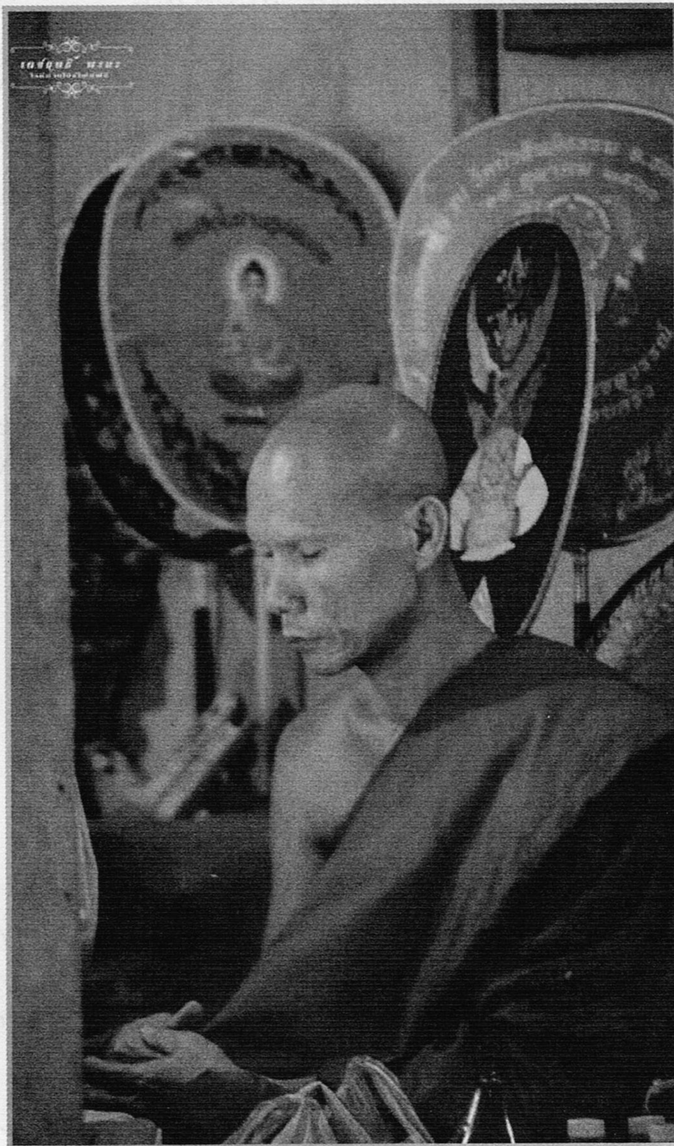
อยากเรียนรู้ถามหญิงค้นหูก อยากทำถูกถามเด็กเลี้ยงควาย คนสามบ้านกินน้ำบ่อเดียว เดินทางเดียวอย่าเหยียบรอยกัน นะอยู่หัวสามตัวอย่าละ นะอยู่ที่ไหนไปเอาที่นั้น ไม้ซกมก มีหกพันง่า กะปอมก่าแล่นขึ้นมื้อละฮ้อย กะปอมน้อย แล่นขึ้น มื้อละพันโตได๋มาบ่ทันแล่นขึ้นนำคู่มื้อๆ แก้ให้ตกเน้อแก้บ่ตก คาพกเจ้าไว้แก้บ่ได้ แขวนคอต่องแต่ง แก้บ่พ้นคาก้นย่างยาย คาย่างย้าย เวียนตายเวียนเกิด เวียนกำเนิดในภพทั้งสาม ภพทั้งสามเป็นเฮือนเจ้าอยู่

รู้อื่นหมื่นแสนยังไม่แม้นเท่ารู้ตน

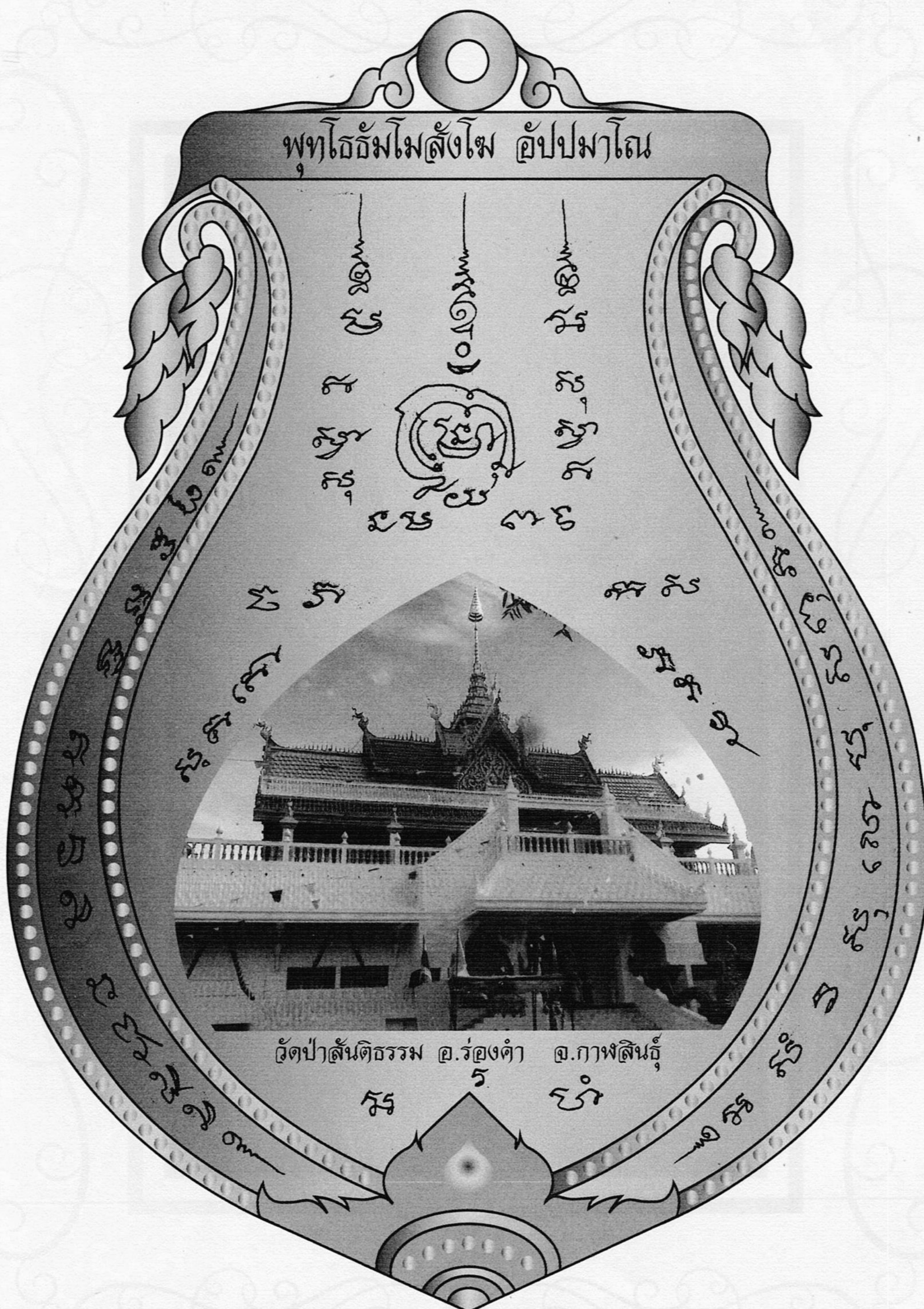
ดีอื่นหมื่นล้าน ไม่พ้นพาลเหมือนดีตน

ชนะอื่นหมื่นโกฏิ ไม่พ้นโทษเหมือนชนะตน อัตนา โจทยัตตานัง จงเตือนตนไว้เสมอ และจงกล่าวโทษโจทย์ ความผิดของตนไว้เป็นปกติหาความชั่วของตัวอย่าไปหาความชั่วของบุคคลอื่น อย่าไปยุ่งกับคนอื่น ประณามตัวเองเข้าไว้เสมอ ถือตามคติกฎของกรรมเป็นธรรมดาช่างมันสักแต่ว่า อย่าเห็นว่าเราดีกว่าเขาเราเสมอเขา เราเลวกว่าเขา พยายามให้ทานเพื่อตัดความโลภ รักษาศีลเพื่อตัดความโกรธเจริญภาวนาเพื่อตัดความหลง แล้วพยายามตัดความหลงในรูปว่ามันเป็นเราเป็นของเรา เรามีในมันมันมีในเราดังนี้แล

นัตถิ สันติ ปะรังสุขัง สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี

ด้านหลังเหรียญที่ระลึกผูกพัทธสีมา

ด้านหน้าเหรียญที่ระลึกผูกพัทธสีมา

รายนามผู้ร่วมทำบุญพิมพ์หนังสือที่ระลึกผูกพัทธสีมา

คุณพ่อตาคุณแม่ชีสีไวพิมพ์สุคะ	15,000 บาท
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	10,000 บาท
คุณอุทัยเข็มทอง	1,000 บาท
คุณเทวินเดชสุวรรณ์	1,000 บาท
แม่นารีพิมพ์สุคะ	100 บาท
แม่ชีลำใย ศรีอำนวย	60 บาท
แม่หนูพิน ศรีสุดา	200 บาท
แม่หนูจี ระดาฤทธิ์	100 บาท
แม่บุญสม อาจวงศ์	200 บาท
คุณพัศยา วีรวงศ์(หมู)	250 บาท
แม่บุญมี โพธิสวัสดิ์	100 บาท
ด.ญ.กมลชนก กมลช่วง	100 บาท
แม่สุด คุ้มสีไว	100 บาท
แม่สำลี กมลพุฒ	200 บาท
แม่สุวรรณ สามัง	100 บาท
แม่วิไลวรรณ แสนโบราณ	100 บาท
แม่นางอุดมรัตน์	100 บาท
แม่บานเย็น คชเนตร	100 บาท
น.ส.ขวัญตา ระดากรณ์	100 บาท
หลวงพ่อสายทอง กุสลจิตโต	100 บาท
คุณชุลีพร ลาภเจริญ	1,000 บาท
คุณสวัสดิ์ นิ่มอนงค์	10 เล่ม
น.ส.ศกุนกานต์ เปลี่ยนสายสืบ	6 เล่ม
แม่ประนอมวามะลุน	100 บาท
แม่ณัฐธีรา ศีรแพงมูล	200 บาท

แม่ทองรวย โพธิกุดศรัย	100 บาท
แม่เหรียญ เยาวเรศ	100 บาท
พ่อนิรุติศาสตร์ อุดมรัตน์	100 บาท
คุณเด่นศักดิ์ แฉล้มชาติ	100 บาท
คุณครูครรชิต เยาวเรศ	200 บาท
น.ส.อรอนงค์ พัฒยา	200 บาท
คุณอ้อมเดือน แวกเนอร์	200 บาท
แม่ทองปัน อาจสงคราม	100 บาท
คุณวราภรณ์ เข็มทอง	1,000 บาท
แม่สำราญ ระดาฤทธิ์	100 บาท
แม่อ่อนตา พัฒยา	100 บาท
แม่รุ่งทิวา อ่วมอำพล	100 บาท
แม่กาสี แก้วแกมทอง	100 บาท
แม่จอมศรี ชินคำ	100 บาท
แม่ทองสา สอนโพนงาม	100 บาท
แม่ประไพ พัศดร	100 บาท
แม่ทองศรี แฉล้มชาติ	200 บาท
นายวรวิทย์ เอี่ยมสะอาด	100 บาท
แม่ทองประชิด พัฒยา	200 บาท
แม่ประไพ ไกยะฝ่าย	100 บาท
แม่พรฉวี ระวาดชู	100 บาท
แม่กิ่งทอง สุขภิบาล	100 บาท
แม่อ่อนจันทร์อัศวภูมิ	100 บาท
แม่ทัลลดี อารีเอื้อ	200 บาท
แม่จู สอนโพนงาม	100 บาท
แม่กิ่งดาว สินาเจริญ	100 บาท

คุณจิตทวี พงศ์ศาสตร์	9 เล่ม
คุณละออ นิ่มอนงค์	10 เล่ม
แม่เกษร คชมิตร	100 บาท
แม่สุคน อรัญเสน	100 บาท
แม่พูน พิศฉายถวิล	200 บาท
แม่ศิริพร โคสมบูรณ์	100 บาท
รต.ท.พิพัฒน์ เยาวเรศ	500 บาท
แม่หนูพิน ระดาฤทธิ์	100 บาท
ส.ท.วิชัย แฉล้มชาติ	100 บาท
คุณครูดาววี บุตรพรม	100 บาท
น.ส.นงลักษณ์ แฉล้มชาติ	100 บาท
คุณโสภา บัวดิษฐ์	200+300 บาท
แม่ชีสไบ อินทรกำแหง	100 บาท

พระประธานภายในพระอุโบสถวัดป่าสันติธรรม
พระครูพิพัฒน์ ปัญญาภรณ์ (เจ้าอาวาส)

พระประธาน - อุโบสถ ศาลา เจดีย์ วัดป่าสันติธรรม

